

קובץ גליונות

פרשת ויקרא

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל
מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל
הגאון הצדיק
רבי ישראל אלי' וינטרויב זצוק"ל
הגאון האדיר
רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל
הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל
הגאון הצדיק
רבי ראובן קרלינשטיין זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"ג קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן המשגיח
הגר"ד יפה שליט"א

דברי שייה

כאיל תערוג

פרי חיים

נשייה בחוקיך

גאון יעקב

דברי אמת

פניני דעת

דיובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ לע"נ
ר' דב ב"ר משה ארליך ז"ל
נלב"ע א' ניסן תשמ"ז
תנצב"ה

ניתן לשלם על הקובץ גליונות במכשירי 'קהילות' ו'נדרים פלוס' בבתי הכנסת

הופיע ויצא לאור הספר

"פניני שר שר"

במשנתו של הגאון הגדול

רבי **ישכר מאיר זצ"ל**

ובו עצות והדרכות, עובדות והנהגות

ניתן להשיג בחנויות הספרים,

ובמחיר **מיחד אצל המחבר**

רחוב אבן צירא 30 בני ברק

052-7168580

הידעת?

היכן טמונים יסודות יציאת מצרים בהגדה?

כיצד מעבירים חומר רב בזמן קצר וקצוב?

כיצד לתמרן בין מגוון גילאים רחב?

הזעזע כמה שאלות...

א. כיצד נכון את הילדים לקראת ליל הסדר?

ב. מה זה קליות ואגודים בזמן נג?

ג. יכול מראש חודש - מה זה בא להגיד לנו בליל הסדר?

ד. מה השוואות בין תורה ליציאת מצרים?

ה. איך תופסים את חצות בנסח?

ו. כיצד נבאר את ההגדה במהלך אחר ומזבח?

בקיצור... אתה זקוק להגדה שתעשה לך סדר בליל הסדר

הגדה של פסח **"באזני בך"**

בהירות והכוונה בעריכת ליל הסדר

נותנת מענה על כל השאלות!!

ניתן להשיג:

הפצה ראשית: יפה נוף

או אצל המחבר

רחוב יחזקאל 6 בני ברק 03-6161523

בשבוע הבא

יצא לאור קובץ גליונות מיוחד במיוחד

(מעל 100 עמודים)

עקב ההוצאות המרובות נשמח במי

שיכול להיות שותף בהוצאות ההדפסה,

ניתן להקדיש לע"נ וכד'

גבאי ושיבות בין הזמנים המעונינים להזמין

כמות גדולה יסלס לפנות ל: 053-3145900

לע"נ

ר' **יחיאל זכריה בן צדוק ז"ל**

נלב"ע ט' ניסן תשנ"ה

תנעב"ה

הודעה ובקשה

המעונינים לסייע מדי פעם בהעברת הקובץ מעיר לעיר, ניתן להתקשר למס' 053-3180004 ולשאייר מס' טלפון, בשעת הצורך, תושאר הודעה לכל הרשומים ממס' 072-2373003 על הבקשה המסוימת ומי שיוכל לסייע יצור קשר.

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900

ניתן לתרום במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת ברחבי הארץ,

יש לחשוף על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש קובץ גליונות

וכן בקו העדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 4311

ניתן לתרום בעמדות

קהילות

בכל רחבי הארץ

ח' ניסן	ויקרא	נתרם	כ"ג סיון	שלח	נתרם	כ"ח תמוז	מטות מסעי	נתרם
י"ב ניסן	צו - פסח		ל' סיון	קרח		ו' אב	דברים	
כ"ו ניסן	שמיני	נתרם	ז' תמוז	חוקת	נתרם	י"ג אב	ואתחנן	נתרם
ג' אייר	תזריע מצורע		י"ד תמוז	בלק		כ' אב	עקב	נתרם
י' אייר	אחרי מות קדושים		כ"א תמוז	פנחס		כ"ז אב	ראה	
י"ז אייר	אמור		כ"ח תמוז	מטות מסעי	נתרם	ד' אלול	שופטים	
כ"ד אייר	בהר בחוקותי	נתרם	ו' אב	דברים		י"א אלול	כי תצא	
ב' סיון	במדבר - שבועות - נשא	נתרם	י"ג אב	ואתחנן	נתרם	י"ח אלול	כי תבא	
ט"ז סיון	בהעלותך	נתרם	כ' אב	עקב	נתרם	כ"ה אלול	נצבים וילך	

באי"ל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 198 | שנה ד' | פרשת ויקרא | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

קרבנות לעתיד לבא

דבר אל בני ישראל לאמר נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ועשה מאחת מהנה. (ויקרא ה, ב)

כשדנתי קמיה מו"ר מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א תפס כדבר מוחלט שהחוטא בזה"ז חייב קרבן חטאת לכשיבנה ביהמ"ק וכמו שמוכח בעובדא דרבי ישמעאל (שבת יא, ב) ואילו אמירת פרשת חטאת שאמרינן (שלהי מנחות) שמעלה עליו הכתוב כאילו הקריב חטאת ה"ז מועיל רק כל זמן שלא נבנה הבית שמגין עליו מן היסורים, אבל אינו בא במקום קיום הקרבת קרבן חטאת, וכע"ז כתב הח"ח בליקוטי הלכות בסוף מנחות ע"ש.

והביא מרן שליט"א מסידור בעל הפרדס שפירש את נוסח התפילה בתפילת מוסף ואת מוסף יום השבת "זהו" נעשה ונקריב לפניך.

ויל"ד מה הכוונה את יום השבת "זהו" והרי בשבת הזה אין מקריבין קרבנות אלא מתפללין תפילת מוסף במקום הקרבנות? ופירש שכוונתו ביהמ"ק יקריבו את כל הקרבנות מוסף שהפסידו בכל שנות החורבן, וזהו שאומרים שאת קרבן מוסף יום השבת הזה נקרב לפניך ועד"ז

ה"ה בכל קרבנות שהחוטא בזה"ז מתחייב בקרבנות וצריך להקריבם בפועל במקדש, אלא שבעו"ה א"א להקריב בזה"ז לכן צריך לכתוב על פנקסו ולכשיבנה המקדש יהיה חייב להקריב.

ולפי"ז מש"כ הרמ"א (או"ח סי' שכ"ז סל"ד) שיתן כסף לצדקה כפי שעולה קרבן חטאת אין הכוונה שזה עולה ומכפר לגמרי כמו קרבן, אלא הוא רק נתינת צדקה לכפר קצת ולהגין מן היסורים אבל אה"נ עיקר חיוב הקרבן נשאר עליו ולכשיבנה ביהמ"ק יהיה צריך להקריב עכ"ד רבנו. (מנחת בנימין עמ' א' טז, וע"ע מה שהבאנו בגליונת פר' ויקרא תשע"ד תשע"ה)

בגדר איסור מעילה

נפש כי תמעל מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה' והביא את אשמו לה' איל תמים מן הצאן בערך כסף שקלים בשקל הקדש לאשם. (ויקרא ה, טו)

קידושין דף ב' ע"ב דאסר לה אכ"ע כהקדש. הנה הסתפקו באיסור ליהנות ממה ששייך להקדש אם זה מחמת דשייך להקדש והוי גזל, או שזה סתם איסור?

והנה אם זה רק איסור כגזלה מה שייך דאסר כהקדש וכמו דלא שייך לומר דאסר בדבר ששייך לאיזה אדם, דהא אינו איסור הנאה מהדבר אלא ממונו של האיש, ואף דכאן יש לדחוק דמ"מ בלשון בנ"א זה מובן דאסור בהנאה אע"ג דיסוד האיסור הוא מחמת ממון של הקדש.

מ"מ יש לעיין בהא דאמרינן בכתובות דף ל"ד א' כי קדש היא לכם מה קודש אסור באכילה אף מעשה שבת אסור באכילה, ואם אין האיסור אלא מחמת ממון הקדש, מה שייך לומר דהקדש אסור כיון דאין האיסור מחמת דין קדושה שבו, אלא מחמת דאסור לגזול ממון של גבוה כמו דאסור לגזול ממון ההדיוט ועי' מש"כ באילה"ש כתובות שם. (אילת השחר שם)

למה מוזמר שהפריש קרבן מקרי דחוי

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם. (ויקרא א, ב)
בגמ' (חולין ה, א) דרשו מכם להוציא את המומה ועי' בסנהדרין (מז) דאם הפריש קרבן כשהוא מומר אעפ"י שעשה תשובה נעשה הקרבן דחוי. וצ"ע דעי' בתו' זבחים (דף י"ב ד"ה הגה"ה) וכן בתורי"ד (קידושין ז) האומר רגלה של זו עולה תמכר לחיבי עולה.
והק' איך יכולים להקריבה לעולה הא נדחית הרגל מהקרבה? ותירצו דכיון דבידו להקדישה כולה לא מקרי דחוי. וצ"ע א"כ גם המומר בידו לעשות תשובה ולמה מקרי דחוי?

ותי' רבנו באילת השחר קדושין (ז ד"ה רגלה) דכל הדין דבידו כשחסר קדושה אמרינן כיון דבידו להקדישה ולהשלים קדושתה ליכא לחסרון של דיחוי, אבל במומר אינו מפני שחסר בקדושת הקרבן אלא דזה פסלות, ור"בידו" לא מהני לסלק פסולים שיש בו ולא בטל הפסול מפני שבידו להוריד הפסול.

חצי שיעור בקרבן

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם. (ויקרא א, ב)

זבחים קט. רבי יהושע אומר כל הזבחים שבתורה שנשתייר בהם כזית בשר או חלב זורק את הדם, חצי זית בשר חצי זית חלב אינו זורק את הדם. והעיר מרן הגרי"ד זצ"ל [בן מרן הגרי"ז], למה הוצרך רבי יהושע להשמיענו שאין מצטרפין, והרי אין כאן לא אכילת כזית ולא הקטרת כזית?

והעלה מכך כי אף אם דין אכילה והקטרה חל גם בפחות מכזית [כמבואר בבית הלוי ח"א (סימן ב) לענין אכילה שענינה לכלות הבשר, ואין בה שיעור מעשה אכילה עיי"ש] מ"מ הכלל ש"אם

אין בשר אין דם" הוא בכזית דוקא, כי הוא דין בקרבן שיהא לו בשר ודם, והיינו שיש תנאי בזריקה שתהא לצורך כזית בשר, ואינו דין בזריקה שתתיר איסור. ובזה היה הוה אמינא שיתיר חצי כזית לאכילה וחצי להקטרה, והשמיענו שצריך שיתיר כזית שלם לאכילה או לזריקה.

[וכן נקט גם בקהילות יעקב [פסחים נ], עכ"ד הגרי"ד].
והנה ההיתר שעושה זריקת הדם הוא על איסור אכילת קדשים או הקטרתם קודם זריקת הדם. וח"א תמה הרי גם לחצי שיעור צריך היתר של זריקת הדם ולמה לא יזרק על פחות מכזית? אולם מו"ר הגראי"ל שליט"א אמר לי ש"הדבר פשוט שאין קרבן לפחות מכזית".

ויל"ע אם כוונתו שאף אם זריקת הדם תלויה בפעולתה להתיר הבשר, היינו רק כשמיתירה כזית שנחשב קרבן, אך בפחות מכך אף שיש בשר איזה שהוא איסור, לא חל דין הזריקה על הבשר [ואף אם הותר האיסור אינה נחשבת זריקה על קרבן [או שמא רצה לומר כ"ל, שאינו דין בזריקה שתתיר איסור, אלא דין בקרבן שצריך שיהא בו בשר ודם, והוא רק תנאי בזריקה שתהא לצורך בשר. [וראה רש"י במנחות ט, א ד"ה כחצי זריקת דם אינה אלא להתיר, וכיון דאבדו זריקה למה וצ"ע]]. (רשימות הרה"ג ר' חיים ש. שליט"א)

לעילוי נשמות הרה"ג ר' אהרן נחום בן הרה"ג ר' חיים חייקל זאב מילצקי זללה"ה נלב"ע כ"ה ניסן תש"ע

איתא במדרש (ויקרא ז, ג) 'אמר רבי אסי מפני מה מתחילין לתנוקות בתורת כהנים ואין מתחילין בבראשית, אלא שהתנוקות טהורין והקרבנות טהורין יבואו טהורין ויתעסקו בטהורים'. הנה להביא מדברי רבנו לילדי ישראל ולחינוכם והוראות בחינוך למלמדים ולמנהלים, נצרך חיבור גדול עד מאוד, ובפרט שרבו משקיע זמן זמנים טובים לעניני חינוך, ונותן זמן מזמנו לבחון ולדבר ישראלי ולומדים תורה הקדושה [וראה עוד מה שהבאנו בגיליון פר' תרומה] ונביא כאן כמה ענינים קצרים. ועוד חזון למועד בל"ג להרחיב עוד.

שו"ת שנשאל רבנו בת"ת "דרך-אמת" קרית-ספר כ"ב כסלו תשס"ג

דבר יהי' ניכר שיש יראת שמים, וזה החלק הגדול, ובודאי שא"א להתמקד רק ביראת שמים שהרי צריך גם ללמוד הגמ' והרש"י והתוס', חומש ורש"י ושאר הלימודים. עכ"פ דבר זה צריך להיות מודגש, ובפרט בדור שלנו שהוא כ"כ עני וצריך כ"כ רחמים שחלילה לא נושפע מהרחוב, שהרי הרחוב כ"כ מפחיד וצריך כוחות לעמוד נגדו.

ח' איך מחדירים יראת שמים?

ת. ידוע מה שאמר הגר"א למגיד מדובנא כששאל אותו איך משפיעים על אחרים.

ומשל לו הגאון משל לא' שמזג כוס כל זמן שהכוס לא נתמלא לא נשפך לכלים הסמוכים, אבל כשנתמלא הכוס נשפך גם לכלים אחרים. והנמשל הוא שדבר ראשון צריך למלאות את עצמו ואח"כ יכול להשפיע גם לאחרים, וזה העיקר, שכאשר יש למלמד הרבה יר"ש נשפך גם לתלמידים אבל אם המלמד הוא בקושי.....

ט' איזה ספר מוסר ראוי ללמוד עם הילדים?

ת. כמה שיותר פשוט, אורחות צדיקים זה ספר מתאים, ולא ללמוד דברים שהם לא שייכים לו, וכי אפשר לדבר עם ילד על מדרגות גבוהות, צריך לדבר דברים פשוטים, חנוך לנער ע"פ דרכו.

י' עד כמה יש להשקיע בחזרה של משניות בע"פ ע"ח לימודים אחרים.

ת. עצם החזרה זה דבר טוב, והאמת שאם אדם רוצה יש זמן להכל, רק צריך לנצל את הזמן שאם ירצה ישאר לו זמן לדעת ולחזור, מ"מ צריך גם להתקדם בלימוד, שאם לא זה כמו שא' יגיד שבזה שלומד משנה א' בלבד במשך כל החיים הוא ג"כ יקיים מצות תלמוד תורה, אה"נ שיקיים המצוה אבל 'עם הארץ' הוא ישרא.

בתנא דבי אליהו (זוטא סוף פ"ב) כתוב שאחד שאומר כסדר ואחות לוטן תמנע מקיים מצות לימוד התורה, ואם יעמוד כל היום ויאמר ואחות לוטן תמנע מה ישרא ממנו? עם הארץ שיודע ואחות לוטן תמנע.

[כמדומה שא' בשם הגר"א שאמר שבשביל לקיים מצות יגיעת התורה הי' לומד כל היום המשנה הראשונה בברכות אבל יש גם מצוה של ידיעת התורה].

כתוב בהגר"א (עליות אליהו הערה טז) שתורה שבכתב צריך לדעת ממש כלשונה כל מילה וכל אות, אבל תורה שבע"פ מספיק לדעת את התוכן את ההו"א את המסקנה, אבל את הלשון התנא אין צריך לדעת, אע"פ שיש להקשות על דבריו שהרי כתוב חייב אדם לומר "בלשון רבו", אבל כך כתוב בהגר"א שתורה שבע"פ העיקר הידיעה הוא תוכן הדבר ולא הלשון ממש.

ולענין עצם החזרה זה טוב מאוד, והלואי שיזכרו אח"כ, אני שאלתי כמה אנשים שלמדו משניות בצעירותם אם הם זוכרים אח"כ כשעברו 20-30 שנה, והם לא זוכרים, אמנם משהו נשאר וגם בגמ' כך אך בגמ' צריך לחזור עם הבנה שאם יחזור בלי הבנה ואינו יודע מה הוא אומר זה כלום, שבגמ' העיקר הוא התוכן, קושיא שהגמ' מקשה ותירוץ שמתרצת הגמ', הרי אין קושיא הגמ' סתם, זה הרי בא לחדד השכל, יש קושיא שהמקשה הוא ע"ה ולכך מקשה אבל כאן זה "קושיא" של הגמ', ולא סתם קושיא.

י' למעשה האם אפשר לעשות חזרות ע"ח הלימוד, ואיך יש לחזור על המשניות.

ת. אפשר לעשות מעט ע"ח הלימוד ולא הרבה. ובמשניות עדיף שיגידו את התוכן וכמו בגמ' כך גם במשניות ואם א' יאמר רק את המילים ולא יבין כלום זה לא שווה כלום.

וסיים רבנו: ב"ה אני רואה שאתם מצליחים ומגיעים לתלמידים וד' יעזור להלאה שגייעו עוד תלמידים, ומהחידר הזה יצאו ת"ח גדולים וצדיקים, אנחנו צריכים את זה מאוד, שהרי כמה יהודים חרדים נשארו, מעט שבמעט, כל כלל ישראל לדאבונינו ... או' שיש 6-7 מליון יהודים, היכן הם? בחו"ל, באמריקה, באנגליה, בצרפת וכל מדינות אירופה רוב רובם רח"ל מתחתנים עם גוים, נורא, והמעט הזה שלא מתחתנים עם גוים, ג"כ, הרי אתם יודעים מה אתם, ומאלה נשארו יהודים יחידים יחידים ממש והם צריכים להקים את כלל ישראל, הם הרי כבר נפלו, צריך לראות שהשארית הפליטה הזה יהי' כולו טוב.

א' ילד שהתעוררה לו קושיא בשעת השיעור ואם יענו לו יפריע הדבר להמשך הריכוז לכל ילדי הכתה, ואם לא יענו לו יאבד הילד את הריכוז לכל מהלך השיעור מה לעשות?

ת. תאמרו לילד שישאל אחרי השיעור באופן אישי, שאל"כ אין לדבר סוף.

ב' ילד עם כשרונות חלשים ולקחו המלמד, וקידם אותו באופן אישי בדרכים שונות, למשל שבחן אותו קטעים קטעים והדבר גרם רפיון לילדים בכתה [למה כביכול יש לילד זה פרוטקציה אצל המלמד] ולכן אם נוציא את הילד כל הכתה תתחזק, איך צריך להתנהג עם ילד כזה?

ת. לילד כזה יש צורך לאביו לשכור לו מלמד שיקדם אותו בלימוד באופן פרטי, ואם אין לו את האמצעים לזה אולי צריך לעזור לו, אבל הילד אינו יכול לעכב את התקדמות כל הכתה.

ויש צורך בזה למלמד עם כשרון מיוחד ללימוד עם ילד כזה [לאחרונה יש בב"ב את ארגון "אחי" וגם כאן שמעתי שיש דבר כזה, והם מחפשים מלמדים מיוחדים שיוכלו להתמסר לילדים חלשים אלו, ע"י שלומדים עמם ביחידות או בקבוצות קטנות של 6-8 תלמידים], בכל הדורות היו בעלי כשרונות קשים, ולא רק היום, ורק מה שהם התאמצו, ולמעשה אם אחד רוצה באמת ללמוד הוא יצליח.

מסופר על רבנו החתם סופר שהגיע אליו בחור עם "ראש סתום" ולא ידע כלום והתמסר אליו, וביקש לתלמידים שכ"א ילמד אתו קצת, ובסופו של דבר הוא נהי' גאון גדול, אבל בשביל להיות ת"ח צריך רצון חזק, ובלי רצון חזק לא יצא ממנו כלום ורק ע"י שיתייגע ויעמול. ג' באיזה רמה צריך לכוון את השיעור, לפי רמת הילדים החלשים וממילא הטובים יתרופפו, או לפי הילדים הטובים וממילא החלשים לא יצליחו?

ת. רמת הלימוד צריכה להיות ברמה בינונית.

והאמת הוא שלילד כשרוני צריך להוסיף לו לימוד נוסף באופן פרטי, וכמו שהילד החלש צריך ללמוד עם מלמד לבד כך גם הילד בעל הכשרונות הגדולים צריך מלמד שיקדם אותו ועי"ז בזמן קצר יוכל להיות ת"ח, ובלי זה הילד מתנתק.

מסופר על האור שמח שבהיותו ילד בגיל 9 כבר הי' גאון, וכי יכל ללמוד באותה רמה עם הילדים בני גילו?

אבל זה מקרה נדיר של ילד בעל כשרון מיוחד, "עילוי", וילד כזה צריך מלמד שילמד עמו בנפרד, שהרי אינו יכול להתקדם באותו הקצב של כל הכתה, אבל כאמור זהו מקרה נדיר.

ד' עד כמה צריך להוריד את הרמה עם הקבוצה של הילדים החלשים שהרי כל קבוצת ילדים אפשר לדרג שיש ביניהם שהם בינוני ולמעלה, ויש ביניהם שהם בינוני ולמטה?

ת. הלימוד צריך להיות בדרך הממוצע, אמנם לחלשים צריך לעזור, וכמו"כ לטובים במיוחד צריך לעזור, אך עפ"ר רוב הכתה הם בינוניים, שהרי לא שייך שיהי' כתה של 20-30 תלמידים וכולם יהיו ברמה שווה, חייב להיות שיש שינויים ברמה.

ה' לקראת סוף השבוע הילדים הטובים כבר יודעים היטב את החומר הנלמד, אך הילדים החלשים עדיין אינם יודעים כ"כ, עד כמה יש להתעכב עם החלשים ולא להתקדם בלימוד חומר חדש (השאלה היא גם על כמות הלימוד וגם באיכות עד כמה להשקיע בהסברה)

ת. לרוב הילדים לא מספיק הסבר של פ"א רק צריך להסביר כמה פעמים, ואם יש ילד שג"ז לא מספיק לו מה אפשר לעשות?

לרוב הילדים צריך כמה פעמים הסבר, ולילד שהוא חזק מאוד, צריך להוסיף לו בלימוד באופן פרטי, אם האבא ת"ח שהאבא יקדם אותו, ואם לו שיקח מלמד שיקדמו.

ו' האם אפשר להוסיף לילדים הכשרוניים לימוד מיוחד?

ת. יש ילדים שאפשר ויש ילדים שלימוד נוסף יפריע להם והכל לפי הענין. אני בטוח שילד כזה כמו האור שמח לא יכל ללמוד אצל רבה, הרי בגיל 9 כבר הי' גאון ויכל להיות רב"ה של הרב"ה.

ז' מהו הדגש העיקרי שצריך להשקיע בתלמידים?

ת. כל מלמד צריך להשקיע כפי מה שהוא רואה, והדבר הראשון הוא. - מה שהי' בעבר ומסתמא גם היום כך - שהמלמדים החזירו בנוסף לעצם הלימוד גם יראת שמים, ודבר זה צריך להחזיר שבכל

ברכת ולמלשינים

אמר רבנו, שמעתי שהג"ח עורר שאחרי ששינו את נוסח למלשינים, ולא מזכירים של למשומדים כנוסח הקדום, יתכן שחסר בעיקר מהות הברכה, דהרי מהות הברכה ניתקן כנגדם, ואולי לא יוצאים כ"כ יד"ח (ס' הלכות תפילה לכנר רבנו - הרה"ג ר' ישעיהו כהן שליט"א)

חזרת הש"ץ בכונה

רבנו מעורר על כך שיש אנשים שבתפילה לחש מאריכים, ובחזרת הש"ץ מתפללים במרוצה מאוד, ובספרים (עי' כף החיים סי' קכ"ד סעי' ב' בשם הארי"ל ועוד) מצינו שחזרת הש"ץ זה תפילה מאד חשובה. והוסיף שאחד סיפר לו שפעם מרן הגרא"מ שך זצ"ל העיר לו על כך, שמתפלל מהר מדי בחזרת הש"ץ. (צדק כתמר יפרח עמ' מ"ב) ופ"א היה רבנו בחולשה וישב בחזרת הש"ץ, ואחרי התפילה אמר למקורביו שהיום היה תפילה בקושי כי ישב בתפילה. ואמרו לו הרי בתפילת י"ח כן עמד רבנו, ואמר להם: הרי חזרת הש"ץ זה חלק מהתפילה ושם לא עמדת.

אמן אחרי ש"ץ שאינו מדרקד

צריך לדרקד היטב בביטוי והיגוי לשון הברכות, למשל בברכת אוהב עמי ישראל שאם אינו מדרקד חס ושלום עלול לומר אויב וכו', ונמצא מנאץ ואין עונים אחריו אמן. ומ"מ אם השומע מסופק אם הש"ץ חתם כראוי, יש לענות אמן, דתולים שאמר כראוי ומעמידים על חזקתו שלא מנאץ אף לא בטעות. (נוסרי אמן ה"ב עמ' כ"ט)

לומר אתה מלעיל

שמעתי מנכד החפץ חיים הר"צ זקס ז"ל שהחפץ חיים הי' אומר הרבה פעמים תיבת אתה מלעיל ולא מלרע, כדי להוציא מלב המשכילים. (אילת השחר פר' נשא)

תפילה בכותל המערבי

אמר רבנו שלכאורה מי שמתפלל בכותל המערבי ששם לא זזה שכינה (כמבואר בשמ"ר פ"ב ב') אפשר להתפלל שם בארמית. עפ"ד הגמ' בשבת (יב, ב) שליד חולה אפשר להתפלל ארמית ששכינה למרגלותיו.

תפילה לפרש תפילתו

המשנ"ב (סי' קט סק"ב) הביא מזה"ק ח"א קסט, א שצריך לפרש תפילתו. ועורר רבנו שליט"א שבתפילה ודאי כל תפילה מועילה, אך כשמפרש היטב יכולה להועיל, ולכן כשמתפלל על חברותא שיתפלל חברותא טוב שיתעלה עמו, וכן שמבקש זיווג יתפלל על זיווג הגון.

לא להכניס אוכלים בזמן אמירת אמן

ראוי להדר לא להכניס אוכלין לפה כשיודע שהוא צריך לומר עוד מעט אמן (שם עמ' פ, ועיי"ש דהביא דא"ז חוב כמו ברכה רק הידור).

ברכת הנהנין באמצע תפילת י"ח

שאלה: במוצאי תענית התפלל מעריב ובאמצע שמו"ע הרגיש שעומד להתמוטט, ניגש לברז לשותות כוס מים להחיות נפשו, האם יברך קודם ברכת שהכל או עדיף לשותות בלי ברכה?

יסוד השאלה האם נימא כיון שחייב לשותות משום פיקוח נפש ממילא גם צריך להפסיק באמצע שמו"ע ויברך, או שמא כיון שלגבי פיקוח נפש מספיק לשותות את המים, שעצם השתיה לא נחשב להפסק שהרי לא מדבר כלום אבל מה"ת שיפסיק את השמו"ע בדיבור הברכה.

תשובה: כיון שחייב לשותות ויש איסור ליהנות מעוה"ז בלי ברכה ממילא הותר לו גם לברך ובפרט דמבואר בשו"ע (סי' ק"א סעי' יב) שהפסק בשוגג לא מפסיק בדיעבד וכ"ש כאן שהיה מחייב שצריך לברך ממילא בדיעבד אין זה הפסק בתפילה. (לקט הלכות המצוות בברכות עמ' ב)

מי שאביו מתפלל ספרד והוא התרגל לאשכנז

מעשה באדם שהתפלל נוסח ספרד והבן למד בת"ת שמתפללים נוסח אשכנז, והתרגל להתפלל נוסח אשכנז, ונסתפק אם לחזור לנוסח ספרד, והורה לו רבנו דימשיך להתפלל נוסח אשכנז, ומציין הגב"צ פלמן זצ"ל שכן היה מעשה בדידיה עם החזו"א. (שלמי תורה אילת השחר סי' ג')

שכח לברך על נטילת ידיים

נשאל רבנו מה יעשה מי ששכח לברך ענט"י קודם התפילה ונזכר באמצע פסד"ז, דהלא אם יחכה עד אחרי שמונה עשרה מסתמא הפסיד הברכה.

ואמר רבנו יברך אחרי ישתבח.

ונשאל במי שנזכר באמצע ברכת "יוצר אור" שלא בירכתי ענט"י לפני התפילה, והסתפק האם מותר לברך בין הפרקים (דהיינו לפני אהבה רבה) או לא. ואמר רבנו שזו שאלה טובה, ולפני "ברכו" (בפסקי דומתה) בוודאי יכול להפסיק ולברך, ובאמצע הפרק נראה שאסור, אבל בין הפרקים אה"נ יש להתפסק. [א"ה וראה בפסק"ת עמוד ל"ש השיטות בזה]

וכשנשאל האם יש תקנה כלשהי לאחר התפילה?

אמר "ממילא תברך כשתשב לאכול, תכוון אז לפטור גם הנטילה הראשונה". (רשימות הרב אהרן נייב שליט"א)

לומר ותן ברכה צ' פעמים

אמר רבנו שהעצה לומר מאה פעמים מוריד הטל או ותן ברכה להחזיק עצמו כך שלא יצטרך לחזור במקרה של ספק אינה לכו"ע ולכן לדעתו אין לעשות כן. [א"ה וכו"ה בהליכו"ש תפלה עמוד ק"ט]

ונשאל א"כ איך להינצל מספקות ומברכות לבטלה?

ואמר רבנו: צריך להחזיק ראש. (שם)

תפילה במנין מצומצם

ביום שהתפללו בבית רבנו במנין מצומצם סיפר לאחר התפילה רנ"פ שליט"א לרבנו שהג"ר אברהם גנחובסקי [נצי"ל] דן שאם התפללו במנין מצומצם ואחד שכח לומר ותן טל ומטר תו לא מיקרי תפילת ציבור.

ואמר רבנו שלדעתו זה לא נכון, ואם אחד נדרס באמצע שמונה-עשרה ודאי ג"כ זה נקרא תפילה בציבור, שהעיקר שהתחילו ביחד.

פסוקים של שמו

נשאל רבנו אודות מה שמופיע בקצת סידורים לומר פסוק המתחיל ומסיים באותיות משמו של המתפלל קודם שיגמור תפילת העמידה. ואמרתי שכמדומה שיש מפקפקים בזה, אולי מטעם הפסק.

ואמר רבנו כך נוהגים, ואומרים כן בשם קיצור השל"ה.

והוסיף רבנו ושאל מי מדבר על הפסק? והשבתי שאינני זוכר וכמדומני שיש מי שכתב לומר הפסוק אחרי שמסיים יהל"ר וגו'. ואמר רבנו א"כ אפשר גם באמצע היום, ויאמר קודם שיסיים תפילת העמידה [א"ה אח"כ ראינו שדן בזה בס' אשי ישראל לר' אי"ש פפויפר שליט"א פ' כ"ג ס' נ"ז עיי"ש בהערות].

ולענין אמירת פסוק המתחיל ונגמר באותיות כשמו של המתפלל קודם סיום התפילה, שאלתי מה לגבי מי שיש לו שני שמות האם יאמר שני פסוקים?

ואמר רבנו שיאמר את הפסוקים של שני השמות. (שם)

להרבות בתחנונים

אמרתי לרבנו שראיתי שמביאים בשם "ווי העמודים" לבן השל"ה שמתבטא בחריפות על אלה שמאריכים בתחנונים שאחרי התפילה בשעה שהש"ץ כבר התחיל חזרת הש"ץ והיה להם להקשיב לחזרת הש"ץ ולענות אמן.

ושאלתי האמנם מי שרוצה לבקש בקשות כגון על חולה ר"ל וכיו"ב האם מיד כשהתחיל הש"ץ החזרה צריך למהר ולסיים.

ואמר רבנו אפשר להתפלל גם אחרי התפילה. אמרו חז"ל הלואי שיתפלל אדם כל היום, לא מוכרחים דווקא באלוקי נצור [א"ה ראה בליקוטי אמרים מבעל הור"ח ז"ע פרק י' הובא בספר לשכנח תורשו בהוספות לחלק ראשון]. (שם)

צורת ג' הפסיעות

הזכרתי מה שמביא המ"ב בהלכות תפילה לענין ג' פסיעות בסוף תפלת י"ח שפוסע פסיעה קטנה בשמאל, ואח"כ פסיעה גדולה בימין, ואח"כ משווה רגליו וזה מיקרי ג' פסיעות.

ואמרתי כמדומה שהרבה ובכלל זה גם רבנו נוהגים לפסוע פסיעה נוספת [היינו שיהיה ג' פסיעות חוץ מהשוואת הרגלים לבסוף]. ואמר רבנו דא"ה"נ המ"ב מביא רק שיטה זו, אבל באמת קשה הסברה למה זה יקרא ג' פסיעות. [א"ה לאחר מספר שבועות הבחנתי שרבנו שינה ממנהגו הקודם ועתה פוסע רק כתיאור המ"ב דהיינו שמאל ואח"כ ימין ואח"כ משוה שמאל לימין, ולא כבעבר שהיה פוסע שמאל ואח"כ ימין ואח"כ שמאל ואח"כ משוה רגל ימין לשמאל. ואפשר ששינה רבנו את דעתו בזה, אך קרוב בעיני ראי"פ שעדיין מצדד כבעבר מ"מ נמלך שלא לנהוג באופן שאלביא דהמ"ב יתחזי כיוהרא, לאחר ששאלתי הנ"ל גילתה לרבנו שאנשים מסתכלים עליו. וכן שמעתי ממנו בכמה עניינים שלא רוצה לשנות מהמנהג גם כשידעו שונה]. (שם)

שלא להטריח

אם אירע שמאחר רבנו להתחלת התפילה, אינו ניגש למקומו [שבמזרח] עד לאחר "ברכו", וממתין בכניסה לביהכ"נ עד זמן זה, ונראה טעמו משום שאז הכל עומדים על רגליהם ואינו מטריחם לעשות לו "הידור" כשניגש למקומו. [וכמבואר בגמ' בסנהדרין ז, א שלא לפסוע על עם קודש יעו"ש] (שם)

מסיים עם הש"ץ אהבה רבה

רבנו מסיים ברכת "הבוחר בעמו ישראל באהבה" תמיד בשווה עם הש"ץ.

פנין למזרח

כל השנים רבנו עומד בשמונה עשרה כשרגליו ופניו מיושרות למזרח ביהכ"נ ללא שום צידוד [עכ"פ לפי הנראה לעין] אע"פ שבתי הכנסיות בעירנו בדר"כ פונים למזרח, וירושלים היא בעצם דרומית מזרחית לבני ברק. [א"ה הג"ר זאב אידלמן זצ"ל היה עומד כשכל גופו - פניו ורגליו - לדרום מזרח]. (שם)

עקב ריבוי הענינים בהל' תפילה אי"ה נמשיך אחרי חג הפסח עדיין בהל' תפילה, וע"כ אנו פונים ומבקשים לכל מי שיש בידו הלכות והליכות רבנו בענינים אלו, שישלח לנו בהקדם.

עולם הישיבות

ישיבת דרומא

ישיבת דרומא נוסדה ע"י הגאון רבי משה פיש זצ"ל [נלב"ע כ"ד אדר תשס"ט] בשנת תשמ"ב לבחורים שהתקברו ליהדות ממדינות דרום אמריקה וזכו להעמיד אברכים הגונים בני תורה. רבנו שליט"א עודד את הישיבה והגיע כמה פעמים לחזקם.

מכתב רבנו למען הישיבה

ר"ח שבט תשנ"ח בני ברק

הגני ממליץ בזה על הישיבה הקדושה "ישיבת דרומא" השוכנת כאן בבני - ברק. ישיבה זו בתקופת קיומה זה כחמש עשרה שנה, משמשת כעוגן הצלה ליהדות דרום אמריקה, למעלה משלש מאות בני תורה העמידה "ישיבת דרומא" במשך שנות קיומה בבחינת להוציא יקר מזולל.

רבים מבוגרי הישיבה משמשים כרמ"ם ומשפיעים רוחניים בארץ ובחו"ל, וחלקם הגדול מסתופפים בכוללי אברכים. לאחרונה הרחיבה הישיבה את גבולה ונתרבו ספסלים בבית המדרש, ונקלטו תלמידים רבים נוספים מארצות דרום אמריקה. כמו כן נוסד בשנה האחרונה כולל אברכים לבוגרי הישיבה השוקדים על תלמודם.

והגני בבקשה לנדיבי עמנו יחיו, להטות שכס ולתת יד להנושא בעול וטורח להעמיד את המקום הקדוש הזה על תילו, ה"ה הרה"ג רבי משה פיש שליט"א. וכל הנותן יד לחזק ולבסס את המקום הקדוש הזה. יתברך מן השמים בברכת ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת.

הכו"ח לכ' התורה. אהרן יהודה ליב שטינמן

שעשה לי נס

כשהגיע רבנו לאירוע מיוחד באדר תש"ס לרגל י"ח שנה לישיבה אמר בתו"ד: כי עליכם תלמידי דרומא בכל אתר ואתר לברך בכל פעם שאתם מגיעים למקום משכן הישיבה: ברוך שעשה לי נס במקום הזה שהרי ללא הישיבה הקדושה הזו מי יודע היכן הייתם היום?

וכשהתעורר רעיון להקים בארגנטינה ישיבה עם לומדי חול, והרב פיש זצ"ל עמד בפרץ כנגד זה. ורבנו שלח מכתב מיוחד לזה.

בס"ד. ג' מנחם אב תשנ"ז לפ"ק

לאחינו בני ישראל יושבי ארגנטינה. ה' עליהם יחי'.

הן ידוע שכלל ישראל למרות היותו בגלות כל כך הרבה שנים, לא נטמעו בגוים, מחמת ששמרו תורתנו שקיבלנו מסיני, ובזה כלול מה שמסרו נפשם על לימוד התורה וקיומה כי בלי לימוד אין קיום, ובמקומות שלימוד התורה נתרופף לא החזיקו מעמד ונטמעו ר"ל בגוים, ולימוד התורה היא נשמרת עד היום בישיבות הקדושות, והחדרים, ובכל המקומות אשר לומדים רק תורה, ומהם פינה ומהם יסוד לשמירת צביגונם של כלל ישראל, וזה רק בישיבות אשר לומדים רק לימוד התורה הקדושה.

והחושבים להציל ע"י עשיית מקומות בהם ילמדו לימודים אחרים כדי שלא ילמדו במקומות יותר גרועים, הסוף שעוזבים לימודי התורה להנוער כי מהלימודים האלה חושבים שיהי' להם מקצוע להתפרנס בכבוד, ושוכחים כי זה הורס את התכלית שלזה כלל ישראל נועדו כמאמר הכתוב (ימיהו ב, יז) אותי עזבו לחצוב להם בורות נשברים, ובשום אופן אין ליסוד מקומות לימוד חוץ ממקומות לימודי התורה בלי עירוב לימודים אחרים.

ושמענו בכאב אשר רוצים ליסוד מקום של לימודי חול גבוהים, וזה אבן נגף מרחיק לב הצעירים מראת שמים, וכל א' מצווה ועומד לא לתת יד בשום אופן לגרוע ממה שאבותינו מסרו נפשם מדור דור. ולהשומעים יונעם ויזכו לכל טוב ברוחניות ובגשמיות ויתברכו בברכת ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת.

הכו"ח למען לימוד התורה בקדושתה.

אהרן יהודה ליב שטינמן (קובץ אגרות אגרת ג')

שיחה בכולל דרומא

ככ"ד תמוז תשס"ג הגיע רבנו לביקור בכולל דרומא, ודיבר במעלת מבקש ה', ואילו דברי: אנחנו עומדים היום בימי בין המצרים, וידוע בחז"ל שהזמן הזה הוא זמן שכלל ישראל לא נמצא במצב טוב, בין המצרים, חוץ ממה שבמציאות יודעים היום שיש כ"כ הרבה גזירות, כמעט בכל הדורות יש צרות, ובימי המצרים במיוחד המצב קשה, לכן בעצם ה' צריך לדבר מענין של החורבן בית המקדש, אבל מה עושים שהדורות חלשים, מאד חלשים, ולא יכולים לסבול כל כך, אם מדברים דברים שמכאיבים את הבן אדם, לכן באנו לומר

רק כמה מלים, כפי שבקשו.

יש גמ' בסוף מס' ברכות (דף ס"ג ע"ב) תנו רבנן כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה היו שם רבי יהודה ורבי יוסי ור' נחמיה ור' אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי, פתחו כולם בכבוד אכסניא ודרשו.

פתח רבי יהודה ראש המדברים בכל מקום בכבוד תורה ודרש: ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה, והפסוק מסיים והי' כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד וגו', אומרת הגמ' והלא דברים קל וחומר ומה ארון ה' שלא הי' מרוחק אלא שנים עשר מיל, אמרה תורה והי' כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד, תלמידי חכמים שהולכים מעיר לעיר וממדינה למדינה, ללמוד תורה, על אחת כמה וכמה.

ומבואר שם ברש"י שאם התורה קוראת מבקש ה' אפי' שהי' צריך ללכת כ"כ קרוב אל הארון, בכל זאת נקרא מבקש ה', כל שכן תלמידי חכמים שצריכים ללכת מעיר לעיר וממדינה למדינה.

אנחנו רוצים לומר זכויות לכלל ישראל בזמן של בין המצרים, היות שזה באמת זמן של חורבן, צריך נחמה, אז בזמן הזה שאנחנו נמצאים למרות שהגלות כל כך כבד, כל כך הרבה דורות, כל כך הרבה צרות במשך כל הדורות, ובאמת כל דור ודור יורד ויורד ויורד, מצד שני רואים שיש אנשים שלמרות שהם גדלו ע"פ רוב אצל הורים שהם כבר שכחו את התורה, חלק גדול מאלה שנמצאים כאן, ההורים שלהם קצת התרחקו מן התורה, ובכל זאת הם התקרבו, והלכו מעיר לעיר וממדינה למדינה... ללמוד תורה, על אחת כמה וכמה שהם נקראים מבקשי ה'.

בן אדם צריך לחשוב, אם הקב"ה קורא לבן אדם "מבקש ה'" איזה שמחה צריך להיות לבן אדם, על שהוא זוכה לתואר כזה, "מבקש ה'".

אני חושב היום הרי יש מכול של תוארים, כותבים על בן אדם תוארים, תוארים נוראים, אבל מבקש ה' זה תואר הכי גדול! וכל אחד שעושה את זה, הוא זוכה לתואר של מבקש ה', וחז"ל אומרים על זה שהוא ק"ו, מדור המדבר שהם היו על יד משה רבינו, והי' צריך ללכת למשה רבינו כשהי' רק מרחק של י"ב מיל, [זאת אומרת הכי רחוק, כי בעצם גם י"ב מיל לא הי' שהרי הי' באמצע, רק אולי שש מיל, עכ"פ אפי' נחשב שנים עשר מיל], בכל זאת הוא נקרא מבקש ה', אומרים חז"ל ק"ו למי שהולך מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה, בודאי שהוא מקבל תואר של "מבקש השם".

כמה צריך בן אדם להיות שמח?! שהוא זוכה לתואר כזה, הוא נקרא מבקש ה', וזה כל אחד ואחד יכול לזכות, ומקום שכל אחד ואחד שואף להיות ככה, כי כל אחד יכול להיות נקרא מבקש ה'. אתם יודעים איזה שמחה! אם הי' צריך לעשות תוארים, ויכתבו פלוני זכה להיות נקרא מבקש ה', נדמה לי שזה הי' התואר הכי חשוב, וזה ב"ה אתם יכולים לזכות, ובעז"ה תזכו.

רק מה, צריך עוד קצת, לא רק לבוא אלא גם לנצל את הזמן באמת ללמוד תורה, כמו שכתוב שהולכים מעיר לעיר "ללמוד תורה", אתם מנצלים את הזמן הזה, וכל מי שיזכה יותר לנצל ללמוד תורה, הוא יותר נקרא במדרגה של מבקש ה', וכל אחד ואחד מכם ראוי לזה.

ולא באנו להאריך רק רצינו לומר "אשריכם" שאתם זוכים, ובזכותכם ובידכם להיות נקראים מבקש ה' בקנה מדה הכי גדול, וזה יש לכם אפשרות, רק תנצלו את זה, ולא רק שבאים ללמוד תורה, ואחרי זה ח"ו יכול להיות שלא מנצלים את הזמן, אם לא מנצל את הזמן, יוצא שאפי' שהוא עשה מאמץ, אמנם עשה מאמץ, אבל עדיין לא ניצל את כל מה שיש בכחו, ומה שיותר ניצל את הזמן לטובת לימוד התורה, תפילה, מעשה המצות, חסד, כל הדברים מה שהקב"ה דורש מהאדם, בזה אדם יכול לזכות, עד בלי גבול! ונקרא מבקש ה'.

הקב"ה באמת יעזור שכולכם, שאתם מקריבים את עצמכם ועושים כמו שכתוב שהולכים ממדינה למדינה ומעיר לעיר ללמוד תורה, תזכו להיות מבקש ה' במדרגה הגדולה ביותר. והקב"ה יעזור שבזכות זה באמת תעלו ותעלו, להיות באמת נקראים מבקשי ה'.

והקב"ה יעזור לכם בכל הענינים, ברוחניות ובגשמיות, וכולנו נזכה במהרה לגאולת עולמים במהרה בימינו אמן. (ימלא פי תהלתך עניני ציבור עמ' קפו)

הודעה משמחת

נותרו עוד כמות מצומצמת של אוגזן הגליונות כאיל תערוג תשע"ו ניתן להשיגו במחיר עלות ב"ב בחנות גל-פז רח"ע. ובירושלים בחנות גל-פז רח" מלכי ישראל

דברי שי"ח

ממזן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פשוט על הפרשה

"אם עולה קרבנו" (א,א)

העולה נקרא ע"ש שעולה כולה כליל. ונשאלתי למה נקרא עולה ל' נקבה ולא עולה ל' זכר שהרי עולה לעולם זכר. ונראה דהא דעולה זכר שייך רק בחייה אבל לאחר שחיטתה היא כשאר חתיכת בשר שהוא לשון נקבה וכדמסיים ונתח אותה לנתחיה, ואע"ג דגבי צאן כתיב ונתח אותו לנתחיו הוא כמש"כ האע"ז כל שאין בו רוח חיים זכרוהו ונקבהו. וע"ל דבהמה נקראת לעולם לשון נקבה בין זכרים בין נקבות כדכתיב בפ' נח מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה אבל כשמדברים על מין מסוים כגון שור כתיב וחצו את כספו. ועדיין צ"ע.

(שעמא דקרא)

אם לא יגיד ונשא עונו (ה,א).

סיפר רבינו שליט"א: אבא זצ"ל שמע פ"א מעילוי גדול ביותר בפולין טעם מקור הדרשה "אם לא יגיד - כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד", כי יש "דיבור", "אמירה" ו"הגדה", "הגדה" פירושו אויס ג'אגט, וזה רק פעם אחת, ומאד מצא הדבר חן בעיני אבא זצ"ל.

כשאבא ז"ל אמר זאת לחז"ר, אמר לו החז"ר על אתר עשר דוגמאות שלא שייך בהם הכוונה הנ"ל. מסתמא אחד מהן הוא "הגדתי היום לה", ולא שייך לה' אויס ג'אגט.

עלי שי"ח

כל דכפין

(דרך שיחה)

בחזר בן עליה, נכנס אל רבינו עם שאלה הלכתית נוקבת וקשה.

'אני' סיפר הבחור לרבינו, זוכה לקיים ולשמור תורה ומצוות כדין וכמו כל בן ישיבה, אבל לצערי הרב, משפחתי, הורי אחי ואחיותי אינם כזה. הם נוהגים באורח חיים אחר, ואינם שומרים תורה ומצוות כלל, אמנם הם מכבדים את הדרך בה בחרתי ואני מכבד אותם, אך אינם הולכים אחרי. וכעת אני עומד נבוך לקראת חג הפסח.

ברצוני לחזור הביתה להתאכסן שם, מוכן לי מצות מהודרות ויין כשר ושאר סימני הסדר, אלא שבבית הורי הם אוכלים חמץ גמור! לא מוכנים לנקות את הבית ולא להפסיק לאכול חמץ לשבעה ימים! אימי אמרה לי 'תאכל לך מה שאתה רוצה מתי שאתה רוצה ואיך שאתה רוצה, אך אל תפריע לנו'.

וכעת השאלה היא - אם אשהה עמם בחג, יתכן ואכבד אותם מהמצות ואוכלו איתי בלי הסדר, אבל השאלה אם מותר לי לשהות שם, כי הלכה פסוקה היא שאסור ליהודי לגור במקום שיש בו חמץ שמא יבוא לאוכלו, אפילו אינו החמץ שלו, מאידך אם לא אהיה שם, הם יאכלו חמץ גמור רח"ל, ולי לא יהיה מקום להרגיש בו בן חורין. - זה תוכן שאלתי.

[בשלב זה יש להדגיש, כי במקרים רגישים מעין אלו על כל ערום לעשות בדעת, כי יש הרבה פרטים היכולים להשתנות, ופעמים במעט רצון טוב ניתן לשכנע וכו' ופעמים אסור לשכנע כי זה גורם להיפך, וכבר אמרו חז"ל 'מין דוחה ושמאל מקרבת, ומי כעמד ישראל שעומדים במצבים רגישים כאלה].

רבינו שליט"א ענה לו על אתר: עריך לעשות כל טעדיך ולחפש מקום אחר לצון בו בימי הפסח, ולא לגור במקום בו אוכלים חמץ גמור. ובדאי תמצא, שהרי כל אחד מישראל אומר בלי הסדר כל דכפין ייתי ויכיל... והוסיף רבינו כי שמע שיש שמוכרים חמץ עבור אנשים שאינם שומרי תורה ומצוות, אפילו בלי ידיעתם מדין 'זכין', שאפשר לזכות עבור אדם גם בלי ידיעתו. אמנם - אני סבור כי אם היהודי הזה ממשיך לאכול חמץ בפסח, אין המכירה שעושים עבורו שווה כלום כי בזה שאוכל חמץ בפסח מראה בזה שלא רוצה בכלל למכור את החמץ. עכ"ד. כמובן שאין ללמוד הלכה למעשה מכל המובא כאן אלא לעורר לב הקורא לדעתו של רבינו שליט"א.

דבר העורך

ערב פסח - סיום הסיכומים

נביא כאן את המשך התיאור כפי שמובא בספר הנפלא 'בית אמי' כפי שכתבה בתו של רבינו איך התנהלו ימים אלו של ראש חודש ניסן בביתם:

אבא אינו מתחיל לבדוק חמץ לפני ליל י"ד בניסן, ולכן בדיקת חמץ נמשכת אצלו שעות ארוכות. (כשעברנו לשיכון 'חזון איש', לא הטריד את אבא דבר, אלא שגודלה של הדירה החדשה לא יקשה על בדיקתה מחמץ...) את הבדיקה החל אבא במטבח, ומיד בצאתו מן המטבח החלה אמא להוריד את כלי הפסח. עד אז לא בישלה לחג דבר כיוון שהמטבח עדיין לא נבדק! אבא נוהג לכסות את ארונות הספרים בוילון ולמוכרם לגוי.

מדי שנה בשנה בערב פסח לאחר תפילת שחרית זוכה אבא לעשות את 'סיום-הסיכומים' המפורסם: סיום תלמוד בבלי, סיום תלמוד ירושלמי, סיום התנ"ך, סיום המדרשים, סיום השולחן ערוך, ועוד ועוד... יום זה הוא יום שמחה גדולה בביתנו.

אבא נוהג לשרוף את החמץ במגרש הסמוך לביתנו. לאחר מכן היה עולה הביתה ואומר עם אמא את נוסח 'כל חמירא' שלוש פעמים. כי אכן, אמא היתה שותפה לאבא גם בכל ענייני המצוות.

אחרי הצהריים היתה אמא יוצאת למרפסת, שם ריסקה את ה'חריץ' (חזרת) בפומפייה כשעיניה זולגות דמעות מפני החריפות. (במשפחתנו נוהגים לאכול חזרת למרור, גם הילדים הקטנים.)

ליל הסדר - דבקות עילאית

שיא השיאים של כל ימי השנה היה כמובן ליל הסדר. אי אפשר לתאר את שירת ב'צאת ישראל', שאבא שר שוב ושוב בדבקות עילאית. אני זוכרת היטב גם את אמירת 'שפוך חמתך'. בילדותה של אמא היתה סבתא חיה מושא פותחת את הדלת לאליהו הנביא, ואמא המשיכה במנהג זה: אמא והילדים היו הולכים לדלת, פותחים וקוראים בקול רם: "ברוך הבא! ברוך הבא!" תמיד נראתה על פניה של אמא הציפייה לראות את אליהו הנביא. אנו הילדים התבוננו היטב בכוסו של אליהו, לבדוק אם הוא אכן שתה מן היין... בעת אמירת 'שפוך חמתך' היתה אמא עומדת. מנהג זה הביאה אמא מבית אביה. את הפיוט 'חד גדיא' אבא שר באידיש.

לאחר סיום ה'סדר', אבא אומר 'שיר השירים' עם טעמים, ע"כ.

בברכת שבת טובה

יחזקאל אביב (ב"ב)

סיום מסכת בערב פסח, ועניני סיום

- א. מרן הוא בכור ולכן מסיים בערב פסח אחר שחרית מסכת, ואומר קטע מסוף המסכת (ומסביר קצת באופן שיבינו את הענין) ואח"כ שותה יין וטועם מעט.
עי' סי' ת"ע במ"ב סק"י.
- בכל יום מימות השנה לומד מרן שבע או שמונה דפים מתלמוד בבלי, לפי סדר הש"ס, ובערב פסח מסיים כולא ש"ס, ויש להאריך הרבה בהנהגה זו שמעולם לא ביטלה גם כשהיה חולה וגם בימי שמחה וגם כשישב שבעה על הוריו או אשתו הרבנית - מיד כשקם מאבלותו (בבוקר), התיישב בהתמדה עצומה להשלים כל 'חובותיו' (כפי שהוא מכנה את סדרים אלו כחובותיו) כמו כן מסיים בערב פסח גם כל התלמוד ירושלמי, שולחן ערוך, רמב"ם, משנה ברורה, תנ"ך, זוהר (ועוד דברים שמסתיר בהצנע לכת).
- ב. כשחל ער"פ בשבת מסיים גם ביום ה' וגם ביום ו'.
- עי' שו"ע סי' ת"ע ס"ב, וכן נהג אביו מרן הקה"י זצ"ל שהיה ג"כ בכור לאמו.
- ג. נוהג לגמור המסכת יום קודם הסיום (ולהשאיר קטע לסיום) ולא לגמור מוקדם ולכן כשמסיים ב' פעמים (בע"פ שחל בשבת) ביום ה' מסיים מה שלמד בתקופה שקודם, ואח"כ לומד מסכת חדשה, ולמחרת ביום ו' מסיים אותה.
- ועי' ש"ך יו"ד סי' רמ"ו ס"ק כ"ז דמשמע שאין צריך לסיים מיד.
- ד. בכל סיום מסכת במשך ימות השנה אינו מקבץ עשרה אנשים לקדיש. ואינו מקפיד לומר הדרן עלך "בלי נדר". ואמר לי טעמו מפני שאין זה נדר אלא דרך בקשה. ועי' בתשובה ממרן שנדפס בספר אורייתא כרך ב' בעמוד קצ"ו אות ח' ואות כ"ב.
- ה. אומר אח"כ הערב נא וכו' וצאצאינו "וצאצאי צאצאינו" וכו' ואח"כ מתחיל משנה ראשונה ממסכת הבאה, ונוהג בכל סיום לשנות מעט יין. ופעמים אוכל מעט לכבוד המצווה.
- ואמר לי טעמו כי אם לא ישתה בכל סיום מסכת לא יוכל לפטור עצמו בסיום של ערב פסח, כי אם פעמים אין עושה סיום מראה בכך שסיום מסכת אינה סעודת מצוה אצלו, וע"ע במ"ב סי' תקנ"א סקע"ג שמשמע כעין זה. ועי' שבת ק"ט א' תיתי לי וכו'.
- ו. כשלומד אבות דר'נ ומסכתות קטנות אין עושה סיום אחר כל מסכת רק אחרי מסכתא מזוזה (שהיא אחרונה) מסיים על הכל.
- עי' בזה בשו"ת פני מבין א"ח סי' קל"ג.
- ז. במסכת מירושלמי שחסר ואין על כל המסכת (כגון מס' נדה) ועל מסכת תמיד, עושה אח"כ סיום כרגיל.
- עי' בספר יומא טבא לרבנן פרק ב' סעיף ח'.
- ח. על תנ"ך ומדרשים אינו עושה סיום ולא אומר הדרן, אמנם ראיתי כשגמר ללמוד תורת כהנים, אמר: הדרן עלך ספרא פר' ויקרא (היינו שאמר הדרן אחרי סיום פרשה).
- ואמר לי טעמו דבגמ' שבת ק"ט א' מבואר שעשו סיום רק על גמרא, וכן הוא המנהג, ומה שפעמים אמר הדרן עלך וכו' א"ל טעמו כיון שזה רק תפילה מותר לומר זה, אמנם אינו חיוב, לכן לפעמים אומר אבל לא תמיד.
- ט. כשמסיים ד' חלקי שו"ע או כל ה"ד החזקה להרמב"ם שותה מעט יין ופעמים אומר ההדרן. ואמר לי שפעמים גם בסיום הספרי אומר ההדרן, כי הדרן הוא תפילה ואפשר לאומרה מתי שרוצים.
- י. כשלומד גמרא נזהר שלא לעצור בסוף פרק אלא אומר ג' פעמים הדרן עלך וכו' ומיד מתחיל משנה מפרק הבא.
- וא"ל מקורו דאיתא בעובדיה (א' י"ד) ואל תעמוד על הפרק, ופירש"י מכאן שאסור להפסיק בק"ש בין פרק לפרק, והיינו שלא יעמוד בסוף ענין.
- מנהגו של רבינו ללמוד משניות טהרות קודם מסכת נדה, ואיני יודע טעמו.
- בסדר לימוד ש"ס הבבלי, ראיתי שלומד לפי סדר המשניות, דהיינו שאחרי פסחים שקלים לומד יומא, סוכה ביצה ואח"כ ר"ה.
- יא. פעם אחת ראיתי שעשה סיום על מסכת פלונית בבלי וירושלמי יחד (שכידוע כן היה דרכו ללמוד במקביל את הגמרא של בבלי עם ירושלמי) ושאלתי אותו מה טעם אין עושה כל אחד בנפרד וענה כי למד אותם יחד בזה אחר זה לכן גם הסיום עשה בבת אחת בזה אחר זה.
- שאלו את רבינו מדוע הוא לומד עדיות ומסכתות קטנות אחרי מכות וענה כי זה שייך לזה ולא זכינו להבין טעמו.
- (מתוך הספר 'אלא' הנהגות מרן שליט"א על סדר השו"ע)

שו"ת לפרשת ויקרא

- ש. העושה מצות גמ"ח וצדקה וכדומה ולא כיון לשם מצוה האם קיים המצוה, שהרי קי"ל דהרי מצות צריכות כונה.
- ת. עי' רש"י ויקרא ה' י"ז. [וז"ל רש"י שם, "ולא ידע ונשא עונו. ר' יוסי הגלילי אומר כו' ר' אלעזר בן עזריא אומר (דברים כד, יט.) כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה (שם יג.), הרי הוא אומר למען יברכך וגו', קבע הכתוב ברכה למי שבאת על ידו מצוה בלא ידע, אמור מעתה היתה סלע צרורה בכנפיו, ונפלה הימנו, ומצאה העני ונתפרנס בה, הרי הקב"ה קובע לו ברכה" עכ"ל].
- (תשובות הגר"ח)
- ש. בחומש שמות מצינו שהמקום ששם השרה הקב"ה את שכינתו נקרא בשם משכן. מדוע בחומש ויקרא יותר לא נקרא המקום הזה בשם משכן כי אם בשם אוהל מועד. וכן בפרשת תצוה מוצאים פעם משכן ופעם אוהל מועד.
- ת. היינו הך ואחר שנגמר נקרא בשם אוהל מועד.
- (קונטרס עזרת אליעזר על התורה)
- ש. בויקרא פ"א פ"ב "דבר אל בני ישראל וכו' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם הבקר לצאן, ואילו בשמות פ"ב פכ"א כתיב "מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את עלתך ואת שלמיך את צאנך ואת בקרך" והקדים הצאן לבקר.
- ת. דיש מקרים צריך להקדים המובחר והגדול, וכשמקריב צריך להקדים החשוב (שדרך להקריב מהם).
- (חידושי הגר"ח קניבסקי על התורה)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

נשיה בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ שליט"א**
גליון מס' 160 • ויקרא תשע"ז

ויקרא אל משה (א, א)

הרבה נכתב על א' הזעירה ב"ויקרא". חוט השני אצל המפרשים הוא, שזה נובע מענוותנותו של משה רבנו.

ענוותנותו של מרן פוסק הדור שליט"א

סיפר ותיעד הרב ישעי' קרליץ שליט"א יד ימינו של מרן הגאב"ד:

היה זה לקראת אסיפה מצומצמת של רבנים, אודות מינוי של יהודי מסוים לתפקיד ציבורי בבני ברק. מרן הגר"נ שליט"א היה סבור שאין למנות את האיש לתפקיד המדובר. בשום אופן. ולפני שיצאתי עם הרב לאסיפה הוא התבטא באוזני "אני לא אתן בשום אופן שימינו אותו" וכאשר הרב שליט"א מתבטא כך, זה אומר את כל התקיפות ההשקפתיות מבחינתו.

האסיפה המצומצמת של הרבנים נפתחה, והתנהלה בטוב טעם כמו כל האסיפות בראשות שני פוסקי ההלכה, הגר"ש ואזנר זצ"ל וידבלחט"א הגאב"ד שליט"א, ולמעשה, מלבד כמה פרטים נוספים שנידונו בה באסיפה, מינו בה את האיש המדובר לתפקידו, כמובן, למורת רוחו של מרן הרב שליט"א. ואני עמדתי משתומם מהצד, לא ידעתי מה קורה כאן, מדוע הרב שתק ולא אמר מילה בנושא.

בדרך חזרה לביתו, העזתי לשאול את מרן הגאב"ד שליט"א. מדוע העזתי? כי הרב עצמו אמר לי שלא יתן את המינוי, לכן שאלתי בתמיהה: מה קרה שהרב לא דיבר מאומה ולא הביע את דעתו הכאובה?!

הרב השיב לי במילים בודדות: "הרב ואזנר החליט". היינו, כי תמיד באסיפות מהסגנון הזה, לפני שהרב ואזנר מביע את דעתו היה פונה אל מרן הרב ושואל "ומה אתם אומרים על כך", והפעם, משום מה, היה ברור לו כי כולם בדעה אחת, ולכן פתח ואמר: "התאספנו כאן למנות את פלוני אלמוני לתפקיד לנהל את המינוי" לכן, מרן הרב לא דיבר מאומה. כי אם הוא לא שואל אינו מביעה דעה.

אם מישהו מבין את המימד של הענווה וההתגברות, בענין ציבורי שמרן הרב שליט"א היה סבור עקרונית שלטובת הכלל אין למנותו. אבל הבלוג. מחמת כבודו של מרן הגר"ש ואזנר. (מוסף ש"ק יתד נאמן)

ואם מנחת מרחשת קרבנך סלת בשמן תעשה (ב,ז)

בגמ' מנחות ס"ג. מרחשת אתיא ארחושי הלב, פרש"י רחושי הלב, הרהור עבירה.

כשנשאל רבינו, מה העצה להרהורים רעים, השיב, כאשר יודעים שה' בוחן לב, כיצד אפשר לתת ללב לחשוב מה שרוצים: עוד נשאל רבינו מדוע בני אדם מוכנים לחטוא הרי הם יודעים שיש לזה מחיר. והשיב, מסתמא צריך להתחזק באמונה שיש דין ויש דיין, ולהרגיש שהוא חייב בעונש, צריך להיות לו אמונה שיש עונש, שהרי האדם חוטא, כי הוא משלים עם העונש, שהוא לא מרגיש שמגיע לו עונש או משום שאינו מפחד כלל מהעונש או שחושב שיכול להסתדר עם העונש וכיוצ"ב. (חוט שני מזוזה).

קופסאות מפלסטיק שמונחים בתוכם הערינג וכדו' שכדי לפתוח יש לשבור חלק מהקופסא

הנה לאחרונה נפוץ מאוד שמשווקים הערינג, סלטים, וכדו' בקופסאות של פלסטיק שיש עליהם מכסה (והמכסה אינו מחובר כלל להקופסא) והקופסא עשוי באופן כזה שאין שום מקום שיכולים לאחזו בהמכסה ולהסירה, ורק יש במקום אחד כמו בית אצבע שמתוקן שם כבליטה בנים ורק משם יש אפשרות להגביה את המכסה, ויש בפתח לאותו בליטה חתיכה של פלסטיק (שהוא משעת יצירתו מחובר להקופסא), וצריכים לשבור אותו חתיכה קטנה של פלסטיק ואז אפשר להכניס האצבע כדי להגביה ולהסיר המכסה.

והבאנו קופסה כזו לביתנו של הגר"נ קרליץ שליט"א, והסתכל בזה, והורה לנו שיש בזה חוב חטאת, כיון שע"י שבירת חתיכה זו, נעשה הקופסא מתוקן, שמעתה אפשר לשמש עם הקופסא כדרכו ולהסיר תמיד המכסה ממנו. (אור השבת)

שם.

שאלה: מעשה באברך שחזר מבית החולים "בילינסון", שם תקע לחולים המאושפזים בו, ובכביש הראשי נעצרה לידו מכונית, ממנה יצאו ארבעה חילוניים ובקשו הימנו שיתקע עבורם בשופר, היות והיום ראש השנה – האם עליו להענות למבוקשם, או שמא יש בדבר זלזול, שכן מיד אחרי התקיעה ימשיכו בנסיעתם?

תשובה: מסתבר שאנשים אלה הם בגדר תינוקות שנשבו בין העכו"ם שהוא בגדר שוגג, ואדרבה, אולי ע"י שמיעת השופר יחזרו ויתעוררו לתשובה. (כן הורה לי הגר"נ קרליץ שליט"א, הרה"ג רבי יהודה אריה דינר שליט"א)

הערות נחוצות לערב פסח

ע"פ פסקי מרן פוסק הדור הגר"נ קרליץ שליט"א

הכשרת כלים חדשים

א. כלי מתכת חדשים – ישנו צד שבתהליך הייצור נמרחו בחומר המכיל שומן מן החי ולא ברור אם חומר זה נפגם תוך כדי הייצור – לכן לחומרא יש להגעילם.

ב. כיון שהגעלה זו היא לחומרא, הרי שאפשר להקל להגעילם בלא להסיר הידיות פלסטיק אף שדינם כ"טלאי" ומ"מ ראוי לרפות הידיות כך שלא יהיו מהודקות.

ג. מכשירי חשמל שדרך שימושם דרך כלל בלא נוזל, כגון טוסטר או גריל חשמלי, ניתן להבעירם על החום הגבוה ביותר כרבע שעה.

ד. כלים המצופים אמאייל, טפלון, ציפוי קרמי – אי"צ הגעלה.

ה. תבניות אלומיניום, נייר כסף – גם הם בחשש מריחה הנ"ל, ניתן להשיג בהשגחה שלא נמרחו.

ו. תבניות אלומיניום ח"פ – אף שמשמש בהן שימוש חד פעמי מ"מ ראויים הם לשימוש רב פעמי, לכן חייבים הם בטבילה, גם אם משתמש בהם רק פ"א ואח"כ זורקם. כמו"כ, אין עצה לקמטם ולכופפם ע"מ לבטלם משם וצורת כלי, ואח"כ שישראל יישרם ויעמידם על צורתם הקודמת, דאי"ז בכלל גומרו ביד ישראל, (אי"ז מעשה אומן אלא הדיוט), ולכן צריך דוקא להטבילם.

מ"מ תבניות אלומיניום שמוטבעת עליהם חותמת כשרות, אם בסמוך לחותמת מופיע כיתוב "מיובא מחו"ל" הרי שתבניות אלו יוצרו ע"י גויים ואם לא מופיע כיתוב זה הרי שיצרו ע"י ישראל.

נמסר ע"י "קו הכשרות" עניני ובירורי הלכה בנושא כשרות שע"י בית ההוראה שבנשיאות מרו הגאב"ד רבי נסים

קרליץ שליט"א טל': 0722722360

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

297

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

ומתוך נחמד, ועדיין נמשכה המדרגה של מעמד הר סיני, אבל ברגע שנסעו והפסיקו ללמוד, התחילו לחשוב כמה התאמצו.

ושמחו בנסיעה כתינוק הבורח מבית הספר, כמו ילד קטן שנמצא בחיידר ויושב אצל המלמד ומוכרח ללמוד, למרות שהוא נהנה מהלימוד, שהוא כישרוני ומבין את מה שהמלמד אומר, ושומע ומשתתף ושואל, ברגע שמגיעה ההפסקה הוא שמח, כי לשחק יותר מעניין אותו.

זהו טבע התינוק וכך טבע האדם, אמנם בני דור המדבר היו אנשים מבוגרים ולא תינוקות, אבל הטבע הזה קיים גם אצל מבוגרים, שאוהבים את המנוחה ולא רוצים להתאמץ, והמנוחה נעימה מאד.

הטבע שיש בתינוק קיים גם באדם מבוגר, כפי ששמעתי פעם מבעל מוסר שאמר כי יש בן שמונים והוא ילד (אכצוג יאריקער אינגל), ויש גם להיפך ילד שהוא כבן שמונים. יש אדם צעיר עם הבנה של מבוגר, ויש אדם מבוגר עם הבנה של ילד. ורואים שכך היה הטבע של כלל ישראל לאחר מעמד הר סיני, כתינוק הבורח מבית הספר. אמנם לא כולם היו כך, משה ואהרן וכל גדולי התורה, שרי האלפים והמאות וכו' לא היו כתינוק הבורח, אבל חלק מכלל ישראל היו במדרגה הנמוכה הזאת.

ובעמדנו בסוף הזמן, מסתבר שאין אנו בעלי מדרגה יותר מדור המדבר, ובדרך הטבע כל אחד מרגיש שמחה בסוף הזמן, שעכשיו יוכל לנוח יותר, כך טבע הגוף שרוצה לנוח, אבל טבע הגוף זה היצר הרע, שנמשך למנוחה ופריקת עול, וכבר כתב המסילת ישרים בפרק ט' צריך שידע האדם כי לא למנוחה הוא בעולם הזה אלא לעמל וטוהר, ושם בפרק א' האריך שהעולם הזה הוא פרוזדור להכין לעולם הבא, לחיי הנצח, ואין לשער התענוגים של העולם הבא, שכל הזמן מתחדשים ונוספים עוד תענוגים באיכות.

עולם הבא וגיהנום

כפי שהזכרנו מה שאמרו במשה רבינו (אבות ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו, קודם 'זכה' – היו לו הרבה זכויות קודמות, ובזכות זה 'זיכה את הרבים' בקבלת התורה, כל התורה שבכתב ותורה שבעל פה זה ממש רבינו, וממילא 'זכות הרבים תלוי בו' – כל מה שכלל ישראל עוסקים בתורה ועושים מצוות ומעשים טובים, נחשב כמו שהוא עושה, למרות שאינו עושה בפועל. כידוע שמי שמשפיע והשפעתו נמשכת, גם אם הוא כבר בעולם האמת ואינו עושה כלום, מכל מקום כיון שעושים בגללו והוא הגורם לזה, הוא מקבל עוד גן עדן ועוד עולם הבא.

והרי משה רבינו יש לו עולם הבא שאין לשער, מדרגה עצומה מאד, ועם כל זה שייך להוסיף עוד עולם הבא, וכל מה שיש לו אינו מספיק ביחס למה שאפשר להוסיף, כי אין סוף לאיכות התענוגים!

ושמעתי מאמאמר "ר' זצ"ל על דברי המשנה (שם ד, יז) יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה, וידוע מבעלי המוסר כי 'קורת רוח' אינו העולם הבא ממש, רק כמו אדם שעובר ליד מקום עם ריח טוב של מאכלים, ונהנה מהריח (עיין מכתב מאליהו ח"א), כך גם העולם הבא אפילו להריח מבחוח, הוא יותר מכל חיי העולם הזה.

ותיאר אאמאמר, מה הם כל חיי העולם הזה? אם נכניס את כל ההנאות שיש בעולם, אצל כל האנשים שבעולם, מששת ימי בראשית ועד עכשיו, שכל אחד יש לו זמנים של הנאות, ונרכז את כל ההנאות האלו ברגע אחד, כזו הנאה מיוחדת: כל זה לא מגיע אפילו לשעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, ושעה אחת אין פירושה כמו השעות שלנו, אלא רגע אחד, כפי שמזכירים בתפילה 'בכל עת ובכל שעה', דהיינו בכל רגע. אפילו רגע אחד של עולם הבא, ולא העולם הבא ממש אלא קורת רוח, הרי זו הנאה גדולה יותר, באיכות ההנאה, יותר מכל חיי העולם הזה.

תענוגי העולם הבא הם תענוגים שאין להם סוף באיכות! אין לנו מושג מה הם התענוגים האלו, כמו שכתוב (ישעיה סד, ג) עין לא ראתה אלוקים

לחיות עם חשבון

יש דבר חשוב מאד, שנוגע לכל אחד ואחד, בפרט לבעלי משפחה, כידוע שישנם הוצאות כלכליות, שמוציאים על בגדים, אוכל, וכיוצא בזה, ויש כאלה שאינם עושים חשבונות, וקונים כל מה שלבם חפץ, לעצמם ולבני המשפחה, בלי שום חשבונות.

והנה ראשית זה לא בריא לאכול כל מה שרוצים, כמו שכתב הרמב"ם בהלכות דעות שרוב המחלות באות מריבוי האכילה.

וגם הרי יש בזה הוצאות כספיות והפסד ממון, ומי שיש לו עודף כסף ראוי שיעשה בו מצוות, כגון להפקיד בגמ"ח, יש גמ"חים שמנוהלים בידי אנשים ישרים מאד, וכל כסף שנכנס לקופת הגמ"ח מעבירים מיד לנצרכים, ולא מחפשים לצבור כסף להגדיל הגמ"ח.

וכבר האריך החפץ חיים בספרו אהבת חסד מה צריכים לעשות עם כסף, יש צדקה וחסד, ויש חיוב מעשר או חומש.

ושמעתי כי אלו שיש להם הרבה כסף, זה ניסיון גדול בשבילם לתת מעשרות, כי חמדת הממון גדולה כמו שכתב המסילת ישרים בפרק י"א, וכבר אמרו (קהלת רבה) יש לו מנה רוצה מאתיים יש לו מאתיים רוצה ארבע מאות, היינו שככל שיש יותר כסף, החמדה מתחזקת ומתחזקת, ומרגיש שחסר לו פי שניים, ולעולם אינו שבע מזה.

ולעניינינו, ריבוי הוצאות כלכליות מזיק לבריאות וגם גורם הפסד ממון, ומי שיש לו כסף, כדאי שיעשה מצוות בזה, וירוויח ברוחניות ובגשמיות, פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא.

ובדרך כלל אלו שחיים בלי חשבון, מוציאים הוצאות מיותרות, ולא מחשבים חשבונות, ולבסוף נכנסים לחובות, לוקחים הלוואה ועוד הלוואה ועוד הלוואה, עד שיש מקרים שכבר לא יודעים כמה שחייבים, ואחר כך אומרים הצילו כי באו מים עד נפש.

ואם לוקחים הלוואה בבנק עם ריבית זה יותר גרוע [מבלי להיכנס לאיסור ההלכות] ריבית נקראת נשך, זה נושך ונושך ונושך ותופח ותופח, ולבסוף ייקחו ממנו כל מה שיש לו, אפילו את הבית, ויישאר בלי כלום.

זהו הסכנה הגדולה בהוצאות מיותרות, שגם אם יש כסף, הרי זה מזיק לבריאות, ואם אין כסף, זה גם מזיק לבריאות וגם נכנסים לחובות, ולא יודעים מהיכן לשלם, וצריכים לעמוד על המשמר בזה.

ובנוגע לבחורים, בדרך כלל אין להם הרבה כסף, אבל לפעמים מזדמן שמקבלים משהו, וראוי שלא לבזבז הכסף, אלא להשתמש בו למצוות, לפעמים ההורים צריכים כסף, ואפשר גם להפקיד בגמ"ח, ואז מרוויחים עולם הזה ועולם הבא ביחד. זהו ענין אחד שיש לעורר עליו.

ויסעו מהר השם

ועוד דבר הנוגע לימים אלו, שהם סוף הזמן בישיבות, כידוע שסוף הזמן זה ניסיון גדול מאד, וכבר הזכרנו מה שכתוב אצל דור המדבר 'ויסעו מהר השם' (במדבר י, לג), ודרשו חז"ל שנסעו מהר סיני בשמחה כתינוק הבורח מבית הספר, וכל זה היה לאחר שזכו לקבלת התורה ושמעו עשרת הדיברות, אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו (מכות כד, א), וזו לשמוע את קול השם, ואחר כך משה רבינו דיבר ושמעו אותו ששים ריבוא! בשטח גדול כל כך עמדו ושמעו את קולו של משה רבינו, וגם היו רואים את הקולות, שזהו עוד נס מיוחד, כזו אמונה זכו לראות בעיניהם.

ובמשך קרוב לשנה עסקו בתורה בהר סיני, עד שהיו צריכים לנסוע, ואז שמחו בחופש שיש להם, ואמרו כמה טרחנו והתאמצנו בעסק התורה עד עכשיו, ושמחו שמעכשיו יוכלו לנוח, למרות שעד עכשיו כשהיו בהר סיני לא התלוננו, ואדרבה עסקו בתורה בשמחה, כי לימוד התורה מעניין ונעים

זולתך, ואמרו חז"ל (ברכות לד, ב) שאפילו הנביאים לא היה להם מושג מה הם תענוגי העולם הבא, כי הם היו בעולם הזה ולא בעולם הבא, אמנם יש אשריק בעולם הזה, מעין עולם הבא, כמו שאמרו (ברכות נז, ב) שבת מעין העולם הבא, אבל 'מעין' הוא רק אחד מששים כמבואר בגמרא שם, והוא בטל בששים ביחס לתענוגי האמיתי בעולם הבא.

ולאידך גיסא בעונשי הגיהנום גם כן, אש של גיהנום היא פי ששים מהאש שלנו (ברכות שם), וזה שורף מאד, נניח אם האש שלנו היא אלף מעלות חום, אזי הגיהנום הוא פי ששים מזה, ייסורים כאלו שהגוף לא מחזיק מעמד בהם, אבל הנפש קיימת וסובלת את כל הייסורים.

הגיהנום הוא צער הנפש, וכידוע צער נפשי קשה יותר מצער גופני, כמו שכתב בשערי תשובה (ג, קיב) כי צער הכלימה מר ממוות, עד כדי כך שיש שמאבדים עצמם לדעת מחמת בושה, וכפי שהיה מעשה באחד שהוציאו עליו שם רע ומרוב בושה איבד עצמו לדעת רח"ל, זהו צער הכלימה בעולם הזה, וקל וחומר צער הכלימה של הנפש בגיהנום, צער של ביזיון כזה שהוא פי ששים מהצער שיש בעולם הזה, מר ממוות!

זהו הגיהנום, וכבר הזכרנו מהרמב"ן שאפילו רגע אחד של גיהנום קשה יותר מכל ייסורי איוב, כל הייסורים שהיו לאיוב במשך כל ימי חייו אינם כואבים כמו רגע אחד של גיהנום, עד כדי כך קשה צער הגיהנום, שאין לנו מושג מהו. אך להיפך גם כן, **מידה טובה מרובה ממידת פורענות, והתענוגים של העולם הבא הם גם כן תענוגים שאין לשער.**

הדרכה לבין הזמנים

ובנוגע לסוף הזמן, עלינו להתבונן מה היא העצה שיימשך התענוג של תורה גם בבין הזמנים, ולא להיות כתינוק הבורח. שמעתי ממרן הרב מפוניב"ז זצ"ל שגם בין הזמנים הוא "זמן של בין הזמנים" – זמן שהגוף צריך לנוח כדי להתחזק, לנוח קצת כפי צרכי הגוף, אבל גם שיהיה מנוצל בלי פריקת עול ובלי קלות ראש, ומה העצה לזה?

בעבר הזכרנו כי ישנם ארבעה פרטים בזה, הא' הוא **להחליט מה ללמוד בבין הזמנים, באיזו גמרא ובאיזה דף, שיהיה מוחלט מראש, שיוכלו כבר ביום הראשון של בין הזמנים להתחיל בזה, והב' צריך גם להחליט היכן ללמוד, מקום שאפשר לישוב וללמוד בו בלי הפרעות.**

וידוע כי בבין הזמנים אדם לומד יותר לפי טבעו, רבים אמרו לי שבבין הזמנים הלימוד יותר מעניין ומושך אותם, ומרגישים בזה יותר מתיקות, כי כל אחד לומד לפי הטבע שלו, מה שמעניין אותו.

לימוד מתוך שעמום אינו טוב, רק מתוך התעניינות, **כל אחד לפי טבעו, יש כאלה שמעניין אותם ההבנה, להתעמק ולהתעמק עם החברותא, ויש שאוהבים יותר את הפשטות, כל אחד במה שיותר מרתק אותו, ככל שיותר מרתק ומרוכז בלימודו, הרי הוא יותר דבוק בתורה, וראשו תפוס בדברי תורה, ועל ידי זה הוא מתקדש יותר.**

ומעשה שהיה באחד שרצה לקבל אהבת השם, שהיא מדרגה גבוהה, יש עשרה שערים בחובות הלבבות, והשער העשירי הוא 'שער אהבת השם', מדרגה גבוהה מאד, ונסע לירושלים לאדם בעל מדרגה להתייעץ עימו כיצד מקבלים אהבת השם, והלה יעץ לו שילמד ספר 'שב שמעתתא' ובוה יקבל אהבת השם [ולא הסביר לו מדוע], והתחיל ללמוד בזה, והרגיש שזה באמת משפיע עליו, שהלב משתנה, והתפילה היא עם יותר רגש, כמובן שיש הרבה דרגות, אבל הרגיש שינוי, שהוא מתפלל יותר מהלב.

וכשראה שזה מועיל לו, ועל ידי שלמד שב שמעתתא קיבל אהבת השם, בא לשאול כיצד להתקדם בזה, לקבל עוד מדרגות באהבת השם, ואמרתי לו שיחשוב בעצמו, מפני מה השב שמעתתא מביא לידי אהבת השם, הרי זה מכוח הדבקות בתורה, שהוא לומד בזה בריכוז המחשבה, והלימוד מרתק אותו, אם כן העצה היא שימשיך להיות מרותק לתורה, וילמד כל מה שמרתק אותו, ועל ידי זה יתקדם ויתקדם.

אמנם לא ירגיש מיד את ההתקדמות, כמו אדם בריא שאינו מרגיש שהוא בריא, וכן ילד, כשהוא קטן עדיין אין לו כוחות, והוא מרגיש טוב, וכשגדל הוא מקבל יותר כוחות, אך אינו מרגיש בזה, כך גם בדבקות

בתורה, מה שהתורה נותנת ומשפיעה אהבת השם, לא מרגישים את ההשפעה מיד, אבל במשך הזמן השינוי ניכר.

וגם בבין הזמנים יש ללמוד בצורה כזו, מה שיותר מעניין ומרתק אותו, וגם לקבוע מקום שאפשר ללמוד בו בלא הפרעות.

אלו הם ב' עניינים חשובים, **דבר קבוע מה ללמוד, ומקום קבוע היכן ללמוד, והדבר השלישי הוא שיהיה זמן קבוע מתי ללמוד, כי בבין הזמנים כל אחד חוזר לביתו, וצריכים גם לעזור בבית, וכדאי לתכנן מראש עם המשפחה, איזו עזרה מבקשים ממנו, וירכו את העזרה בזמנים מסוימים, וכך יוכל בשארית הזמן ללמוד ללא הפרעות.**

והדבר הרביעי הוא **לקבוע חברותא** – מי שזקוק לזה, יש כאלה שחברותא עוזר להם ויש שחברותא מפריע להם, כל אחד לפי טבעו, לא צריך דווקא חברותא, אלא לפי הענין, היו הרבה תלמידי חכמים שלמדו בלי חברותא, שכך הם משוחררים יותר להתעמק ולחזור כרצונם, וכל אחד צריך לראות כיצד הוא נהנה, ומה יותר מרתק אותו, האם חברותא מרתק אותו או שהחברותא מפריע, על כל פנים אם לומדים בחברותא יש **לקבוע מראש עם מי ללמוד כדי שיוכלו להתחיל מיד בתחילת בין הזמנים.**

ובדרך כלל טוב יותר ללמוד עם חברותא חלש ממנו, שהוא מסביר לחברותא, והחברותא נהנה ורוצה לשמוע את דבריו, יש בזה המעלה של 'מתלמידי יותר מכולם', וזו גם הרגשה טובה ונעימה מאד, שהוא משוחרר ויכול להתעמק כרצונו, ומה שאמרו (אבות ד, טו) הוי זנב לאריות, זוהי מדרגה גבוהה מאד שלא כל אחד מסוגל לזה, ומי שאינו במדרגה הזאת בדרך הטבע יצליח יותר אם יהיה 'ראש לשועלים'.

לשמוח במעשים הטובים

ועוד דבר, שכשעוזרים בבית, בערב פסח ובכל השנה, יש כאלה שחושבים שזה ביטול תורה, אבל זה לא נכון, וכבר סיפרתי העובדא ממרן החזון איש זצ"ל, שהגיע אליו אדם צעיר בעל מדרגה, שהיה צריך לעסוק במצוות שאי אפשר לעשותן על ידי אחרים, וההלכה היא שאם אין מי שיעשה את המצוה במקומו, הרי הוא מחויב לעשותה גם על חשבון לימודו, אבל סוף סוף היה חסר לו לימוד התורה, והביע את צערו בפני החזון"א.

ואמר לו החזון"א, כשאתה עוסק בדברים טובים כאלה שאתה חייב בהם, ועושה חסד מתוך אהבת חסד, אתה מתעלה בזה, כי מידת החסד מתחזקת בך, ואתה נעשה בעל מדרגה יותר גבוהה, **וזה משפיע גם על התורה שלך, שהיא תורה אחרת, תורה של אדם בעל מדרגה!** כמו שמצינו שיש מעלה בתורה שיש עמה חסד, שנקראת תורת חסד (סוכה מט, ב), אמנם שם מדובר שהתורה עצמה היא חסד, שמלמד תורה לאחרים, אבל גם כשעושה חסד שהתורה מחייבת, הרי הוא מתעלה ומתקדש בזה, ועל ידי זה גם התורה שלו היא תורה אחרת, באיכות יותר טובה.

לכן אין מקום להצטער אם מוכרח על פי דיני התורה לעסוק במעשים טובים, ואדרבה יש לשמוח, שזה נותן לו מדרגה, ותהיה לו יותר הצלחה בתורה! אלו הם עניינים שחשוב לדעת אותם.

כמובן, בבין הזמנים צריכים גם לנוח, אדם צריך מנוחה, לפי כללי הרפואה, ואי אפשר להתאמץ יותר מהכוחות, ומי שמתאמץ יותר מהכוחות אחר כך נחלש וסובל מזה, ויצא שכרו בהפסדו, צריכים לשמור על כוחות הגוף ולנוח כפי הצורך, ואם יש ספק – צריכים להחמיר במנוחה, ובלבד שתהיה מנוחה לשם שמים ובלי פריקת עול.

וכפי שכבר דיברנו בפעמים הקודמות, אדם צריך להיות בשמחה, שמח בחלקו בגשמיות וברוחניות, לשמוח במעשים הטובים שיש לו, שהוא לומד ומתפלל ועושה הרבה מעשים טובים, להחשיב את הדברים האלה ולשמוח בהם, ולא להיות בעצבות, שזה דבר גרוע מאד, עצבות הורסת את כל ההצלחה! ובפרט בחודש אדר שמרבין בשמחה, במה מרבין? בשמחה של מצוה, לשמוח במעשים הטובים שאנו עושים, ובעזרת השם כולנו נחיה חיים טובים ומאושרים, עם שמחה של מצוה!

גיליון זה מוקדש לזכות

רחל חיה בת חנה לזיווג הגון בקרוב

דוד בן חנה לזיווג הגון בקרוב

לע"נ רבי **בנימין** ב"ר מאיר וואלף זצ"ל

נלב"ע ביום ש"ק ג' ניסן תשמ"ט

חזו"ג מרת **אסתר** ב"ר יצחק ע"ה

נלב"ע ביום ש"ק ערב ר"ח אדר תשס"ד

לעילוי נשמת

הרה"ג רבי **שמואל אריה שציגל** זצ"ל

בן הגה"צ רבי מתתיהו זאב זצ"ל

נלב"ע כ"ז אדר ב' תשנ"ב - תנצב"ה

דברי אמת

מאמרי חזק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים
מרן הגר"ד יפה שליט"א

גיליון מס' 26 ■ ויקרא

בעולם. וכן נח ובניו הקריבו קרבנות כשיצאו מהתיבה, ועדיין לא היו בעולם כשדים ומצרים. ועיין עוד שם מה שהוסיף והקשה על דברי הרמב"ם.

לכן מסיק הרמב"ן: "ויותר ראוי לשמוע הטעם שאומרים בהם, כי בעבור שמעשי בני אדם נגמרים במחשבה ובדיבור ובמעשה, ציוה השם כי כאשר יחטא, יביא קרבן ויתודה בפיו כנגד הדיבור, וישרוף באש הקרב והכליות, שהם כלי המחשבה והתאווה, והכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו. ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה, כי חטא לאלהיו בגופו ובנפשו וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו - לולי חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכיפר הקרבן הוזה שיהא דמו תחת דמו נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו... ואלה דברים מתקבלים, מושכים את הלב כדברי אגדה".

הקרבת הקרבן מעוררת את החוטא להבין כמה חמור הוא החטא שחטא לאלוקיו בגופו ובנפשו, במחשבה, בדיבור ובמעשה, שמשום כך היה ראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה את הקרבן, נפש תחת נפש. כתוצאה מכך לבו מתמלא בחרטה על העבירות שעבר, וגומר בדעתו שלא לשוב עוד לחטא זה, ואז הקרבן עולה לריח ניחוח לה'.

קרבן העולה של נח העמיד עולם של מסירות נפש לקיום רצון ה'

ומצאנו עוד, שלאחר שיצא נח מהתיבה ובנה מזבח והעלה עליו עולות, "וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם... ואומרים חז"ל שה' הריח את ריח הכבשן שנפלו לתוכו אברהם אבינו, וחנניה משאל ועזריה.

הביאור בזה, שבהקרבת העולה כליל לה' ביטא נח שהוא מוסר לה' את כל איבריו שיהיו כרצון ה', שהעין תראה רק מה שרצון ה' שתראה, הפה ידבר רק מה שה' רוצה וכן הלאה, ומסירות נפש זו הוטבעה בו והועברה לצאצאיו, אברהם אבינו, וחנניה משאל ועזריה, שגם הם מסרו את נפשם על קדושת ה'. ולפי שבהקרבת העולה העמיד נח יסוד ושוורש לעולם, שיהיו בו אנשים שמוכנים למסור את נפשם על רצון ה', שוב אין סיבה להביא מבול לעולם, כי עולם שחיים בו אנשים המוכנים למסירות נפש עבור רצון הבורא, הוא עולם שיש לו זכות קיום.

"כבשים בני שנה תמימים" – ביאור הרב הירש

את קרבן התמיד מצווה התורה להקריב (במדבר פרק כח, ג) "כבשים בני שנה תמימים". מפרש הגרש"ר הירש, ש'כבש' הולך בנאמנות אחרי הרועה, ולכן התורה ציוותה להביא כבש, לבטא שאנו שואפים ללכת בנאמנות אחרי הקב"ה. עוד ציוותה התורה שהכבש יהיה תמים, לבטא שאנו מוסרים עצמנו בשלמות לעבודת ה'. "בן שנה" – רצוננו לעבוד את ה' ברענות נעורים, וכדברי חז"ל "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים".

הגאון ר' שמשון רפאל הירש זצ"ל, זכה להאיר בדברים המתיישבים על

טעם הקורבנות

"וקרבו וכרעיו ירחץ במים והקטיר הכהן את הכל המזבחה עלה אשה ריח ניחוח לה'" (פרק א, ט). בטרם שנדבר על טעם מצוות הקרבנות, יש להקדים שהביטוי 'קרבן' הוא מלשון קירבה, ונקרא כך לפי שהקרבן מקרב את האדם לאלוקיו. מהי הסיבה שהקרבן מקרב את האדם לאלוקיו?

הגמ' במסכת כתובות (דף י') אומרת, שהמזבח מבטל גזירות קשות, מכפר על עוונותיהם של ישראל ומחבב את ישראל על אביהם שבשמים. לא יפלא איפה שהקרבן מקרב את ישראל לאביהם שבשמים, שהרי קודם הכפרה היו החטאים חוצצים בין החוטא לקב"ה, וכדברי הנביא ישעיהו (נט) "עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלוהיכם וחטאותיכם הסתירו פנים מכם", ואילו לאחר שהקרבן כיפר, הוסרו המחיצות שהבדילו בין החוטא לאלוקיו.

הגרש"ר הירש אומר, שגם התואר 'קרבן עולה' לא ניתן על שם שדין הקרבן להיות מוקרב כליל למזבח, שהרי אנו רואים בקרבנות האחרים כדוגמת קרבנות חטאת, אשם, תודה, שהם נקראים על שם הסיבה להבאתם ולא על שם איזה פרט מדיני הקרבתם. אלא שהתואר 'עולה' הוא על שם שהבאת הקרבן מעלה את בעליו של הקרבן לדרגה גבוהה יותר של עבודת ה' וקירבת ה'.

שיטת הרמב"ם בטעם הקרבת הקרבנות

הרמב"ן על אתר מביא את דברי הרמב"ם במורה נבוכים (ג' מ"ו) בהסבר טעם הקרבנות, כי המצרים והכשדים, אשר ישראל היו גרים ותושבים בארצם מעולם, היו עובדים לבקר ולצאן, ובעבור אומות אלו שחיתת בקר וצאן היא עבירה חמורה ביותר. ולפי שרצה השי"ת שימחה זכר הדעות הללו, משום כך ציוותה התורה הקדושה לשחוט מינים אלו לשמו של הקב"ה, כדי שיוודע כי הדבר שהיו חושבים אותן אומות לעבירה החמורה ביותר, הוא אשר יקריבו ישראל לבורא כדי לכפר על עוונותיהם.

נמצא לפי הרמב"ם, שטעם מצוות הקרבנות היא, לעקור את הדעות והאמונות הכוזבות של אותן אומות שהיו ישראל שוכנים בקרבם, שהיו עובדים עבודה זרה לבקר ולצאן. כי הדרך לרפא אמונות רעות - שהם חולי הנפש, היא על ידי עשיית מעשים אשר הם ההיפך הגמור של הדעות הרעות. והקרבת הבקר והצאן לקרבן הוא ההיפך הגמור מאמונתם הכוזבת של המצרים והכשדים, כי לא זו בלבד שלא עובדים את הבקר והצאן אלא עושים את ההיפך הגמור ושוחטים אותם.

דעת הרמב"ן בטעם הקרבנות

הרמב"ן משיג בחריפות על דברים אלו, וכותב שחלילה לומר שאין בקרבנות שום תועלת ורצון עצמיים וכל עניינם הוא רק לשלול עבודה זרה מזדעקת השוטים ולהוציא מליבם של רשעים וטיפשי עולם, "והכתוב אומר כי הם לחם אשה לריח ניחוח לה'". ועוד, שהרי הבל הביא קרבן ממכורות צאנו ומחלביהן, אעפ"י שלא היה אז שמץ של עבודה זרה

מעלתו של העמל אינה פחותה במאומה ממעלת בעל הכשרון

יסוד חשוב זה נוגע לתחומים רבים. לדוגמה, מי שאינו מצטיין בכשרונותיו ומשום כך הוא מספיק פחות דפים ממה שמספיק רעהו בעל הכשרון, או שאינו מצליח לצלול לעומק הסוגיות כמותו, עליו לדעת שאם הוא עמל כפי יכולתו הוא מעפיל על ידי עמלו לפסגת המעלה, ואינו נופל בחשיבותו במאומה מרעהו בעל הכשרון.

ואדרבה, נצייר לעצמנו שני בחורים, האחד עמל בכל יכולתו אך בגלל כשרונותיו הממוצעים הספיק שבעים דף בחורף, ואילו השני לא ניצל את כל יכולתו אלא שזכות כשרונותיו המבורכים הספיק מאה דפים, אין ספק שהראשון עולה על השני. ואף שבעולם הזה יתכן שיהיו כאלו שיעריכו יותר את בעל הכשרון שהספיק מאה דף, אך על כגון דא נאמר (בבא בתרא י') "עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה", ובעולם האמת, מי שניצל את כל יכולתו הוא זה שיהיה למעלה, ויהיה חשוב יותר ממי שמחמת כשרונותיו הגיע להישגים גבוהים יותר אך לא ניצל את כל יכולתו.

משל למה הדבר דומה, לשני אנשים, אחד מהם הרוויח מאה זהובים ונתן עשרה זהובים לצדקה, ואילו השני הרוויח חמש מאות זהוב ונתן ארבעים זהובים לצדקה. אין ספק שהראשון שנתן מעשר מרווחיו, קיים את חיוב מעשר כספים, ואילו השני לא קיים את חיובו למרות שנתן יותר מהראשון.

ובאמת, רואים בחז"ל שהקב"ה מסייע בידי העמלים בתורה להיות כמעין המתגבר, וליזכות להשגות גדולות בתורה הקדושה. כי הנה על הפסוק "ההפכי הצור אגם מים חלמיש למעינו מים" – אומר המדרש ('מדרש הלל' תהילים ק"ד): גם מי שהיו כ'טרשים' – כדוגמת רבי עקיבא, שהחל ללמוד תורה בגיל ארבעים, ורבי אליעזר בן הורקנוס, שהחל ללמוד בגיל עשרים ושמונה – הקב"ה הפכם ל'צור מים', שנתגלו על ידם עיקרי תורה שבע"פ. והסיבה שזכו לכך, מפני שציערו עצמם על התורה.

וידוע שהגאון ר' יצחק הוטנר זצ"ל היה אומר בשם המהר"ל דיסקין, שדברי חז"ל (מסכת אבות פרק ד', ט) ש"כל המקיים את התורה מעוני סופה לקיימה בעושר", נסובים גם על מי שהוא עני בכשרונות אך הוא יגע בתורה בכל כוחו, שעליו אמרו חז"ל שסופו שכשרונותיו יתברכו והוא יזכה להשגות בתורה כפי שזוכים לה בעלי הכשרון. ואמנם, ידוע על כמה וכמה שבצעירותם נחשבו לבעלי תפיסה איטית וכישרונות חלשים, וברבות השנים, לאחר שעמלו והתייגעו על התורה, הפכו לת"ח מפורסמים. (לעבודך באמת)

הלב, לא רק את כללות עניין הקרבנות, אלא גם זכה לבאר בטוב-טעם פרטים רבים מדיני הקרבנות, בבחינת מקום הניחו לו מן השמים להתגדר בו.

אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון לבו לשמים

"ואם מן העוף עלה קרבנו לה' והקריב מן התורים או מן בני היונה את קרבנו... עולה הוא אשה ריח ניחוח לה'" (פרק א, פסוקים יד, יז) רש"י מביא את דברי חז"ל: "נאמר בעולת העוף ריח ניחוח ונאמר בעולת בהמה ריח ניחוח, לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון ליבו לשמים". בהשקפה ראשונה היה נראה, שהרבותא בעולת העוף היא שגם היא עולה לריח ניחוח לה', למרות ערכה הכספי המועט.

אך אור החיים מבאר, שהרבותא היא הרבה יותר מכך. הרבותא היא שמעלתה של עולת העוף אינה פחותה במאומה מעולת הבהמה והצאן, למרות שהיא פחותה מהם בערכה הכספי. וחז"ל למדו זאת מכח מה שהוקשה להם מדוע כתבה התורה "ריח ניחוח לה'" גם בעולת בהמה, גם בעולת צאן וגם בעולת העוף, הלא די היה שהתורה תכתוב זאת בעולת העוף, שערכה הכספי הוא רק איסר, ונדע מק"ו שגם עולת בהמה וצאן, שערכם הכספי גבוה יותר, עולים לריח ניחוח לה'?

ומתרגמים חז"ל שבדוקא כתבה התורה "ריח ניחוח לה'" גם בעולת בהמה, גם בעולת צאן וגם בעולת העוף, כדי להשמיענו שאין שום הפרש בין המועט למרובה. והיינו, שאם הייתה התורה כותבת "ריח ניחוח לה'" רק בעוף, היה אפשר שיעלה על הדעת שעולת העוף פחותה בחשיבותה מעולת בהמה וצאן, והיה אפשר שיעלה על הדעת שכוונת התורה היא שנלמד בקל וחומר מעולת העוף: מה עולת העוף, שחשיבותה פחותה בגלל ערכה הכספי המועט, ואעפ"כ עולה לריח ניחוח, צאן ובהמה, אשר מחמת ערכם הכספי עולים בחשיבותם על עולת העוף, כ"ש שיעלו לריח ניחוח. לפיכך כתבה התורה במפורש "ריח ניחוח" גם בעולה הבאה מן הבקר, גם בעולה הבאה מן הצאן וגם בעולת העוף, להורות שא"א ללמוד עולת בהמה וצאן בק"ו מעולת העוף, משום שאין כאן ק"ו, לפי שעולת העוף אינה פחותה במאומה בחשיבותה מהעולות הבאות מהבקר והצאן, למרות ההבדל ביניהן בשוויין הכספי, והן שוות בחשיבותן לגמרי.

ומהי באמת הסיבה שעולת העוף אינה פחותה בחשיבותה מעולת בהמה וצאן? מלמדים אותנו חז"ל יסוד גדול, שמעלת המעשה אינה נקבעת על פי גודל המעשה אלא על פי האפשרויות של העושה, ולפיכך מי שיש בידו היכולת להביא רק עוף ששוויי איסר אחד, חשיבות קורבנו אינה נופלת בערכה מעשיר שמביא קרבן מבהמה, למרות ששווייה עולה פי כמה משווי העוף.

מצוות כבוד אב ואם

לרגל ימי ביה"ז בשעה שבני הישיבות שבים לביתם, ולקראת חג הפסח הבעל"ט שרבים המתארחים אצל הוריהם, התבקשנו להקדיש מאמר מיוחד בחשיבות ויקרת מצוות 'כבוד אב ואם' שרבו מדרן המשגיח שליט"א מרבה לעורר ולחזק על חשיבות המצווה, ובפרט בזמנים אלו

חשיבות ההכנה למצוות כבוד אב ואם

יש חשיבות גדולה להכין עצמינו למצווה זו, כיון שמצוות כיבוד אב ואם היא מן המצוות הקשות, אשר בקל אפשר להכשל בהן, עד שאחד מן האמוראים אמר: 'אשרי מי שלא חמאן' (קידושין ל"א:); שזו עבודה קשה לעמוד בה בשלימות, [ומש"כ רש"י "שאי אפשר לקיים כבודם ככל הצורך, האם התורה מצווה מה שא"א לקיים? ונראה שהכוונה היא שקשה מאוד לקיים מצווה זו, שזה אחד משימושי הלשון של א"א]. וע"כ עלינו להכין עצמנו להתגבר ולהתחזק במצווה חשובה זו.

'בין הזמנים' הוא זמן מיוחד לזכות במצווה הגדולה של כיבוד הורים, וכל אחד צריך להכין את עצמו לקיום מצווה נעלה זו ע"י לימוד ההלכות, [בשו"ע יו"ד הלכות כבוד אב וא"א ובספר חיי אדם בח"א כלל ס"ז. וכן כדאי לעיין בעבד המלך, ובבן איש חי]. וכבר אמר מרן החזו"א זיע"א שכשם שיש חיוב ללמוד קודם החג את הלכות החג, כך קודם שבחור שב לביתו ל'בין הזמנים' צריך ללמוד ולשנן את הלכות כיבוד אב ואם כדי שידע איך לנהוג עם הוריו על פי ההלכה, וגדול תלמוד המביא לידי מעשה.

וכי כך מדברים עם מלכה ?? הן האמא היא כמו מלכה! [וצריך לומר, "אני מבקש, אם אפשר, אולי אוכל לבוא לשבת אחרת"].

המקור לכך שאביו של אדם הוא כמלכו, מהנהגתו של יוסף הצדיק, שיצא לקראת אביו למרות שה' מלך, אף שאין דרכו של המלך לצאת לקראת אדם, וללמדנו בא – שאביו של האדם הרי הוא כמלכו! [פרקי רבי אליעזר פ' לט].

למען ייטב לך - בעוה"ז

כיבוד הורים היא מהמצוות החשובות שנצטוונו עליהם בעשרת הדברות, ואלו הם מהדברים ש"האדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא", וצריך מאד מאד להתחזק במצוה זו, שהרי אפשר עי"ז לזכות הרבה מאד, וכמש"כ שהמכבד מוריד ימים ונוחל העוה"ז והעוה"ב - ומי לא רוצה לזכות בכך??

שמעתי מראש ישיבה חשוב שאמר שרואים דבר זה בחוש, שהמכבד את הוריו טוב לו בעוה"ז, ומאידך אם ח"ו אין מכבד את הוריו רע לו בעוה"ז, ובאות עליו גזירות קשות ל"ע, שהרי הוקש כבודם לכבוד המקום גם לענין עונשין רח"ל, ולכן צריך מאוד להיזהר בזה.

גודל שכר כיבוד אב ואם

בספר אורחות יושר (ערך כיבוד אב ואם) למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א הביא את המדרש (עשרת הדברות) שהראו לתנא רבי יהושע בן אלם שהשכן שלו בגן עדן יהי' איזה קצב אחד, וחלקו וחלקך שווין, פחד התנא בלבד ואמר - אוי לי שמיום שנולדתי הייתי תמיד ביראת קוני ולא עמלתי אלא בתורה ולא הלכתי ד' אמות בלא ציצית ותפילין וכו' ועכשיו שקולין מעשי ותורתני עם הקצב הלזה?

והוא לא נח ולא שקט עד שמצא היכן מקום מגוריו, ושאלו מה הם מעשיו וכו' ואמר לו קצב אני ויש לי אב ואם זקנים, ואינם יכולים לעמוד על רגליהם ובכל יום ויום אני מלבישם ומאכילם ומרחיצם ביד, ומיד עמד רבי יהושע ונשקו על ראשו, וא"ל 'בני אשריך ואשרי גורלך מה טוב ומה נעים, ואשרי חלקי שזכיתי להיות חברך בגן עדן עכ"ל. הנה מצד אחד תנא קדוש שכל ימיו עמל רק בתורה וכו', ומאידך אדם פשוט אבל דאג לכיבוד אב ואם - כמה שהוא זכה עבור כך לנצח נצחים.

שאלו את מרן החזו"א זצ"ל: כיצד נעשים חזון איש? והשיב "צריכים לכבד את ההורים"!!! ואכן החזון איש זצ"ל, הקדיש כל יום חצי שעה מזמנו, כדי לדבר עם אמו [חצי שעה של מרן החזון איש...!]

לכבדם - לא רק מפני מעלותיהם

צריך לכבד את אביו מחמת שהוא אבא שלו – ולא רק משום שיש לו איזה מעלה, שהוא למדן צדיק וכדו'. ברמב"ם (הלכות מזמרים ויא) כתב אפילו היה אביו רשע ובעל עבירות מכבדו ומתיירא ממנו. כיון

ובכדי לקיים המצוה בראוי, כדאי לחזור ולשנן מאמרי חז"ל שיכולים להיות לנו לעזר רב בשעת מעשה שלא נכשל ח"ו, כמובא בספר היראה (אות ע"ד) שם רבנו יונה נותן עצה נפלאה זו, וז"ל: "תמיד הרגל על לשונך דברי יראת שמים: כגון 'הוי עז כנמר וקל כנשר'... 'סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם', 'ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה' וכו', אלה וכו'" ב הרגל על לשונך - - ואז לא תכשל עכ"ל.

א"כ לפני שבחור מגיע לבית הוריו, עליו לשנן לעצמו את הפסוקים והמאמרים המעוררים בזה העניין כגון "איש אמו ואביו תראו"... "כבד את אביך ואמך" וכן ש"המכבד נוחל העוה"ז והעוה"ב" וכו"צ"ב, וזה יעזור בס"ד שלא יכשל ח"ו.

המכבד הוריו כמכבד את ה'

כיבוד הורים הוא כבוד ה' ית', כיון שההורים הם שותפים עם הקב"ה (קידושין ל:) ועניין זה של כבוד ההורים משום שהם שותפים לקב"ה ביצירת האדם, יסודו בהכרת הטוב על זה שבזכותם יש לנו את האפשרות לזכות בחיי נצח, ומה גם שבדרך כלל מקבלים הרבה טובות מההורים, ואולם זה אינו תלוי רק בזה, כי אפילו הורים שהתאכזרו על ילדיהם בכ"ז מחויבים לכבדם.

וכן א' בחז"ל (שם) שבשעה שמכבד את אביו ואמו אומר הקב"ה מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכיבדוני, ואפשר לבאר הדברים שכאשר אדם מכבד את הורי גופו כ"ש שיכבד את מי שהוא אבי נשמתו, וגם שאביו ואמו הם מכחו של הקב"ה וממילא בכל כיבוד אב ואם מונח כיבוד להשי"ת.

מצוות כיבוד הורים נמצאת בלוח הדברות של בין אדם למקום, והביאור הוא כנ"ל שבכבודם מונח כבוד ה' ית"ש, בזה שמכבדים אנו את השותפים של הקב"ה. וכל אחד בהיותו בביתו – כדאי שיזכיר לעצמו את דבריו המרגשים של רבינו יונה ז"ל (בסוף אגרת התשובה) שלא נברא האדם אלא לכבד את ה"ת וכל מה שהקב"ה ברא לא ברא אלא לכבודו, והרוצה לכבד את ה' יתעלה יכבד את אביו ואמו...! עכ"ל.

זו מתנה נפלאה בשבילנו שיכולים אנו לזכות לכבד את השי"ת, ע"י כיבוד ההורים - ומי מאתנו לא רוצה לכבד את ה'?? ויש לשים לב לכך, שהרי ישנם הרבה דרכים איך לכבד את השי"ת, ואעפ"כ רבנו יונה בחר להדגיש בעיקר את כיבוד אביו ואמו - שהמכבד הוריו, מכבד הוא בזה את המקום ב"ה.

אביו של אדם כמלכו

שאלתי בחור אחד, מה תעשה אם אימא שלך תבקש ממך לבוא הביתה לשבת, ואולם יהיה לך חשבון לבוא לשבת אחרת? וענה לי הבחור שאמר לה – אני אגיע בעוה"ז לשבת הבאה... ותמהתי בפניו -

כדי לקיים מצוה זו – עד כדי נכונות להפסיד הון עתק ולהבליג על בזיונות איומים, בעבור כיבוד הורים.

זהירות מלצער או לבזות ח"ו

במיוחד צריך להיזהר שלא לצערם ח"ו, שהרי לצער כל אדם זו עבירה גדולה, וכ"ש לצער את ההורים שכתב על כך רבינו יונה (בסוף אגרת התשובה) 'גדול עווננו מנשוא'!!

והוא דבר נורא מאוד מה שישנם בחורים שהולכים לטיול אפי' שאמא שלהם מפחדת, וגם אם חושב שאין לה מזה לפחד, אבל היא הרי מפחדת... א"כ איך אתה יכול ללכת 'להנות' בזמן שהאמא תצטער?!... נורא ואיום - כמה השחתה מונח בזה!

לפני שנים רבות הכרתי בחור שבהיותו על שפת הים קיבל התקף לב! דבר נדיר ביותר, שאלתי אותו לפשר העניין והוא השיב לי, שהוא ציער מאוד את אימו, עד שהיא אמרה לו "אתה הרסת לי את הלב ד' יהוה לך את הלב"... ובאמת לאחר מכן הבחור הזה נפטר רח"ל.

וכן יש לשים ולהיזהר מאוד שח"ו לא 'לנהוג בזלזול כלפי ההורים' שהרי ההורים אינם חברים שלנו... הם שותפים של הקב"ה! והנה מבואר בפוסקים שההורים יכולים למחול על כבודם, וב"ה שיש הורים המוחלים על כבודם, ובלא זה מי ידע איך היינו יכולים לעמוד בקיום מצוה זו, ואולם עלינו לזכור כי על בזיונם אינם רשאים למחול!!

מורא אב

כתוב בתורה"ק "איש אמו ואביו תיראו" (ויקרא י"ט ג') נצטוונו שתהי' לנו יראת הכבוד מהורינו, והיינו שמלבד מה שצריך לכבד את ההורים ולהסתכל עליהם בכבוד, צריך גם שתהיה לנו יראה מהם, ולנהוג בהם יראת כבוד, כפי שהובא להלכה (בשו"ע יו"ד סי' ר"מ סע' ב') "לא ישב במקומו, ולא סותר ומכריע את דבריו וכו'",

מצוי לפעמים כשאחד מחליט לכבד את הוריו וכשמגיע הדבר למעשה וכגון שדן עם אביו על דבר מה, אומר לאביו – "אבא אתה צודק", [שעל כך נאמר שם, שאין לומר 'נראים דברי אבא'] והוא לא מביין שזה אינו דרך ארץ לומר כך, וכי אבא שלך צריך ממך את האישור שהוא צודק? הרי הוא לא חבר שלך! ואמנם זה לא בא ממילא, אלא צריכים להתבונן בכדי להתחזק לקיים מצווה זו של כבוד ומורא כדבעי.

כאמור ימי בין הזמנים הם הזדמנות עבורנו לזכות במצווה הנפלאה והיקרה של כבוד אב ואם, ובשביל שנזכה לקיימה כראוי אנו מוכרחים להכנה טובה ולחזור ולשנן את חשיבות המצווה ועי"ז נזכה להיות מאושרים בעולם הזה ובעולם הבא.

(מאמר כאו"א נערך מתוך "לעשות רצונך" לתרומות הארות והערות 052-7166490)

שצריך לכבד את אביו מחמת שהוא אביו, ואם אחד מכבד את אביו רק בגלל שהוא בעל מדות וכדו' זה לא המצווה של כיבוד אב! ובאמת צריך כל אחד לחפש ולראות את מעלותיהם של הוריו ולכבדם על כך (וכמו שכתב בספר חרדים פ"ט, והובא בחיי אדם בכלל ס"ז סע' ג'). והגר"ה שמואלביץ זצ"ל אמר בשם אביו: שלכל אחד יש מעלות המיוחדות בו, וצריך 'לחפש' את המעלות בהורים - ולחיות עם זה!!

עיקר כבודם

מלבד הדאגה לצרכיהם "מאכיל ומשקה מלביש ומכסה מכניס ומוציא" (קידושין ל"א ב') עיקר הכיבוד הוא לעשות להם נחת רוח ולשמחם בין בדברים ובין במעשים, [ו"כבוד" יכול להתפרש לנהוג בו כבוד או לגרום שיהי' מוכבד] וב"ה שבזמנינו בחור יכול לעשות להוריו נחת רוח עי"ז שהם רואים אותו לומד ומתפלל ונוהג כראוי.

וזה דבר נפלא, שמלבד שעצם הלימוד והתפילה וההתנהגות כראוי הם דברים חשובים מצד עצמם, עוד זוכה לקיים עי"ז נחת רוח ושמחה להוריו, ובבין הזמנים שנמצאים יותר עם ההורים, צריך להשתדל מאוד לשמח אותם.

חמורה שבחמורות

צריך מאוד להקפיד ולהזהר במצווה זו כפי שכתב ע"ז החיי אדם (כלל ס"ז) שהיא חמורה שבחמורות! ואעפ"כ לצערנו יש שמזלזלים בזה, וז"ל החיי אדם "אם יש לו אב ואם ישתדל לעסוק בצרכיהם שהיא מצוות עשה מן התורה, והיא חמורה שבחמורות. וצריך להזהר מאד בכבודם ובמוראם, שהוקש לכבוד ולמורא של המקום ברוך הוא. ומי שאינו מכבדם, נקרא רשע, וגזירות קשות באות עליו רח"ל"... עכ"ל.

צורת אדם

בספר החינוך (מצוה ל"ג) מוגדר את שאינו מקפיד בכיבוד או"א - כ'נבל ומתנכר וכמי שהוא כפוי טובה', שזו מדה 'מאוסה בתכלית' בפני אלוקים ואדם, [אצל מי שקרוי אדם...]. ולכן חשוב מאוד להקפיד על כבודם, שהרי לבד ממה שהם הולידוהו, עוד הם טרחו למענו הרבה מאוד, [וכמה חבל, שלפעמים בגלל איזו טענה שיש לאחד על אביו ואמו, אין הוא מתבונן בחשיבות הגדולה של מצוה זו].

ראש ישיבת תפרח הגאון הגדול רבי יעקב פרידמן שליט"א רגיל לומר כי מזה שהגמ' בקידושין (ל"א א') מביאה דוגמאות על גויים שכיבדו מאוד את הוריהם, הוא כדי ללמדנו, שמי שיש לו חסרון במצוה זו, לא רק בצורת יהודי חסר לו, אלא חסר לו גם בצורת אדם!!!

המהר"ל מפרש שהגמ' נקטה דוגמא של גוי אע"פ שבודאי היו הרבה דוגמאות מגדולי ישראל, שהגמ' רוצה להראות שמצוות כאו"א השכל מחייב, ושנראה לאיזה מימדים השכל והרגש האנושי יכולים להגיע

שיחת המשגיח הגאון הצדיק רבי דן סגל שליט"א

חודש ניסן

(שמות ו', ז'), "כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם" (ויקרא כ"ה, נ"ה).

לכן הימים הגדולים האלו הם ימים גדולים של התקרבות להשם יתברך, שבכוחם לקרב את הנפש הישראלית להשם יתברך, ע"כ היסוד של ימים אלו הוא האמונה בהשם יתברך, והאמונה בהשגחה פרטית, שהרי כל ה"אנכי ה' אלוקיך" מבוסס על "אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ובימים צריך להגיע ל"אנכי ה' אלוקיך", וכיון שזה מבוסס על אמונה, צריך לזה לב. "ולא תתורו אחרי לבבכם" – זה מיונות, וזה מפני שמקום האמונה הוא בלב האדם, וזה מה שמבקש הקב"ה "בני תנה ליבך ל"י". "ושכנתי בתוכם", בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, שהשכינה שורה בלב של כל אחד מישראל.

ולכן ימים אלו הם גם בבחינת "משכו וקחו לכם" – משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם, בכדי להקריב קרבן להקב"ה חייב להיות קודם לזה, משכו ידיכם מעבודה זרה. כיון שלב הוא העיקר חייב להיות שלא יהיה בו דברים אחרים. בבחינת אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת, אלא חייב להיות "משכו". ולכן זה הזמן של ביעור חמץ, שצריך לבדוק בחורים ובסדקים, לא רק את העבודה זרה החיצונית, אלא לבדוק בנבכי עצמו בחורים ובסדקים, כדי לבער את השאור שבעיסה. ובלא "משכו" לא שייך שיהיה "קחו לכם".

וכשמגיעים ימים קדושים אלו שמהותם הם לשוב אל השם יתברך ולהיות בבחינת "חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא עתה יצא ממצרים", (כלשון הרמב"ם פ"ז ה"ו), ולא די במה שמרגיש שיצא ממצרים, אלא שירגיש שיצא עתה ממצרים, וזה מפני שצריך שיהיה נקיון אמיתי, וזה ע"י לב, וחי מרגיש, ואם האדם חי את הדבר מרגיש הוא את הדבר, ולכן צריך שירגיש כאילו יצא עתה ממצרים.

ויציאת מצרים אי"ז רק מהעבודת פרך אלא העיקר להוציא גוי מקרב גוי, להוציא מהטומאה ובפרט מהטומאה שחדרה לפנים. ולכן צריך בדיקה לראות היכן הלב נמצא, ודוקא לאור הנר, "כי נר מצוה", מפני שיש הנהגות שהאדם סבור בדעתו שמעלות הם, והבדיקה לדעת אם אכן ראוי לנהוג כך, הוא רק על פי מצוות השם יתברך, אע"פ שבמבט ראשון נראה כמעלה, מ"מ המבחן האמיתי לזה הוא רק "בדקין לאור הנר" – רק ע"פ מה שציוונו ה' יתברך. מה שכתב התנא "אור לארבעה עשר" ולא "ליל" כתב התוס' יו"ט בשם הבעל המאור, מפני מה שכתוב בפסוק "פתח דבריך יאיר", ולכן פתח באור ולא בחושך. ולדין י"ל שהטעם בזה כיון שהעיקר הוא הבדיקה ולא רק מה שנראה לעין, וכל הבדיקה היא עם אור, ללמדך שזו צורת הבדיקה.

וימים אלו הם ימים של הכנה על דרך בדיקת החמץ לבדוק בעצמו את השאור שבעיסה, בכל תחומי החיים. "ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אליי", צריך להגיע אליו יתברך, וכיון שזה אליו יתברך, והקב"ה אומר בעצמו "בני תנה לבך לי ועניך דרכי תיצורנה", א"כ הקב"ה אומר בעצמו ש"מי לה' אליי" זה ע"י "תנה לבך

כתוב בפרשה "ויביאו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אתו הביאו את תרומת ה' למלאכת אהל מועד ולכל עבודתו ולבגדי הקודש", ויש לדעת שדבר זה של נדבת הלב אינו רק מעלה, אלא כך היא הצורה לבנות את משכן ה', שצריך להיבנות עם נדבת הלב, וזאת מפני שהמשכן עיקרו לא היה המעשה החיצוני של קרשים, אדנים ויריעות וכו', שזה אינו אלא מקום, אבל עיקרו היה הפנים שזה מה שהיה שם השראת השכינה, ופנים נוצר רק על ידי פנים, ולכן היה מוכרח שיהיה הכל על ידי נדיבות לב, כי רק ע"י שייך להיות השראת השכינה.

עתה כשמגיעים הימים הגדולים של כלל ישראל, שזה מתחיל מיד בתחילת חודש ניסן שאז התחילו הנשיאים להקריב קרבנותיהם, ולכן ימים אלו הם ימים מקודשים, כמו שמבואר במשנה ברורה (סי' תכ"ט, סק"ז) שלא אומרים בהם תחנון, וזה מפני שהרי טעם אמירת תחנון הוא כיון שזה נדרש בכדי לתקן ולכפר, ובימים אלו תיקון זה מתקיים בקדושת הימים בעצמם, והם מכפרים ומשלימים. ואין הנקודה שיש כביכול איסור לומר תחנון, אלא הביאור הוא שלא צריך את התחנון, מפני שזה נשלם ונעשה ע"י קדושת הימים. וקדושת ימים אלו היא מהכוח של נדיבות הלב, שהיה אצל קרבנות הנשיאים שכל אחד מהם נדב ליבו להביא קרבן לה', והלב היינו הפנים שהיה להם גרם לפנים של הימים וקידשם, עד שבכוח ימים אלו לתקן לטהר ולרומם את כלל ישראל, ואף להכניס לימים הגדולים של חג הפסח, שכפי הידוע מעגל הזמנים במעגל השנה הוא דברים שחוזרים על עצמם, ובכל פעם מתעורר בהם מה שהיה בהם בעבר, וא"כ עתה כשמגיע ניסן מתעורר שוב כל הפנים של ניסן, ובחג הפסח הבעל"ט שוב יוצאים אנו ממצרים, ושוב נהיה "לקחת גוי מקרב גוי" (דברים ד', ל"ד), "אשר בחר בנו מכל העמים", שזה היה ביציאה ממצרים. ו"גוי מקרב גוי" אין זה מה שהיו גרים ביניהם, אלא "מקרב" הוא כמו "קרבי" שהוא הפנים, שנטמעו במצרים כל כך, עד כדי שבפנימיות היה הללו עובדי ע"ז והללו, שהיו שקועים במ"ט שערי טומאה. ומשם הוציאנו הקב"ה ממה שהיינו בקרבם. וזה גופא היה בבחינת "ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אליי" (שמות י"ט, ד'), כי בטבע לא שייך לצאת ממצב כזה, "אליי" אין זה מקום, אלא להגיע לקרבת ה', עד כדי שזכינו להגיע למעמד הר סיני, וזה נהיה ע"י שלקח הקב"ה את כלל ישראל גוי מקרב גוי והוציאם מהפנים של מצרים. וכל המושג של "ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא" (סנהדרין מ"ד), הוא רק מפני שהקב"ה הוציאנו מקרבם, בפנימיות של כלל ישראל, ולכן גם כשבחיצוני אינו כן מ"מ יש את הנקודה הפנימית ששם ישראל הוא. לכן ישראל אף אם ח"ו יעברו על הדברים החמורים ביותר, מ"מ חייבים הם להיתקן, וזאת מפני שהפנים שלהם לא מתבטל, וכל זה מכוח "לקחת גוי מקרב גוי". ומזה נגרם שיכלו להגיע עד ל"ועשו לי מקדש", על ידי "כל נדיב לב", מה שהלב היה להשם יתברך.

ולכן הימים האלו ימי ניסן, ובעיקר חג הפסח הבעל"ט, שזורים הם עם הרבה מעשי מצוות, בבת אחת, מה שבשאר הזמנים אין כ"כ הרבה מצוות מעשיות בזמן אחד. אבל העיקר הוא הפנים, ה"ולקחתי אתכם לי לעם"

ל"י. ופסח הוא הזמן של השראת השכינה ע"י "לקחת לו גוי מקרב גוי", "ואביא אתכם אלי", וזה מוכרח להיות רק באופן זה.

מלבד שחג הפסח הוא היסוד של כל האמונה עד כדי שיש פסוק לחדש שגר שנתגייר לא יקריב מיד אחרי שמתגייר קרבן פסח, היינו שהיה הו"א שגוי שמתגייר יקריב מיד קרבן פסח, בפרט שיתכן שגם קודם האמין בה', "רס על גויים ה'", אלא שהגויים אינם יודעים מהשגחה פרטית, כמו שכתב הרמב"ן (סוף פר' בא) "שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם", וכמו שכתב הרא"ש (ארחות חיים, אות כ"ו) דלהאמין בהשגחה פרטית זה סגולה ישראל על כל העמים, לכך היה הו"א שגוי שמתגייר יקריב מיד קרבן פסח כיון שהוא היסוד של האמונה בהשגחה פרטית, שהרי במצרים הראה זאת הקב"ה, וכמו שהאריך בזה הרמב"ן מהפסוקים "אני ה' בקרב הארץ", "אין כמוני בכל הארץ". וכן הרא"ש שכתב שמי שאינו מאמין ב"אשר הוצאתיך מארץ מצרים" אף ב"אנכי ה' אלוהיך" אינו מאמין, וזה משום שה"אלוהיך" הוא המנהיג-ההשגחה פרטית, ולכן היה הו"א שמיד שמתגייר יקריב קרבן פסח כיון שמתחדשת לו האמונה בהשגחה פרטית, אלא שחידש הפסוק שיעשה עם כל כלל ישראל, ובזה יהיה לו יותר שפע.

ובכל שנה הרי יש שאור שבעיסה אחר, ובשביל לבעור צריך לבדוק בחורים ובסדקים, ובעיקר במקום שדרך להשיג חמץ, שבמקום שאין מכניסים אין צריך בדיקה, אלא דוקא במקום שיכול להיות רצונות ותאוות פסולות או מדות לא טובות שם צריך בדיקה. (דוגמה לזה, מה שמספרים על אחד מהאדמורי"ם שאמר על עצמו שהוא לא הולך למקווה לפני התפילה, שבה א"צ לחשוש שהרי עטור הוא בתפילין ועטוף בטלית, אלא הולך למקווה לפני האכילה שבה יכול לדברים לא טובים). ויש דברים שמקיפים את כלל ישראל וכולם צריכים בדיקה בהם, אבל יש דברים ששונה כ"א מחבירו ואצל זה החמץ כאן ואצל זה במקום אחר. ויש שעושים תשובה במקום שהם לא חוטאים מפני ששם אין היצה"ר עובד עליהם לכן קל להם שם. ועל זה יש ליתן לב שכ"א יעשה במקום שנכנס אצלו החמץ, ואין בזה דבר כללי.

וכפי שכל דבר זר שנכנס לראש האדם מונע מדבר תורה להיכנס, כך בזה כל דבר שהוא פגום מונע מהאדם לזכות להגיע ל"ושכנתי בתוכם", וכל שנה ושנה בכדי לצאת שוב ממצרים ולצאת גוי מקרב גוי צריך להיטהר, וכמו שיעקב אבינו אמר לבניו, בזמן שהקב"ה אמר לו לעשות מזבח, "הטהרו החליפו שמלותיכם", כך כאן בכל שנה צריך שוב להגיע ל"ולקחתי אתכם לי לעם", ולכן מוזכר בתורה חמישים פעם יציאת מצרים להראות שצריך לצאת מהני שערי טומאה, ורח"ל שערים אלו תמיד פתוחים, והבא ליטמא פותחין לו.

וכשבאים ימים קדושים אלו של לזכות ל"ושכנתי בתוכם", לכן "תשורי מראש אמנה" כיון שאמונה זה הראש, צריך זיכוכ באמונה, ובאמונה של כלל ישראל שזה השגחה פרטית, ובשביל זה צריך כלל ישראל לחיות שוב את כל ההשגחה פרטית שהיתה במצרים, וכן לבדוק היכן החסרונות שלו בכל תחום ותחום. ומה שבא חבוקוק והעמידן על אחת צדיק באמונתו יחיה, זה גם כלפי חג הפסח שהוא חג של אמונה, שכל השיעור קומה של יהודי עומד על זה. לכן אמר לי פעם ת"ח א' שבפרשיות אלו של מצרים המשגיח ר' יחזקאל זצ"ל לוקח את החבילות ונוסע למצרים, היינו שמתחיל לחיות שוב את פרשיות אלו. ואצלו זה היה לגבי אמונה שזה ודאי כך, אבל נקודה נוספת יש של לקחת לו גוי מקרב גוי, וזה ע"י הסרת הרע. וזה מה שאומרים בשם האר"י שמי שלא נכשל באיסור חמץ לא יכשל כל השנה ולא יקרה לו נזק, והכוונה לא רק לחמץ בפועל, אלא גם למה שאם האדם לא נכשל בחטא מעמיד את כל השנה שלו לטוב. א"כ ימים אלו הם ימים של הכרעה על האדם לכן צריך לנצל ימים אלו באופן הראוי, שבוה מעמיד את כל השיעור קומה שלו.

"נר אלוקים נשמת אדם" הנשמה ממלאה את כל הגוף והיא הנר אלוקים. הגר"ח שמואלביץ זצ"ל היה אומר שכפי גודל החשיכה כך גודל האור שצריכים, מקום שחשוך מעט צריך נר להאיר, וככל שהחושך גדול יותר צריך יותר אור, ואם רואים שר אלוקים נשמת אדם חופש כל חדרי בטן היינו שבכדי להאיר את מחשכי האדם צריך נר אלוקים ושום נר שבעולם לא מספיק רק נר אלוקים זה ראייה כמה החשיכה גדולה. וזה הבדיקת חמץ עם הנר לראות את השאור. לכן יש הרבה מצוות בימים אלו שע"י המצוות ובכוח לימוד התורה הקדושה זה מאיר לאדם את הלב ואת המוח לתקן את עצמו.

וה' יתברך יעזור שנוכה לנצל את ימים אלו ולבער את החמץ. ובפרט שעומדים אנו כה קרוב לביאת משיח צדקינו, ואם המלבי"ם, ששאלוהו על מה שהיה מחשב את הקץ, שהרי אסור לחשב את הקץ, והשיב משל למה הדבר דומה, לאב שהפליג עם בנו למדינת הים ומיד בתחילת הדרך שאלו בנו עוד כמה זמן יגיעו וגער בו אביו על שאילתו, ולאחר זמן רב כשכמעט הגיעו ליעדם שוב שאל הבן את אביו על זמן הגעתם והשיב לו אביו בסבר פנים יפות, שאלו הבן מדוע בתחילה גערת בי ולא השבת לי ועתה השבת לי, ענהו אביו, שעתה בעמדנו בסוף הדרך שאילה זו היא לענין ולא בתחילת הדרך כשרק יצאנו. כן הוא הדבר אמר המלבי"ם לגבי הגאולה כל האיסור לחשב את הקץ נאמר בזמן שעם ישראל היו בתחילת הדרך ויצאו לגלות, אבל עתה בעמדנו בסוף הדרך סמוך הוא לגאולה מותר לחשב את הקץ. ואם המלבי"ם אמר זאת על אחת כמה וכמה בדורנו ודאי קרובים אנו לגאולה.

והשם יתברך יעזור ברוב רחמיו שנוכה כבר בשנה זו לאכול מן הזבחים ומן הפסחים. אמן.

נאמר בבית מדרשו במוצש"ק פרשת ויק"פ תשע"ז ונכתב ע"י אחד השומעים כפי הבנתו.

לתרומות והערות נא לפנות ל 4006200@gmail.com

משיעורי וחידושי הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

הבחורים שבחו את הבן למרות שאינם מכירים אותו, והאבא נתן להם סכום גדול כמתנה

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

בפורים הלכתי יחד עם קבוצת בחורים לאסוף כסף עבור הישיבה, כשהגענו לכתובת של אחד הבחורים היה כתוב ברשימה שכאן גרים הורים של בחור הלומד בישיבתנו הקדושה.

רקדנו בבית, ולאחר מכן שיבחנו מאד את בנו שלומד בישיבה בשבחים גדולים, "כשהוא אומר סברא יש שמחה בכל הישיבה וכו'", האבא התלהב מאד ובנוסף לתרומתו לישיבה העניק לנו אלף שקל שנתחלק בינינו.

כשיצאנו החוצה היינו בהלם, לא בגלל הכסף, אלא בגלל שיתכן שיש בזה גניבת דעת, אנו כלל לא יודעים מי הוא הבחור [מדובר בישיבה גדולה מאד, שלא כל אחד מכיר את כולם], ואמרנו זאת סתם כדי להגביר את התרומה לישיבה, ולא מחמת שאנו באמת מכירים את הבחור.

אחד הבחורים טען אולי הוא נתן לנו את התרומה בגלל ששימחנו אותו בריקוד, אך שאר הבחורים דחו זאת, שהיה ניכר שנתנינו היתה מחמת השבחים ששיבחנו את בנו, ולא בגלל הריקודים.

שאלתי היא, האם מותר לנו לקחת את הכסף, או שמא צריך להחזירו?

תשובה

אולי אין בזה גניבת דעת, כי הוא עתיד להיות גדול, ואולי מותר להם לקבל את הכסף, וצ"ע, ויש ללמוד מכאן מוסר השכל, לא להוציא שקר מהפה.

מקורות ונימוקים

נאמר במסכת כתובות (דף טז ע"ב), כיצד מרקדין לפני הכלה, בית שמאי אומרים כלה כמות שהיא, ובית הלל אומרים, כלה נאה וחסודה. אמרו להן ב"ש לב"ה הרי שהיתה חוגרת או סומא, אומרים לה כלה נאה וחסודה!? והתורה אמרה מדבר שקר תרחק, אמרו להם ב"ה לב"ש לדבריהם מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו, הוי אומר ישבחנו בעיניו. וביאר הריטב"א דכל שהוא מפני דרכי שלום אין בו משום: "מדבר שקר תרחק". ולכאורה גם בעינינו אין בזה משום שקר, כיון שעשו כן משום דרכי שלום.

אולם מבואר בשערי תשובה (שער שלישי אות קעח - קפו) שכת שקרנים נחלק לתשעה חלקים, וכאשר השקר הוא רק סיפור דברים, ואין בזה הוצאת ממון, האיסור אינו מן התורה, ומותר לשקר לתועלת, כמבואר במסכת כלה (פ"י מ"א) כיצד מרקין לפני כלה, בית שמאי אומרים כלה כמות שהיא, ובית הלל אומרים כלה נאה וחסודה, ובית הלל כי קאמר רחמנא 'מדבר שקר תרחק', משום 'ונקי וצדיק אל תהרג', הא לקיומי שפיר דמי.

הרי שאם על ידי השקר קבלו ממון, אסור גם לשיטת בית הלל, ועל זה נאמר מדבר שקר תרחק.

אולם יתכן שאין כאן גניבת דעת, ומותר להם לקבל את הכסף, דאמרינן בכתובות (דף סג ע"א) שכלבא שבוע הדיר את רבי עקיבא ואשתו מכל נכסיו, ולאחר מכן התיר לו רבי עקיבא, את נדרו, כשאמר לו שלא נדר על דעת כן אם יהיה תלמיד חכם.

והקשו התוס' (ד"ה אדעתא) איך התיר לו, והלא הפתיחה היא נולד, שהרי בשעה שנדר עדיין לא ידע ללמוד כלום. ותירצו דרך הוא בהולך ללמוד, שנעשה אדם גדול. [ויעוין גם בשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן קמט) שבחור, רגיל הוא זה שעתידי להיות פרוש וחסיד].

והקשו המפרשים והלא חזינו כמה שהלכו ללמוד ולא יצא מהם אדם גדול, ותירצו, שההולך ללמוד עם החשק שרבי עקיבא הלך יעשה לאדם גדול.

ונראה שהבחורים האלו הכניסו חשק גדול באביו של הבחור, וכעת האב יסתכל בצורה אחרת על בנו, וממילא על ידי כן יקבל חשק גדול, ואפילו אם המעלות שאמרו עליו אינם נכונות, מעתה יש להם סיכוי להתממש.

וכן לימודנו חז"ל בצורת חינוך הילדים, שיש להשתמש במדת הכבוד, כדי להצליח בחינוך, כמבואר במסכת בבא מציעא (דף פה ע"א) שרבי הגיע למקומו של ר' אלעזר בן ר' שמעון, אמר יש לו בן לאותו צדיק? אמרו לו יש לו בן והיה במצב ירוד מבחינה רוחנית, אתייה ואסמכיה ב"רבי". ופירש"י שיהיו קוראים אותו "רבי" כדי שיתקנא וישים לבו על תלמוד תורה. ומבואר שם בגמרא שנעשה גברא רבא לא פחות מאביו ר' אלעזר בן ר' שמעון בר יוחאי.

הרי שבזה שנותנים כבוד לאדם ומכבדים אותו זה לבד מועיל לו שיעלה מעלה מעלה, וגם כשאומרים זאת לאביו, לבסוף זה יגיע לבן, וגם האב יכבד יותר את בנו, וממילא לבסוף הבן יגיע למעלות שהם שיבחו אותו.

ולכן אולי אין צריכים להחזיר את הכסף שקבלו, אבל בכל זאת יתכן שנכשלו באיסור שקר.

פנינים לפרשת השבוע

למה דווקא הדם והחלב מקריבים על גבי המזבח

עיקר הקרבן לה' הוא הדם שזורקים על המזבח, והחלב שמקטירים על המזבח לריח ניחוח. וצריך להבין למה דווקא ב' חלקים הללו, הדם והחלב זכו להקרב על המזבח.

וביאר בספר עיטורי תורה על דרך משל: סוחר אחד ישב בבית הכנסת ולמד אחרי התפילה, בתוך כך הגיע אחד לביתו לעשות אתו עסקא, כשלא מצאו הלך לסוחר אחר וסגר אתו את העסקא, כשחזר הסוחר הביתה ונודע לו על הדבר כעס על בני ביתו למה לא קראו אותו מבית המדרש לצורך עניין דחוף כזה.

לאחר כמה ימים, בא אל ביתו גובה המיסים בעודו בבית המדרש, רצו בני ביתו מהר לבית המדרש וקראו לו מהר הביתה, רגז הסוחר עליהם: שוטים שכמותכם! כאשר בא סוחר לעשות איתי עסקא לא מיהרתם לקרוא לי ואילו כאשר באים לגבות ממני מסים אתם ממהרים לקרוא לי?!

והנמשל: ישנם מצוות עשה ולא תעשה, ודרושים להם כוחות מנוגדים, למצוות עשה - כח הזריזות, ולמצוות לא תעשה - מידת העצלות, ואילו היצר הרע מחליף לאדם את השיטה: נוהג בזריזות בעבירות ובמידת הכבידות והעצלות במצוות. על זה בא הקרבן לכפר על חילוף זה, ולכן מקריבים לגבוה את הדם שהוא סמל הנמרצות והזריזות, ואת החלב המסמל את הקרירות ואת העצלות.

והנה, בפרשתנו חוזרים שוב ושוב - ובאותם טעמים - על תיאורי החלבים המוקטרים 'את החלב המכסה את הקרב...' ואת שתי הכליות ואת החלב אשר עליהן.. ואת היותרת על הכבד..

ויתכן שג' חלבים הללו שכנגד הקרב, והכליות, והכבד הינם כנגד ג' מיני עצלות וכבידות החומר, החלב שעל הכליות הוא כנגד עצלות המחשבה, שכן הכליות יועצות והוא התעצל מלהשתמש בהם למצוא עצה ודרך להלחם ביצרו.

החלב שעל הכבד - מסמל את עצלות רוח החיים, שכן הכבד הוא מקום הדם הוא הנפש.

החלב שעל הקרב - מסמל את כבדות התאוות, שהוא מתעצל מלהלחם בקרבו עד אשר תכבד כריסו.

אשתו מאד רצתה להתפלל על קברו של רשב"י, ופתאום הגיע טלפון...

סיפר יהודי, אני עובד בעבודות מזדמנות ואין לי פרנסה קבועה, אחד העבודות שלי, שאני עושה משלוחים ברכבי, או שאני מסיע אנשים מהכא להתם, ובזה אני מתפרנס בצמצום.

יש לציין שיש לנו קבוצה של אנשים כמוני, ואנו מחוברים בינינו בקשר טלפוני, ואם אחד יש לו עבודה ואינו יכול לבצע, הוא מעביר זאת לאחד מחברי הקבוצה הפנויים,

בראש חודש אדר, קמה אשתי בבוקר, ואמרה לי שהיא מאד רוצה לנסוע למירון, להתפלל על קברו של התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי, היא שמעה בשם הקדוש רבי חיים ויטאל זצ"ל שיום זה מסוגל מאד לתפילות, והיא מאד חפצה להתפלל על קברו של רבי שמעון בר יוחאי.

אמרתי לה שגם אני מאד רוצה לנסוע להתפלל, אבל הוצאות הדלק מירושלים עד למירון הם גבוהות מאד, וכעת הפרוטה אינה מצוי בכיס.

היא נכנסה לרכב, והחלה במסע שכנועים לנסוע לרשב"י, כאשר היא נושאת תפילה להקב"ה שהיא מאד רוצה להתפלל אצל קברו של רשב"י, אני התלבטתי מאד, מצד אחד אשתי מאד רוצה לנסוע למירון, וגם אני רוצה, ומצד שני אני יודע הרי שהעלות מאד גבוהה, התלבטתי מאד אם לנסוע, או שאולי במצב שלי כעת זה לא נכון לעשות זאת.

בקשתי מהקב"ה שיוורנו עצה טובה מה עלי לעשות כעת.

לפתע אני מקבל הודעה מחברי, שיש לו לקוח שמבקש שליחות דחופה מירושלים למשרד עורכי דין בכרמיאל, הוא מסכים לשלם עבור המשלוח של מספר מסמכים 500 ₪, אך אני - חברי - לא משתלם לי כעת לעשות את הנסיעה, ולכן הוא שאל אותי אם אני מסכים.

קפצתי על המציאה, הרי כרמיאל לא רחוקה מרשב"י ומיד עניתי שאני מאד מעוניין בנסיעה. לאחר כמה דקות קבלתי הודעה על המקום שעלי לבא לקחת את המסמכים, בצירוף 500 שקל. על דמי הטרחה, כעת כבר היה לי כסף, עבור הנסיעה, וגם עוד נשאר לי די כסף, עבור סעודת ראש חודש.

לאחר שחזרתי ממירון בשעות הערב, הודיתי לו בקול נרגש, אינך מבין כמה הנסיעה היתה במקום, ספרתי לו את כל הסיפור של ההשגחה פרטית שחוייתי באותו בוקר. ישבתי ברכב עם אשתי, בעודי מתחבט אם לנסוע למירון או לא, שלחת לי את הנסיעה הזו לכרמיאל הממוקמת מרחק קצר ממירון, המשלוח כיסה בשופי את הוצאות הדלק וסעודת ר"ח כיד המלך!!! ולא עוד אלא שדובר בהעברת מסמכים מה שלא הפריע לפרטיות הנסיעה..."

השיב לי חברי, ההשגחה פרטית שלך גדולה הרבה יותר, ואינך צריך להודות לי אלא לבורא עולם, את הנסיעה הצעתי לכמה עשרות נהגים שאנחנו עובדים במשותף, ומתוך כל החברים שהשיבו כי הם מעוניינים, בחרתי באופן 'אקראי' בך, והעברתי לך את פרטי המשלוח.

את הבחירה עשיתי ממש מבלי לשים לב למי העברתי את הנסיעה, ולא עוד שרגע אחרי שמתי לב שחבר טוב שלי גם רצה את הנסיעה, והתחרטתי שפספסתי אותו והעברתי למישהו אחר, אבל בורא עולם ידע בהשגחתו המופלאה על כל ברואיו מי זקוק למה ובאיזה רגע...

פניני דעת

משיחות שהשמייע רבינו הגדול מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ' זללה"ה

דעת תורה

חטא שזדונו כרת. באותה שעה בה רואה בעל הקרבן את מעשה שחיטת הקרבן, הפשטת עורו, ניתוחו, זריקת דמו, והקטרת אימוריו, מחוייב הוא להתעמק ולהבין שפעולות אלו מן הראוי היה לעשות עמו כיון שחטא ועבר על מצות ד'. כאשר רואה האדם את עשיית עבודות אלו וחושב לעצמו כיצד היה נראה אם היו עושים בו פעולות אלו, הרי שהתבוננות זו ולימוד מוסר זה מעוררים אותו לשוב בתשובה, להתחרט על מעשיו הרעים ולקבל על עצמו מכאן ולהבא את אזהרות התורה. כך זוכה החוטא למחילה. ואחר המחילה הרי יש לפניו פתח פתוח לזכות לחיי נצח, לחיי עוה"ב.

קודש לה'

עוד נעמיק לשים אל ליבנו אודות ההנהגה הנדרשת בכל הנוגע לקרבן. הנה בקרבן אשר הינו בבחינת "אשה ריח ניחוח לה'" מחוייבים אנו לנהוג בתכלית ובמשנה זהירות ע"מ שלא ירד ח"ו מדרגת הקדושה בה הוא מצוי, הן קדושת הגוף והן קדושת מזבח. הבא נעמיק חשוב - באם בבעל חי מוצאים אנו כל כך הרבה דינים ופרטים באופן ההקרבה ובמעשים שלפני ואחרי ההקרבה, הן במעשים והן במחשבה, וכל זאת ע"מ שתהיה בבחינת קודש לה', הרי שעל אחת כמה וכמה גדולה ועצומה מחויבותו של כל אחד ואחד מאיתנו, צלם אלוקים, להיות קודש לה'. צריכים אנו להבין ולחוש את תכלית האמת כי לא לתוהו נבראנו ולא לחינם נבחרנו. בורא עולם נתן לנו תורת אמת ונטע בנו חיי עולם בכדי שנעבוד וניגע בחיי חיותינו בעולם הזה לקדש את עצמינו, גופינו ונשמתינו עדי נגיע לכלל המעלה של קודש לה'.

אמנם כי כן בימים עברו בהם עמד הבית על מכונו זוכה היה כל אחד ואחד מישראל להיות חלק מענייני הקורבנות ולהשיג מעלות עצומות אלו. אולם בימים אלו עת חסרנו כל זאת ועדיין לא זכינו בעוונותינו לראות את בית הבחירה

ריח ניחוח לה'

זוכים אנו בימים אלו להתחיל ולקרא את פרשיות התורה דתורת כהנים. בפרשיות אלו למדים אנו אודות כל ענייני עבודת הקורבנות - סדר קודשים.

כל עניני הקרבנות מצד עצמם הינם עניינים עמוקים עד למאד בגדר של "עמוק עמוק מי ידענה". ברור הוא הדבר כי אין בהשגת ובתפיסת בן אנוש בכדי להבין את מהותו עמוקה של סוד הקורבנות ורק בורא עולם הוא זה אשר יודע סוד ענין הקרבנות.

עוד מוצאים אנו בנוגע לעבודת הקורבנות כי לעבודה נשגבה זו נתייחד שבט אחד יחיד ומיוחד - שבט לוי, בני אהרון הכהן.

ואמנם אף כי כאשר אמרנו אין בידי בן אנוש להשיג עומק ומעלת הענין,

עדיין צריכים אנו להתבונן בעניינים אלו מתוך מחשבה

והבנה כי כל חייו של כל אדם ואדם מישראל

ושיעור קומתו

הרוחנית הרי נסובו

סביב בית המקדש

והקרבת הקורבנות ומשם

יצאה קדושה וטהרה לכלל

ישראל. חייבים אנו להתבונן

ולהפיק דעת מתוך מחשבה והבנה

כי קיום הבריאה וקיום כל אחד ואחד

תלוי ועומד על הבאת הקורבנות.

מצינו במדרש תנחומא (פ' צו) שמסביר את

מקור השם "מזבח" - "מ" - מחילה, שמוחל על

עונותיהם. ז' - זכות, שמזכה אותם לעוה"ב. ב' -

ברכה, שמביא להם הקב"ה ברכה במעשי ידיהם.

ח' - חיים, שהן זוכים לחיי עולם הבא". רואים

אנו כי המזבח הינו המקור והשפע לדברים אשר

בהם תלויים חיי הנצח. משכך אך הכרח הוא כי

נתעבב אודות כמה נקודות אשר יש לתת עליהם

את הדעת.

פעולות הקרבן

ראשית ניתן דעתנו אודות המעלה והעליה אשר עדיה מסוגל ומחוייב האדם להגיע בזמן בו הוא מביא את קורבנו. הנה מגיע האדם לירושלים לבית הבחירה ובידו קרבן חטאת לאחר ששגג על

כתחילה, כוהנים בעבודתם ולווים כשירים ובזמרים, הרי שרק האדם אשר יתבונן יחשוב ויעמיק בסוד עבודת הקורבנות יזכה להגיע עדי השגות ומעלות נפלאות אלו.

אמירת פרשת הקורבנות

להשלמת הדברים נביא בזה את דברי רבינו בחיי אודות דברי חז"ל "וכיו"ב אמרו, כל האומר תהילה לדוד ג' פעמים ביום מובטח לו שהוא בן עוה"ב". ויפלא הדבר וכי בנקל כ"כ אפשר להשיג עוה"ב?! האם ע"י אמירה בעלמא מספר פעמים כזה או אחר יזכה האדם להיות בן העולם הבא, הרי אין הדברים מתיישבים על הדעת. אלא וודאי אין הכוונה לאמירה בעלמא, וכפי שכותב הרבינו בחיי "כי מתוך שיתבונן במה שזויר הפסוקים ומה שירמזו אז יכיר ויבחין נפלאות תמים דעים". לכשיגיד האדם "פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון" יתבונן ויתן את ליבו כיצד נותן ד' לאדם את כל צרכיו בהשגחה פרטית.

לכשיאמר את הפסוק "רצון יראיו יעשה" ייתן אל ליבו להבין שאם יהיה הוא ירא שמים הרי שזוכה שהקב"ה ימלא את רצונו. באומרו "קרוב ד' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת" יחוש שבאם חפץ שיקבל הקב"ה את תפילתינו ובקשתינו ברחמים וברצון הרי שצריך הוא לבקש "באמת". כן בכל פסוק ופסוק יתבונן ויבין עד כי יגיע לדביקות השי"ת. באם כך יעשה אז יזכה למאמר חז"ל "כל האומר תהילה לדוד ג' פעמים ביום מובטח לו שהוא בן עוה"ב".

ומעתה מבינים אנו היטב מה טעם תקנו לומר בסדר תפילתינו משנת איזהו מקומן כל בוקר ובוקר. הרי משיגיד האדם מידי בוקר את פרשת הקורבנות ויתן את דעתו על אשר הוא אומר, יזכה להתעלות ולהתרומם על ידי אמירת פרשת הקורבנות דוגמת המעלות להן זכו אלו אשר הביאו קורבנות בפועל. נלמד את הדברים, נשכיל נבין ונתעלה ויהא זה בבחינת מנחה לה' ריח ניחוח לפניו תמיד.

למען דעת

הרבנית. "לא הרגשתי", הניד רבינו בראשו, "הטעם היה בסדר גמור ממש טוב מאד".

שכן אם זה כשר ואם זה בריא הרי מה טעם לא לאכול, הטעם תמיד בסדר גמור.

מקרה נוסף ראו בני הבית באחד משמחת שבע ברכות של אחד מנכדי רבינו. באותה שמחה התכבד אברך צעיר להכין תה לרבינו.

אותו אברך ניגש למטבח הישיבה, שם התקיימה השמחה והכין את התה. לאחר שהגיש את כוס התה לרבינו נזכר אותו אברך בקופסאות המלח והסוכר הדומות המצויות במטבח הישיבה ומשכך ניגש לבדוק במטבח שאכן המתיק את כוס התה של רבינו ולא חלילה המליח אותה בטעות.

ניגש אותו אברך למטבח, טעם מהקופסה ממנה שם לכוס התה של רבינו ולחרדתו הרגיש בפיו טעם מלוח. האברך רץ בחזרה לאולם הישיבה ונדחק לכיוון שולחן המזרח. לחרדתו עוד מרחוק הבחין כי כוס התה כבר חציריקה.

בפנים מושפלות ניגש לעומד לצידו של רבינו ופנה אליו בלחישה - "קח מפה את הכוס ובקש שליחה בשמי, טעיתי..."

לאחר כמה רגעים העיז אותו אברך להביט בשנית לכיוון השולחן ורווחה פשטה בליבו משהבחין שהכוס כבר אינה עומדת שם. "מה אמר ראש הישיבה", שאל האברך במתח, "האם לא חש בטוב בשל המליחות הזו? האם הגיב על הטעם הנורא?" "אני לא יודע", הגיב בהיסוס העומד לצידו של רבינו, "אני חושב שראש הישיבה לא הבין בכלל למה התכוונתי. אני לא יודע אם הוא שם לב שהתה היה מלוח, וגם אם כן נראה שזה לא הפריע לו..."

זכי תאמרו מה נאכל...

היה זה עת רבינו היה בגיל שתים עשרה טרם היכנסו בעול תורה ומצוות. בגיל זה טעם רבינו לראשונה בחייו גלידה. מיד לכשטעם מאכל זה החליט רבינו כינו לבין עצמו כי דבר מאכל זה הינו טעים מידי ועל כן קיבל על עצמו לא לאכול מאז ועד עולם גלידה. היה זה בגיל שתים עשרה...

לימים ישב רבינו לצד נכדו ושמעו אומר על דברי מאכל שונים - ,את זה אנני אוהב, "מאכל זה איננו טעים". "מה", אמר הסבא נדהם, "אצלנו לא קיים המושג אי אפשר לאכול, אם האוכל כשר אפשר תמיד לאוכלו".

לאחר זמן מה נוכח הנכד לראות עד כמה עמוקים ומושרשים הדברים אצל רבינו. היה זה באחד הימים, הרבנית סיימה לקלף תפוחי אדמה ולאחר שגרדה אותם במגרדת הניחה את הקערה על השולחן על מנת לבשל את תפוחי האדמה בשעה יותר מאוחרת.

בנתיים נכנס רבינו למטבח על מנת לסעוד את ארוחת הצהריים. רבינו הבחין בקערה המונחת על השולחן והיה סבור כי זה ארוחת הצהריים הממתינה בעבורו. רבינו לא שם ליבו לזוטות כגון מרכיבי המנה, צנן או כל ירק אחר ורמת הכנתה. כל אשר בדק רבינו היה מהי הברכה הראויה ומיד התיישב ליד השולחן, בירך ואכל.

לאחר זמן מה נכנסה הרבנית ונדמה לגלות את קערת התפוחי אדמה שאינם מבושלים והיא ריקה. "איפה תפוחי האדמה שהיו בצלחת", שאלה בתמיהה. "אכלתי", אנה רבינו בפשטות. "תפוחי האדמה לא היו מבושלים", נזדעקה

גליון קכ"ט, פ' ויקרא
ה' ניסן ה'תשע"ז
רמת - השרונ

משיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

קרבנות

[מתוך שיחה לפ' ויקרא ניסן תש"ע]

והנה, בביהמ"ק שעל הר הבית, צורת ההקרבה היא ע"י שחיטת בע"ח, שעל ידי שחיטתם המכוון הוא שהבע"ח הבהמי שבאדם - שוחטים אותו להקריב אותו קרבן להשם. להקריב, דהיינו להעביר לכיוון רצון השם את האיברים שלו, את הגוף שלו. לשחוט את האגואיזם, השאיפה של אהבת עצמו - לעשות רק רצון השם.

זה גם קיים בימינו. אותה המטרה של קרבנות בע"ח שהיתה בימי בהמ"ק קיימת גם בימינו ע"י האדם ששובר את המידות הרעות שבו. לימוד ספרי מוסר, לימוד תורה, עבודה עצמית על שיפור המידות שלו. זה הקרבן שהוא מקריב - את רצונו הטבעי, שרוצה לעצמו. אם זה כבוד, אם זה אוכל, אם תענוגות אחרים, והוא מכופף את הרצון כדי להרגיל את עצמו במידות טובות, זה הקרבן.

בימי הפסח עבדים היינו לפרעה במצרים, יצאנו מעבדות מצרים זו עבדות של היצירה לעבדות של הקב"ה. ואנחנו עבדים חיילים נאמנים של הקב"ה. הימים האלה מסוגלים לעורר את הרצון, כתוב בשל"ה הקדוש שמתי שבני ישראל מסובים בליל הסדר, הקב"ה מזמין את מלאכי השרת, שמלאכים יבואו ויראו איך שעם ישראל עובדים את השם, מספרים בשמחה את יציאת מצרים, יציאת מצרים הפרטית שבו האדם יוצא מן המצרים מדבר שמצר לו, מדבר שמראה לו כאילו שהוא לא יכול. אבל אדם יכול, זו החרוזת שלו. אתה בן חורין ואתה יכול. נקבל עלינו את קדושת חג הפסח הבא עלינו לטובה בשמחה והקרכת הרצון של מידות כאלה שצריך לתקן אותם יעלה לרצון לקב"ה כמו קרבנות, ונוכה בקרוב שהשכינה תהיה כל כך קרובה אלינו בבית המקדש השלישי במהרה בימינו אמן ואמן.

אחרי כמה דקות של שתיקה, אומר לה הרי"ס, הנה אבד לי הארנק בדרך, אולי תוכלי להלוות לי כו"כ רובלים עד שאחזור בכו"ה ואחזיר לך. ותען הפונדקית, איך אוכל לסמוך ולתת כסף למי שאיני מכירתו?

ויאמר לה ה"עובר אורח" (רי"ס) איך תוכלי לסמוך ולתת לשוהט למי שאינך מכירתו?

[וְהָשִׁיב אֶת הַגּוֹלָה אֲשֶׁר גּוֹלָה]

ועתה, בואו חשבון;
המכונית עוצרת ע"י מטעי עצי פרי
בדרכה למירון לכבוד רשב"י – בימי
חופש.

8 דינים יוצאות וקוטפות פרי עסיס,
אין איש בסביבה ואין שלט המתיר,
לקטוף, והנה עובר שם אדם ואומר
מאי האי? אני סבור שהבעלים
מסכים, כולם עושים כך (כן... עונים
לו)

היצר הטוב מסכן וחכם, מזדעזע!
על כסף שהוא רק צורך העוה"ז...
איך אוכל לסמוך ולתת כסף למי
שאני מכיר. אדם לא סומך.

ועל איסור טריפה ואיסור לא תגנוב,
הוא סומך על משענת קנה רצוצן.

וזה אומר הגרי"ז מבריסק, אברהם מוסר לאליעזר מפתחות כל אוצרות עוה"ז, ככתוב (בראשית כ"ד, ב') 'המושל בכל אשר לו'. ועל המצוה של שידוך אין סומך עליו, עד שנשבע לו ב'אלי' השמים. (נמסר ע"י הרבנית תחי')

עם התקרב ימי חג הפסח, בהיותנו בצל אירועי הפורענות הכבדים [אחר הפגיעה במלון פארק ליל הסדר תשס"ב], מתגנב הרהור ללבנו, האם עתה העת לחגוג ולשמוח זמן חרותנו?

אבל, כבר הורה לנו ההוגה המפורסם, ר' משה חיים לוצאטו (הרמח"ל) בספרו "דרך ה'", וכה דבריו:

"שכך הוא סדר שסדרה החכמה העליונה, שכל תיקון ואור גדול שהאיר בזמן מן הזמנים (אצל אבותינו הקדמונים) הרי בשוב תקופת הזמן ההוא יאיר עלינו אור, מעיץ האור הראשון". עכ"ל

לפי האמור, הרי הכינוי "זמן חרותנו" לימים אלו, אינו רק כאילו לציין את יציאת מצרים בתאריך ההיסטורי בתור נחלת העבר, אלא שימי ניסן והפסח הם זמן התגברות השפעת החירות בהווה, באורות אדירים.

לאור הדברים הללו, הרי דוקא בתקופה זו עלינו לחגוג את ימי הפסח, עם כל ההידורים והקדושים, אשר בזכות זה יופיע עלינו שפע אור החירות.

ומה משמעות החירות לה אנו שואפים?

אמרו חז"ל, חירות – מעול שיעבוד מלכויות האומות,
חירות – מן היסורים, חירות – מן יצר הרע.

ובכן, יהי רצון, שנזכה ונחיה ונראה, גודל חסדי השם יתברך, על כל תושבי רמת השרון בפרט, ועל כל עם ישראל בכלל.

בברכת חג פסח כשר ושמח

720° 1345.13° 1345.13° 1345.13°
Yanka / 13

[illegible]

1. התאמה בין המדיניות לבין המציאות
 2. התאמה בין המדיניות לבין המציאות
 3. התאמה בין המדיניות לבין המציאות
 4. התאמה בין המדיניות לבין המציאות
 5. התאמה בין המדיניות לבין המציאות
 6. התאמה בין המדיניות לבין המציאות
 7. התאמה בין המדיניות לבין המציאות
 8. התאמה בין המדיניות לבין המציאות
 9. התאמה בין המדיניות לבין המציאות
 10. התאמה בין המדיניות לבין המציאות

, dahan dahan dahan dahan dahan
 , dahan dahan dahan dahan dahan
 dahan dahan dahan dahan dahan
 dahan dahan dahan dahan dahan
 dahan dahan dahan dahan dahan

נמסר לנו ע"י נאמן ביתו הרב שמשון יהודה אנגל שליט"א

לעילוי נשמת: יעל בת משה אלפרד ביה ברטה בת בנימין, משה מוריס בן יצחק, דוד בן נסים, אבנר בן רפאל, הילדה בת זארה, עובדיה בן גורג'יה, ברטין בת רחל, בן ציון בן בנימין, שרה בת נחום, סימה שמחה בת משה, שמעון בן ר' אברהם, שמואל דני בן נח משה, יהודה בן אלסי, נעמי בת רומיה, חי בן יעקב בובה מימון, נסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר ז"ל

לקראת היום הגדול יום הדין, ובליבי חשבת שבוודאי יאמר לשוב בתשובה שלמה, להוסיף בלימוד התורה, ולהוסיף מעשים טובים ועוד כהנה, אך התשובה הגיעה מכיוון אחר לגמרי שלא ציפיתי לו כלל, סבא זצ"ל נטל בידיו את ספר התנ"ך ופתח בספר נחמיה פרק ח', וסימן לי שאקרא, והתחלתי לקרא לעצמי מה שנכתב שם שהיה זה ביום ראש השנה, וכשהגעתי לפסוק ט' סימן לי שאקרא בקול, וכך אני קורא: "ויאמר נחמיה וגו' היום קדוש הוא לה' א' אל תתאבלו ואל תבכו כי בוכים כל העם כשמעם את דברי התורה, ויאמר להם לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדנינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם" וכאן סימן לעצור, וסימן לי שכן צריך להתכונן, וכששאלתי אותו שידוע שגדולי ישראל היו בפחד ביום הדין כתב לי "ר' יושע בער (בעל ה"בית הלוי)" צם בשני הימים והיה גם שמח". יצאתי נדהם, וכל מילה נוספת מיותרת.

אין לתאר ואין לשער את גודל האבדה בעוזבו אותנו לאנחות, רק אסיים בעובדה אחת שנחרטה בי ועשתה עלי רושם רב, כידוע סבא זצ"ל בכל שבת חול המועד היה מנהגו ללכת להתפלל בליל שבת בבית הכנסת ב"נוה רסקין", ובני המשפחה נהגו להתלוות אליו בדרכו, והיה זה באחת מן השבתות בדרכו בחזרה מבית הכנסת הביתה, והנה עבר על יד קיוסק שפתח את דלתותיו בשבת קודש ר"ל, משראה זאת עצר, ופנה אלינו בני המשפחה, ואמר כולנו נעמוד מול פתח הקיוסק ונאמר יחדיו את הפסוק בתורה "זכור את יום השבת לקדשו" ולאחמ"כ נאמר כולנו "שבת שלום", וכך ניצבו כולם ואמרנו יחדיו בקול נעים "זכור את יום השבת לקדשו, שבת שלום", והמשכנו ללכת, ואז הפטיר סבא זצ"ל ואמר קיימתי את חובת המחאה. עלי באופן אישי בתור ירושלמי שגדל לקול זעקות ה-"שאבעס" המוכרים, עשו הדברים רושם מיוחד בראותי כיצד ניתן בחכמה ובתבונה גם לקיים את חובת המחאה וכד כד לנהוג בדרכי נעם, וכמובן שסוף הסיפור הגיע כאשר אחד מהילדים שהתלווה אל הפמליה סיפר אח"כ כיצד חזר לאחור וראה את בעל הקיוסק יוצא מן החנות מבוש וסוגר את דלתותיו.

כל זאת אשר דליתי טיפה מן הים הגדול אשר בו שט סבא הגדול כל ימי חייו. אדם גדול וקדוש כזה אשר כל מהלך חייו הם התורה והגמרא, הרי פשוט וברור הוא שכאשר הגיעה שעתו להיפרד מן העולם הזה נעשה זאת מתוך הלימוד והעיון בדברי הגמרא, כי זה היה כל חייו, וזאת היתה אהבתו הגדולה אשר בחייו ובמותו לא נפרדו.

אין זאת אלא משום שהיה הוא אדם שכל דרכיו ופעליו התהוו על ידי התורה הקדושה, והתורה הקדושה היא זאת שניהלה את כל חייו, ובתורה כתוב "דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום", כזה היה סבא הגדול זצ"ל, וזאת כל זה אבדנו, ומשכך גדולה האבדה עד למאד, וכל עין תדמוע, וכל לשון תזעק אוי מי יתן לנו תמורתו, שבת משוש ליבנו אוי נא לנו כי חטאנו...

זכות גדולה היא להעלות את הדברים הללו בגליון החשוב "גאון יעקב" אשר בשנה האחרונה חזר סבא בפני כמה פעמים בגודל חשיבותו של הגליון, וכבר ידוע כמה כח ומאמץ השקיע סבא זצ"ל למען יצא נקי ומתוקן, וכמה חישב בכל פרט ופרט כיצד לעשותו זך ונקי כסולת. יהיו הדברים לעילוי נשמתו הטובה. **תהא נשמתו צרורה בצרור החיים.**

הם שואלים קושיות ממש טובות, והם מדברים כ"כ לענין וכחלכה, ונתן לי להבין שאין שמחה אלא תורה, וכמה שזה גרם לו אושר ושמחה.

עוד היה קצת לאחמ"כ כאשר סבא זצ"ל עבר טיפול רפואי ונזקק למנוחה והבראה ממושכת, ולצורך זה שהה בבית "נוה שמחה" בירושלים ע"ה"ק, וזכיתי שהייתי בא אליו בשעות הצהריים, והייתי קורא בפניו את ה"דף היומי" למרות שהיה חלש מאד ושכב במיטה, לא ויתר על הלימוד, וזכורני באחת הפעמים כשקראתי בפניו את דברי רש"י טעיתי במילה אחת ומיד תיקן ואמר **לא כך כותב רש"י, אלא כך...** כי דברי התורה היו חרוטים על לוח ליבו. וכך ממש קרה גם בשנה האחרונה כאשר הראיתי לו דבר חידוש שהוא כתב על מסכת מכות, ומצוטטים שם דברי רש"י, והצביע לי על הציטוט כאומר שבדברי רש"י לא כתוב כך, שאלתי אותו אבל סבא כתב ככה?! וסימן לי שאביא לו גמרא מכות, ויחידיו נוכחנו לראות שיש שם שינוי לשון במילה אחת, זאת היתה גאונו המופלג, ואהבתו לתורה.

אך לבל נחשוב שכן נולד הוא בכשרונות אלו ובגאונו, זו, אמנם כשרונו היה רב עד מאד, אך עיקר התעלותו היתה בשקידתו המופלגת ובחמדתו המופלגת כפי שהדברים ידועים, ובעת האחרונה כתב בלשון הזה שלמד **"אע"פ שהייתי הרבה פעמים ותקופות במצב של עקשות הלב"**, ומשנשאל על כך מה כוונתו, כתב שאמנם היו לו קשיים ולא תמיד היה לו חשק ורצון ללמוד, אך בכוחו התגבר על כך, נמצא הוא מחייב את כולנו.

ובכל זאת גדלותו ניכרה עוד יותר כאשר היה שם את ליבו לפרטים הקטנים ממש אשר אדם מהשורה לא שם לב אליהם, ובכל מקום היה זה לפלא זהירותו הרבה בכל מיני עניינים שנבעו משימת ליבו זאת. ודוגמא אחת מאלפת מיני רבים, זכורני בעת שבאתי לזכור איתו בנוגע לאדם מסוים, ונכחו שם עוד כמה מבני המשפחה, ולקח אותי סבא זצ"ל לקרן זוית, וכמה נדהמתי שגם שם דיבר הוא אך ורק ברמזים, ולא הוציא מילה אחת מפיו שניתן יהיה להבין במי ובמה המדובר, וכל זאת למרות שנראה היה שאין איש מאזין.

סבלנותו, כמו שאמרנו, לא ידעה גבולות, זכורני לפני כשנתיים כאשר בא אליי אדם שהיה בעל תוקע על מנת ללמוד הלכות בתקיעת שופר, וביקשני סבא זצ"ל שאביא לו את שופרו שלו וישב בסבלנות רבה קרוב לחצי שעה והראה לו בדיוק כיצד לנהוג, וחזר עוד פעם, ועוד פעם עד שהלה היה מרצה לגמרי.

ומאידך כאשר היה זה נוגע לענין של קיום המצוות, לא ויתר כלל, כך זכורני באותה עת שהייתי במחיצתו בימי הנופש היה זה בערב שבת, כמזכירי כשנתיים קודם כניסת השבת, וישבתי עם בן דודי ושקענו במשחק השחמט, ובאמצע נכנס סבא זצ"ל ובראותו זאת מיד גער בי, ואמר שבת שבת, צריך להתכונן עכשיו לשבת, ונתקיים בי הפסוק "טוב לשמוע גערת חכם" וגו'.

אמנם זאת ידע גם בחכמתו כי רבה לא להפריז יתר על המידה, וכפי שכתב לי לאחר הניתוח האחרון "אין להפריז בתפילות". זאת היתה חכמתו המופלאה שידע היכן יש להקפיד, והיכן יש לעצור ואין להפריז.

עובדה נוספת שהתרחשה בשנה האחרונה שהדהימה אותי עד מאד, היה זה בערב ראש השנה כאשר נכנסתי לסבא זצ"ל להתברך ממנו לשנה טובה ומתוקה, ושאלתי אותו מהי ההכנה הראויה

דברי קינה

[לסיום השלושים של מרן זצוקללה"ה, נכתב ע"י נכדו הרב יצחק יוסף ויסקי שליט"א]

אריד בשיחי ואהימה וקול נהי ארימה על הסתלקותו לשמי רום של סבא הגדול זצ"ל, האדם השלם במלוא המובן, אשר אין ביכולתנו לנסות לתאר אפילו אפס קצהו, האדם אשר היה גבוה גבוה למעלה בעולמות רוחניים נעלים, בבחינת סולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, במקומות אשר אין לנו כלל השגה בהם, וכל זאת בכח התורה המופלג שהיה בו בשקידתו ובעמקותו, בסולם בו טיפס ועלה כל ימי חייו ללא הרף, ומשם, מרום מעלתו הגבוהה, ידע היטב לפנות ולהאזין לכל אחד ואחד, להיות לאוזן קשבת, ולהעריף דברי תורה, או דברי ברכה ועצה, עד לפשוטי העם ממש, ללא הבחנה והבדלה בין אדם כזה או אחר.

חושב אני שיסוד המעלה שראינו בסבא הגדול זצ"ל - אשר כבר מזמן נתנו לנו להבין שהוא לא רק סבא שלנו, המשפחה, אלא הוא אבא וסבא של כל יחיד ויחיד שפנה אליו - שכל טבעו והנהגותיו נוהלו על פי דרך התורה, ולא כמו אחרים, אשר מתנהגים לפי טבעם, ומשתדלים להתאימם לדרך התורה והמצוות, אלא אצלו אדרבא התורה והמצוות הם אלו שעיצבו את דרכו ודרך חייו וכל טבעו והנהגותיו היו טבע והנהגות של התורה, ותעדי על כך העובדה הבאה שהתרחשה באחת משבתות החורף, סבא זצ"ל הגיע להתפלל תפילת שחרית בשיבת פוניבז', ובצאתו מן הישיבה התלויתי אליו, ובעומדינו בפתח נוכחנו לראות כי השמים התקדרו בעבים וטיפות גשם מטפטפות, פנה אלי סבא ושאלני, האם ירד גשם חזק קודם לכן או שעכשיו רק התחיל לטפטף? וכשראה שלא הבנתי את שאלתו מיד הסביר לי, שכתוב בגמרא שטיפות שבאות לפני הגשם סימן הוא שגשם חזק עומד לרדת וטיפות שבאות לאחר הגשם סימן הוא שהן עומדות להיפסק כליל, וכך הוא מסביר לי, אם ירד כבר גשם חזק קודם לכן אזי אנחנו יכולים לצאת כיון שהטפטוף עומד להיפסק, אך אם זה עתה התחיל טפטוף אזי עדיף שנמתין כי גשם חזק עומד לרדת... וכך היו כל אורחות חייו כפי מה שכתוב בתורה ובגמרא, ודבקו בו מידותיו של הקב"ה, ומשכך לא פלא כיצד ידע בחכמתו לנתב בין אורחות החיים השונות והמגוונות שסבבו אותו, וכיצד היה אורך לסבלנותו עד אין קץ, ומקור לסבלנות זו היא ענוותנותו הרבה אשר היתה ידועה כפי כל ונתקיימו בו במלואם דברי הגמרא בשבת ל"א "לעולם יהא אדם ענוותן כהלל ואל יהא קפדן כשמאי", הוד מעלתו וזיו אור פניו הם אור התורה שקרן מתוך פניו.

מאז ומתמיד עשה עלי רושם רב ענין אהבת התורה שהיתה בו, וזכור אזכור ולא אשכח כמה הזדמנויות שביטא זאת, ואחת מהן היתה לפני כשני עשורים כאשר הצטרפתי אליו לנפש בימי בין הזמנים במסגרת של בחורי ישיבה המכונה קעמפ, ופנה אלי בתוך אותם ימים כשפניו קורנות מאושר ואמר לי, **יש כאן בחורים ממש מצוינים,**

נפשו גחלים תלהט

גליון 135 ויקרא תשע"ז

shneiderav1@gmail.com

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ולמייל

דבר המערכת

ממשיכים במאמרי פסח. נדרשת העמקה בהם כדי להבינם וכל תוספת העמקה מחברת את הקורא לאמרו בו. ונביא שוב דברי רבינו שהדריך כיצד להכנס ל"אורח" המועדים.

תודתנו נתונה לתלמיד רבינו הרה"ג ר"ש שליט"א שהעביר לנו מאמרי "מועדי קודש" אשר עמו בכתובים על מנת לזכות את הרבים. משם העתקנו מאמרי גליון זה.

דבר שקיבל ערך בעיני האדם אז תהיה תגובת הנפש אליו במקביל. הערכה של הדברים שבקדושה הוא כפי מה שהכיר והשיג אותם דוקא. ההתבוננות היא הפתח להכנס להערכה. כדאי להשקיע בכל יום שעה לכה"פ ללמוד מאמרים בענייני דפסח המגביהים ערך הימים בעיני האדם, ולהתבונן בהם. ואז כשיבא שעת הסדר שהוא הלמעשה מזה תגיב הנפש לכל מה שספגה באופן ספונטני. ינסו זה ויראו האמת בזה.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

עבודת הנפש בליל הסדר

כהן גדול בקה"ק יוצא מגדר "אדם"

איתא בהגדה של פסח דברי נגידים למהר"ל ז"ל "ענין לבישת הקיטל, נוהגים ללבוש בגד לבן בליל פסח לעבודת הסדר, כי גוון הלבן הוא גוון פשוט בלי שום הרכבה, וזה מורה שהגאולה היתה מצד עולם העליון הנבדל והפשוט בכח אתערותא דלעילא, ולא מצד שום עולם המורכב, וכדמיון זה היה הכה"ג משמש ביום הכפורים לפני ולפנים בבגדי לבן, בשביל שהיה קונה מדרגה העליונה, וליל שמורים הוא כיום הכפורים בזה הענין, וטעם שניהם נסתר" עכ"ל. נבין מעלת הכהן גדול בקה"ק ביה"כ עפ"י מה שנאמר לגבינו במעמד זה (יומא כז) וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש עד צאתו אפי' אותן שכתוב בהן ודמות פניהם פני אדם לא יהיו, ובמדרש (ויק"ר כב) הוסיפו לשאול וכהן גדול לא אדם היה? אלא כההוא דאמר רבי, פנחס בשעה שהיה רוח הקודש שרוי עליו היו פניו בוערות כלפידים עליו הה"ד (מלאכי ב) כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו' ע"כ. היינו שהכהן גדול באותה העת שהיה נכנס לפני ולפנים היה מתפשט מן הגשמיות לגמרי, כי בקה"ק לא היו גזרי עולם כלל שהרי מקום ארון אינו מן המדה, ואין זה נס גרידא אלא שהיתה כאן לעוה"ז נקודת קשר עם עולם עליון וגבוה מעולמינו, ולכן גם המלאכים לא היו באותה עת שם כי הם שייכים למע"ב, כדאיתא בחז"ל עה"פ ועוף יעופף זה גבריאל כו' ובקה"ק יש שייכות אל הלמעלה מן מעשה בראשית, כן הכה"ג בשעה שנכנס למקום שנכנס נשרפה בו כל גשמיות העוה"ז. והיכן נראה על האדם האש הבוררת בו? בפניו, כי בפנים מתראה פנימיותו של האדם ומצבו אם הוא שמח או עצב, דאין הפנימיות סגורה לגמרי בפני החיצונית, אלא בפנים היא מתגלה לחוץ ואין הגוף חוצץ בפני הנשמת חיים לגמרי, ופני האדם הם כחלון שהנשמה נראית מתוכו. והנשמה באה בנפיהה ולא במאמר ו"מי שנפח מתוכו נפח" והיינו שמן הפנימיות של מעלה נופח באדם, וכשנאמר וכל אדם לא יהיה באוהל מועד אין זה מתיחס לכה"ג בשעה שנכנס לקה"ק, כי אז בוערת בו הנשמת חיים שהיא למעלה מגדרי עולם, והבגד המסמל את זה הוא בגדי לבן המופשט מכל גיוון.

כניסת הנפש לפני ולפנים

ולמדנו מדברי המהר"ל ז"ל שבלייל הסדר יש לנפשות ישראל שייכות לרקע של "לא אדם הוא". ונבא לביאור הדברים, כתיב בפ' ואתחנן "כי שאל נא לימים ראשנים אשר היו לפניך למן היום אשר ברא אלהים אדם על

הארץ, ולמקצה השמים ועד קצה השמים, הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמהו. השמע עם קול אלקים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי. או הנסה אלקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסות באותות ובמופתים" וכו' כנזכר בהגדה. כתוב כאן ב' גבולות להיתר חקירה [א.ה. עד היכן מותר לחקור עד "הימים הראשונים..."] ויעוד "למן היום אשר ברא א' אדם על הארץ" ויתבאר בפסקא הבאה] ובתווך שניהם לא ימצא שהיה יציאת מצרים ומתן תורה אלא לישראל. ועכ"פ מבואר בפסוק שיש השואה בין מעמד הר סיני ליציאת מצרים, וכן הוא בהלכה שיש חיוב זכירה ומסירה לדורות הבאים של ב' מעמדות אלו. העומק בזה הוא שיש בעולם ב' גוונים חיצוניות ופנימיות, והמשל לכל הנהגת העולם הוא בצלם אלקים עשה את האדם, ובו יש ג"כ חיצוניות ופנימיות, נפש האדם שייכת אל החיצוניות "כי נפש הבשר בדם היא" ורוחו אל הפנימיות "כי רוח האדם העולה היא למעלה" דהיא שואפת לעלות למעלה מנטיות הגוף, [ומה דכתיב "נפשי אויתך בלילה" הרי שוברו בצדו "אף רוחי בקרבי תשחרך" שהרוח משיגה בשחר, ומה שהנפש שואפת בלילה היינו שחלקי הנפש העולים בלילה בשעת שינה למעלה יש להם אז שאיפה למעלה].

שיעור היתר חקירה בחיצוניות ופנימיות

עוד נתבאר בכתוב הנ"ל ב' גבולות להיתר חקירה, "שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך" שהם ו' ימי בראשית שלפני בריאת האדם, ועוד "למן היום אשר ברא א' אדם על הארץ" שהוא שטח נוסף להיתר החקירה, והגבול של

עליונים, והתשובה לזה היא ההגדה איך נבנה האדם ומהו עומק הקשר שלו כו', [מלבד מה שהיה בדרך לידה ומפתח של לידה ביד הקב"ה שהוא מהלך שונה לגמרי]. ולזה היה מנהג בישראל ללבוש לבן לעשות הוראה במה מדובר בלילה זה, שנפתח כאן הפנימיות לפנים מגדר עולם שהיה עד עתה.

עבודת הנפש בליל הסדר

נתרגם את הדברים לעבודת הנפש. והוא מה שכתב הרמב"ם פ"ז מחו"מ ה"ו "בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים" מה שכתב להראות כך היה גרסתו במשנה ולמד מזה כל ניהוגי החירות הסיבה וד' כוסות, כמ"ש "לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב דרך חירות", אך מהו שהוסיף כאילו הוא בעצמו יצא "עתה" משעבוד מצרים, ובדוחק יש לומר כיון שעושה עתה מעשה משונה שלא נוהג בו כל יום הרי הוא הוראה עתה על יציאתו מן השעבוד. אמנם יש לבאר ע"פ מ"ש השבלי הלקט על מה שאומרים בהגדה אחר משנת רבן גמליאל לפיכך אנחנו חייבים להודות ולהלל כו' שהוא במקום ברכת שעשה ניסים שהיינו חייבים לברך עכ"ד, ואיתא בסוף ברכות גבי ברכת שעשה לי נס, שכל פעם שעובר באותו מקום חייב לברך, ואמרו במדרש (תנחומא ויחי יז) "ויראו אחי יוסף כי מת אביהם, ומה ראו עתה שפחדו, אלא שראו בעת שחזרו מקבורת אביהם ראו שהלך יוסף לברך על אותו הבור שהשליכוהו אחיו בתוכו, וברך עליו כמו שחייב אדם לברך על מקום שנעשה לו נס ברוך המקום שעשה לי נס במקום הזה, וכיון שראו כן אמרו עכשיו שמת אבינו לו ישטמנו יוסף והשב ישיב לנו את כל הרעה אשר גמלנו" ע"כ, ומקשים העולם הרי הוא חיוב לברך על הנס ומה ראו על ככה לחשוש מזה, וכתב בהקדמת תשובות מהרי"ם פאדווא דמוכרח מזה להלכה דכשאומר ברכת שעשה לי נס כשעובר באותו מקום צריך לחוש ממש בהנס, דאל"כ הוא רק ככתוב בספר הזכרונות. וא"כ כיון שיש כאן ברכת הניסים הרי חייב להחיות בעצמו כאילו יצא עתה ממצרים, ויש כאן עבודה נפלאה בנפש שצריך לחיות את היציאת מצרים ואי"ז רק זכרון, וזה נותן תנופה בנפש "משכני אחריו נרוצה" כמו שיצאו ממצרים "וגם צידה לא עשו להם" ויצאו אנשים נשים וטף בלי לחשוש לרגע מה יהיה להם במדבר, כמ"ש רש"י שם "מגיד שבחן של ישראל, שלא אמרו היאך נצא למדבר בלא צדה, אלא האמינו והלכנו, הוא שמפורש בקבלה (ירמיה ב) זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, ומה שכר מפורש אחריו (שם ג) קדש ישראל לה' ראשית תבואתה". דהיה אז כח הלידה של ישראל שלא שייך לשאול כלום רק להמשך אחריו ית', וזה כאילו יצא עתה ממצרים.

שניהם הוא "למקצה השמים ועד קצה השמים" כמו שפירש"י שם ד"ה מה למעלה היינו למעלה מן הרקיע, ולמעלה מזה אסור והמסתכל ראוי לו שלא בא לעולם, ולמטה מזה הוא לכתחילה "שאל נא". פי' שמעשה בראשית מיצג שש מדות בהנהגת השי"ת כדוגמת גבולי עולם מזרח מערב צפון דרום מעלה ומטה, ובין כל שש קצוות אלו נמצאת כל הנהגתו ית' בעולם, וכבר נתבאר כ"פ מדברי הכתבים שבמבנה של קצוות עולם יש מניה וביה קומה שלמה של עשר [א.ה. כנגד עשר מאמרות] וא"א לחקור למעלה מזה, אמנם הרי יש להנהגת עולם הזה פנימיות המקבילה לנשמת חיים שנופחה באדם שנלקחה ממקום עמוק יותר מאשר כל מע"ב, כי כל מע"ב נברא במאמר, והנשמת חיים נופחה מעצם החיות שלמעלה כאמז"ל מי שנפח מ"תוכו" נפח כנ"ל. כאן הותר לחקור יותר פנימה לפנים ממע"ב ועומק זה יש לו קשר עד אין שיעור ועד אין סוף, כמו שמאמר יש לו גבול מה שנאמר ותו לא, אבל הנפיחה אין לה ציור גבולי כלל, הרי שעומק הנשמה יש לה דבקות לדרכים שאין להם סוף. והותר להתבונן בפנימיות העולם כדי לעמוד על עומק דרכיו ית"ש. חקירת מע"ב הוא דרכי העולם עצמו, ודרכי אדם הוא סיבת בריאת העולם לצורך האדם, ויש כאן מסלול חקירה חדש העובר דרך כל העולמות שעל האדם לחקור מה מעשיו בעולם ולמה בא לכאן ומה עם העתיד, אך גם בזה יש גבול שהוא הרקיע שלו, ולמעלה מזה אסור לחקור והוא רקיע רוחני שלמעלה מן השש מדות הרוחניות דהפנימיות הנ"ל, וכל מה שיש בחיצון יש בפנימי אך באופן אחר לגמרי, ואת הנשמה אפשר להשיג רק בדרכי הפנימיות.

וזהו שאמר הכתוב "למן היום אשר ברא א' אדם על הארץ" הדגיש את הארץ כאן שבה כל הדברים חסרים, כדי שיבוא האדם וישימם, ועי"ז נעשה "תנו עוז לאלקים" ומגיע האדם אל המכוון הפנימי של בריאת העולמות, וכאן הותר לו לחקור גם בפנימיות, וזה מה שהשיג הכה"ג בהיותו בקה"ק שהתפשט מגופו המוגבל לגבולי עולם, ויצאה לחוץ הפנימיות והרי הוא היה באוירה אחרת לגמרי ויש לו עומק חדש שיכולה רוחו לשוטט שם. וזהו שנזכר בכתוב שם יציאת מצרים ומתן תורה שהצד השווה ביניהם הוא שאז נתגלה כל היתר החקירה לפני ולפנים, כמאמר הכתוב במתן תורה וידעת היום כו' כי הו'ה הוא האלקים אין עוד, שזוהי המסקנא הפנימית של הכל, משא"כ ברקע מע"ב יש מקום לטעות ח"ו שעולם כמנהגו נוהג. ראשית מהלך זה היה בליל פסח שנולדה כנס"י שהוא כמו היום אשר ברא א' אדם על הארץ שנפתח שער חדש של חקירה, שהאדם שייך לרקע חדש שע"י התורה יהיה קשור לנצח נצחים, ולכן סיפור יציאת מצרים הוא בדרך שאלה ותשובה כי נפתח כאן היתר שאלה חדש ביחודו ית' איך מגיע עד עליוני

וכן הוא בשאלות דר"א גאון בזרשה דחנוכה, אחר שהביא את כל הסוגיא של ברכת שעשה לי נס, כתב וכד מטי יומא דאיתרחיש להו ניסא לישראל כגון חנוכה ופורים מחייב לברוכי ברוך אשר עשה ניסים לאבותינו בזמן הזה בחנוכה על שרגא כו' עכ"ל, הרי שהברכה על הנר בחנוכה היא כמו הברכה במקום שנעשה הנס, וכשרואים את הנס בחוש מרגישים בזה אחרת לגמרי, והאדם מתנער מכל חשבונות החומריות ונמשך אחריו ית', כמו שהיה בליל היציאה שנולדה נשמת כנס"י ורוח

האדם העולה למעלה עלתה ונמשכה למעלה למעלה. ולכן נמשך האדם בשאיפה רוחנית בחלקו השני של הסדר יותר, דאחר אמירת ההגדה ואמירת ההודאה דלפיכך שמרגיש את הנס בחוש, אז הוא כולו שירה לבורא כל העולמים.

ענין ספור יציאת מצרים ואכילת מצה [אגרות דעת קפ"ב]

ידידי ורחימאי דיתבי בתבנא דליבאי ר' ... שליט"א

...והנני רואה בזה התנוצצות בנפשך לכיוון המדה היפה של צדיקים דאומרים מעט ועושים הרבה. השי"ת יחזיק מדה זו אצלך בתקיפות ובנאמנות כי היא היסוד לכל מי שרוצה לזכות להיות מעמודי התורה בכנסת ישראל. ואחר שבודאי נקלטו דברי במכתבי האחרון לך. הנני מוסיף אהבה על אהבה לשתף אותך ברעיוני לבי על ענינא דפסח.

יש חיוב סיפור יצ"מ בליל ט"ו. חיובו אינו אמירה בעלמא אלא הכרה מה נעשה עמנו על ידיהם. נס הוא מלשון הרמה וגם מלשון נסיון כמ"ש הרמב"ן בסוף יתרו. הרמה, הוא התרוממות האדם ממבטו השפל השטחי בעולם כמנהגו נוהג, וכאילו הנהגת הבריה נמסרה לידי הכחות של הבריה, והם הבעלים על כל הנעשה תחת השמש. והנס פותח העינים לראות שיש בעל הבירה, ואך לו מסורה ההנהגה. התרוממות הזו של האדם הוא חסד גדול משמים שלא להניחו בתרדמת השטות והטעות. ולהצילו בזה ובבא. והוא **נסיון** ג"כ לראות איך יגיב ואיזה מסקנות יסיק מהכרת הנס. כי כל טובה מחייבת הכרת טובה בחזרה ע"י מקבלה, וכידוע במצות הקב"ה.

והכרת טובה בחזרה מההתרוממות דנסי יציאת מצרים הוא להיות עבדי ה'. דאז אנו נותנים לו כביכול עוז וכמ"ש תנו עוז לאלקים וכו' (תהילים סח, לה). זהו המסקנא הרצויה היוצא מסיפור יציאת מצרים. ואז בהיותנו עבדי ה' אנו סמוכים על שלחנו ית"ש לגמרי, דהרי קיימ"ל דעבד ל"ל מגרמיה כלום, וממילא מזונותיו הם משל רבו. זהו אכילת קרבן פסח בלילה ההוא כי בעלים משלחן גבוה זכו כדינא דגמ'.

וכשאנו סמוכים על שלחנו ית"ש אנו בטוחים רק עליו. וזהו אכילת מצה, מיכלא דמהימנותא כמ"ש חז"ל (זהר ח"ב קפג, ב). כי הגם שביציאת מצרים היינו תינוקות עדיין ולא הגענו עדיין למ"ת להיות לנו **דעת** תורה, מ"מ אמרו ז"ל (ברכות דף מ, א) אין התינוק יודע לקרוא אבא עד שיטעום טעם דגן. וכן הכרנו **אבינו** שבשמים באכלנו הדגן דמצה. ואז התפרץ ברגש אדיר כל סמיכתנו עליו ויצאנו למדבר הרמים, ארץ לא זרועה. והוא החסד נעורים שלנו העומדת לדורות להיות קדש ישראל לה' ראשית תבואתו (עיין רש"י בא על גם צדה לא עשו להם) ומכאן שואבים מלא חפנים בטחון בו ית"ש וכל צרכינו עליו עד כי אני ה' רופאך.

תזכה ברצות ה' אתה וב"ב לנעימות לידבק בו ית"ש באמת

לידת כלל ישראל ותיקון הצורת אדם ביציאת מצרים [המשך]

השלב השני היה בקריעת ים-סוף. אחרי שלב זה אין יותר חשש שיחזרו למצרים כי הובטחו "לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם" והוא גמר היציאה ממצרים. בסיום השירה שנאמרה על הים אמרו "ה' ימלוך לעולם ועד". בסיום זה בא הסיכום והצורתא דשמעתתא של כל השירה, [כמו שסיום והצורתא דשמעתתא דכל קהלת הוא "סוף דבר הכל נשמע את הא' ירא ואת מצוותיו שמור"]. על כן שומה עלינו לבאר מהי תיבת "מלוכה", שהרי יש כמה לשונות וביטויים לאדנות של אחד על השני, שלטון או ממשלה, ומלוכה היא ציור פרטי ומסוים בזה.

ביאור ענין מלכות שמים

[תמצית חלקו הראשון של המאמר. ראינו שיציאת מצרים היתה לידת עם ישראל. ולידה זה היתה למעשה לידה מחודשת של אדה"ר באופן מתוקן. אחרי חטא אדה"ר יצאו נשמות מאוד מקולקלות [דור המבול דור הפלגה וסדום] ולא תיקנו בבחירתם את חטא אדה"ר אלא אדרבה העמיקו את חטאו בג' גוונים ג"ע, ע"ז וכפירה. אברהם אבינו החל בתיקון הצורת אדם וזה נמשך דרך האבות הק' עד להיווצרות הע' נפש שירדו למצרים כדי לנקותם לחלוטין מכל זוהמת החטא. ובהיות שעיקר חטאו היה בפגם הדעת לכן כל מהלכי היציאה היו בנין הדעת של כנס"י. ובוזה נתבאר שזכו למאכל מיוחד לדעת מתוקנת. המצה. ובהיות שעיקר הצורת אדם באה לידי בטוי בכל הדבור [רוח ממללא] לכן בליל הסדר עיקר העסק הוא בדיבור מעולה. לידת הכלל ישראל החלה בליל ט"ו והסתימה בז' של פסח. ובמאמר זה נבין את אשר אירע בז' של פסח.]

הקדמונים ביארו בזה ב' ענינים, ביאור אחד הוא המפורסם מהגר"א ז"ל (משלי כ"ז) עה"פ כי לה' המלוכה ומושל בגויים" שמלוכה היא דוקא ברצון העם, וממשלה היא אפילו בעל כרחם, ולכן על ישראל נאמר מלוכה ועל האומות ממשלה. ביאור נוסף יש בקדמונים שבבממשלה אין נ"מ על מי ומושלים אם הוא דומה למושל או לא, אבל במלוכה יש תנאי שיהיה העם בדומה להמלך, שהרי האריה מלך החיות והשור מלך הבהמות כי הם מהסוג שלהם, אבל האדם אינו נקרא מלך על בעלי חיים אף שיכול להיות מושל עליהם, רק על בני אדם יכול הוא להיות מלך.

והנה כל מדותיו ית' התגלו בעולם ע"י נפשות שהיו מיוחדים לזה [א.ה. הוא מה שאמרו שהאבות הן המרכבה כלומר שזיככו את עצמם כל אחד במידה שלו להראות ציור של מידה מסוימת ממנו ית']. אאע"ה הראה בנפשו את **מדת החסד** "חסד לאברהם" ונפשו היתה אספקלריא למדת החסד של מעלה, כי אם באדם יש שלימות במדת החסד ק"ו במקור ובעבודתו הראה ברירות שהבריא מלאה חסד. יצחק אבינו העמיד בבואה **למידת הדין** "פחד יצחק", ויעקב אבינו למידת **האמת** – תורה, "יושב אהלים" שהוא מהלך שלישי, הכלול מב' מדות הנ"ל ואכ"מ. וכך העמידו האבות גילוי מדות אלו בעולם, וגם הורישום לבניהם, אבל עדיין לא היה בעולם בבואה למידת המלכות היינו אומה שעליה מולך הקב"ה. ואף שעיקרי המדות כבר נתגלו בעולם "בשרשי האומה, אבל מדת המלכות לא יכלה עדיין להתגלות כי "אין מלך בלא עם", וכל זמן שלא היה עם ישראל לא היה בירור בנפשות בעולם למדת מלכות שמים, כי לא היה לה על מי לחול, ושאר עמים לא חלה עליהם מלכות שמים, כי אינם נקראים אדם כנ"ל [א.ה. משנ"ת בחלק הראשון שהם התרחקו מהצורת אדם] ואינם בדומה לו. כי כאמור לעיל מלכות חלה רק על הדומה לו ולכן רק מי שנושא את הצלם אלקים ה"ה כביכול בדומה לו ית'. וכשנוצר עם ישראל עליהם נאמר "אתם קרויים אדם" התחילה להתגלות מדת מלכותו ית'.

ביארו הפוסקים את סמיכות ברכת א-לקי נשמה לאשר יצר, על פי מה שביאר הרמ"א את סיום ברכת אשר יצר וז"ל "שמפליא לעשות במה ששומר רוח האדם בקרבו, וקושר דבר רוחני בדבר גשמי, והכל הוא על ידי שהוא רופא כל בשר, כי אז האדם בקו הבריאות ונשמתו משתמרת בקרבו". ברכת אשר יצר מדברת על הגוף, והברכה סמוכה לה מדברת על הנשמה ו**שניהם עוסקים בענין אחד - שבח על פלאי בריאתו של האדם**. ובהיות שצורת נפש האדם

היא "מדבר", ממילא בכח זה מתראה פלאות חיבור הנפש עם הגוף.

מה שהיה חסר במצרים היה גילוי מדת מלכות שמים עליה נאמר "באשר דבר מלך שלטון" והוא משום שלא היתה צורת אדם עדיין שיקרא שמו ית' עליו.

והרי ליכא מידי בכל חללי עלמא שאין האדם כעין אספקלריא על זה, וכן הוא בבואה לכל ההנהגה של מעלה כמ"ש נפה"ח ש"א. ולכן בסיום השירה אמרו ה' ימלוך דאז היה גמר מבנה האדם, ועיקר גילוי הוא באמירת "ימלוך לעולם ועד", ולכן בשירה אמרו "עושה פלא" ביותר מכל הניסים שהיו במצרים. הסיבה לכך כי כאן היה סיום בנין הצורת אדם שבנינו הוא בדרך פלא כנ"ל בברכת אשר יצר, ולא מצד מדידת נס כלפי נס [א.ה. שכאן היה פחות יותר משאר ניסים] אלא הוא הגדרת מהות הנס, שענינו הוא פלא, היינו גמר הבנין אדם שקושר רוחני בגשמי.

קריעת ים סוף כניסת הרוח החיים דכלל ישראל

וכתב הגר"א ז"ל אד"א פ' בשלח על הפסוק "וברוח אפיך נערמו מים" ות"א חכימו מיא, היינו דכתיב "וברוח אפיך" דכמו באדם שנברא במאמר נעשה אדם, נופח בו נשמה אח"כ והיא נתנה בו חכמה וכו' כן נפחת הרוח בהמים גרם ל"חכימו מיא". והיינו שהיה בקרי"ס ענין של נפחת רוח כעין "ויפח באפיו נשמת חיים", והדברים עמוקים, אך הנקודה השייכת לענינינו הוא, שהעמדת המים לצורך כלל ישראל היתה דרך נפיחה שהיא עמוקה יותר ממאמר, וכמו שהיה בעת בריאת האדם. והוא השלב השני שהיה ביציאת מצרים וקריעת ים סוף. השלב הראשון היה בהיציאה שהיא כעין "נעשה אדם" במהדורה תנינא כנ"ל בחלק הראשון של המאמר, ובקרי"ס היה גמר בנינו ונכנסה הנשמה בדרך "ויפח באפיו".

כאן נתקן כל קלקול הדעת. וכשם שביצירת האדם בתחלה היה רואה מסוף העולם ועד סופו, כן על הים ראתה שפחה מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי [א.ה. היינו שאפילו הבחינה הכי פחותה בכלל ישראל התרוממה למדרגת השגה עצומה], דראיתו מסוף העולם ועד סופו הוא מכח נפחת הנשמת חיים, שהוא כח כללי המקיף הכל, ולא כח פרטי של מאמר אחד מתוך העשרה מאמרות. וזה מה שנרמז בדברי הגר"א ז"ל הנ"ל שהיה בהנס הוראה של "ויפח באפיו" ועכ"פ לשעה ההיא חזרה בהם הנשמת חיים בכל הקיפה, לראות מסוף העולם ועד סופו, יותר מכל מראה המרכבה שראה יחזקאל הנביא.

פנינים

משולחן רבינו

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

- פרשת ויקרא תשע"ז -

סמיכה בקטן

וְסָמַךְ יָדָיו עַל רֹאשׁ הָעֵלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו (א' ד')

הנה איתא במשנה במנחות (צ"ג א') הכל סומכין חוץ מחרש שוטה וקטן וסומא ועובד כוכבים והעבד והשליח והאשה.

והקשה במנחת חינוך (מצוה קט"ו) אמאי בעינן למימר דקטן אינו סומך, הא היכי משכחת לן סמיכה בקטן, הא רק הבעלים סומכין, והרי קטן אין לו קרבן של עצמו.

א. מופלא סמוך לאיש

ובשלמא למאן דאמר מופלא סמוך לאיש דאורייתא, משכחת לן במופלא סמוך לאיש שהקדיש קרבן, וקא משמע לן קרא דאע"פ דיכול להקדיש מכל מקום אינו יכול לסמוך, אמנם אכתי תיקשי למאן דאמר דמופלא סמוך לאיש לאו דאורייתא.

ב. יורש

תירץ במנחת חינוך דמשכחת לן ביורש שירש העולה ומכל מקום אם הוא קטן אינו סומך עליה. אך תיקשי למאן דאמר (מנחות צ"ג א') יורש אינו סומך.

ג. הקדיש אחר עבורו

בפשוטו משכחת לן בהקדיש אחר עבורו.

ד. גדול שנעשה קטן

הנה אם יתכן גדול שיעשה קטן, כגון בקטן שהקדיש קרבן לאחר ששקעה חמה בכניסת שנתו הי"ג, וחל ההקדש דהרי נעשה גדול, ואחר כך נעשה בחזרה יום, שקודם היה הר ולא ראה השמש, אבל אחר כך כשהמשיך בדרכו וכבר לא היה הר אז רואה החמה, נמצא דעכשיו הוה בחזרה שנת הי"ב והוה קטן, נמצא דאע"פ דהקדישו כשהיה גדול מכל מקום משכחת לן דאינו סומך עליו משום שעכשיו הוה קטן.

אך חזינו מהמנחת חינוך דלא יתכן גדול שיעשה קטן וכאופן הנ"ל.

חכמים אמרו שלא לסמוך

איתא בקרא מצוות סמיכה. והנה איכא גווני דחכמים אמרו שלא לסמוך, כגון באדם טמא, דלדעת הרמב"ם (פ"ג מהל' ביאת מקדש הי"ח) מדאורייתא יכול לסמוך דהרי ביאה במקצת לאו שמיה ביאה, אך מדרבנן אינו יכול לסמוך, דאסרו חכמים גם ביאה במקצת גזירה שמא יכנס בכל גופו. [אמנם בראב"ד (שם) פליג, דגם מדאורייתא אינו יכול לסמוך].

ודן במנחת חינוך (מצוה קט"ו) מהו אם בכהאי גוונא עבר וסמך, האם לקי משום לאו דעבודה בקדשים, מי אמרינן דמכיון דאם מקיים מצוות סמיכה לא חשיב עבודה בקדשים דהא מצוותו בכך, אם כן הכי נמי מכיון דמן התורה רשאי לסמוך אין לוקין, או דילמא לקי, דמכיון דרבנן פטרו הוה ליה סמיכה בחנם.

א. כלאים בציצית

הנה מדאורייתא מותר להניח חוטים של פשתן בטלית של צמר, דעשה דציצית דוחה הלא תעשה דכלאים, אך חכמים אמרו שלא יניח גזירה משום כסות לילה.

ואיתא בספר האשכול (הלכות ציצית סימן ל"ב, הובאו דבריו בקובץ הערות סימן ס"ט ס"ק ח) דנחלקו קמאי באופן שעבר על האיסור דרבנן והניח ציצית דכלאים האם לוקה.

ולכאורה הנידון הוא אחרי שחכמים אסרו להניח ציצית, ועבר על דברי חכמים והניח, מי אמרינן שחכמים ביטלו המצוה, או דילמא

אך כתב במנחת חינוך דלאו שפיר עבדי, דלא שייך תשלומי ד' וה' בלי שמשלם הקרן. ואם כן יש לומר דהוא הדין לענין חומש, דלא שייך חומש בלא קרן.

והנה בעיקר דברי המנחת חינוך דהקשה דיגבה הכפל והדי' וה' כשישלם הקרן, יש לומר דנפקא מינה שיתן כל הכסף לאדם אחר, ויאמר שהאחר ישלם עבורו הקרן, ואם כן לא יוכל לתפוס עבור הכפל.

ג. נתן חומש ולא קרן

אבל באמת יש למילף ממותניתין בבבא קמא (ק"ג א') דאמרין התם דאם נתן לו את החומש ולא נתן לו את הקרן, פטור מהחומש אבל חייב בקרן, וצריך לילך אחריו למדי כדי לשלם הקרן. חזינן בזה דשייך חומש לפני הקרן.

ולפי זה יש לעיין בדברי המנחת חינוך. ונצטרך לומר דחילוק איכא בין קרן וחומש ובין תשלומי ד' וה'.

ספק שלמים או תודה

הנה יש לדון מהו בבשר קודש, שלא יודעין מאיזה קרבן הוא. ויש לדון בזה בכמה אופנים:

א. שלמים או תודה

הנה בשר קדש שספק אם הוא שלמים ואז נאכל לשני ימים ולילה אחד, או הוא תודה שאז נאכל ליום ולילה עד חצות.

הנה למחרת אסירא ליה למיכל, דהוה ספיקא דאורייתא, דהרי שמא הוא תודה, ואם כן ביום השני הוא נותר.

אבל לאחר חצות הלילה אימא ספיקא דרבנן לקולא, דהרי האיסור לאכול תודה מחצות הלילה ואילך אינו אלא מדרבנן.

ב. חזקת היתר

וכי תימא דאין לומר דספיקא דאורייתא לחומרא, דאין לחשוש שמא הוא תודה, דהרי נימא דכיון דעד עכשיו היה מותר אם כן אוקי בחזקת היתר.

אך בפשוטו התם הספק אינו מהו זמן ההיתר, אלא הספק אם תודה או שלמים.

ג. ספק בכור

אמנם הנה בספק אם הבשר בכור בהמה טהורה או אינו בכור, כתבו תוספות בבכורות (כ' ב' ד"ה חלב) דאוקמה אחזקת חולין דעד שנולד לא נתקדש, דכיון דמעז אמו הוא חולין אוקי בחזקת היתר, אע"ג דהספק אינו בזמן ההיתר, אלא הספק אם הוא בכור או לא.

אמנם עיין בשב שמעתתא (ש"ז פט"ו) שתמה דאם כן ספק כהן כיון דבמעז אמו זר נוקי בחזקת זר.

וכן עיין בשיטה מקובצת (בבא קמא י"א א') דדן בספק אם הולד זכר אונקבה, דנימא דטמאה שבועיים מפאת דבשבוע בטח טמאה ואוקמינן אחזקה.

ספק שלמים או חטאת

הנה יש לדון מהו היכא דאיכא בשר קודש דמספקין ביה אם הוא שלמים, או דילמא חטאת או אשם.

א. ספק לחומרא

הנה לענין לאוכלו רק בעזרה ורק לכהנים כדן חטאת ואשם, אמרינן דחייב להחמיר, דספיקא דאורייתא לחומרא.

אלא יש לדון לענין לאוכלו בלילה לאחר חצות, האם נימא דספק דרבנן לקולא.

אך לכאורה אינו כן, דהרי כיון דכבר החמרנו שאינו שלמים לענין שנאכל רק בעזרה ורק לכהנים, אם כן יש להחמיר גם לגבי האיסור דרבנן דאינו נאכל אלא עד חצות.

וכדכתב במהריב"ל (ח"ג סי' ק' דף ק"ז וק"ח) בספק דאורייתא שנעשה אינו בן יומו, דאסירא גם כשאינו בן יומו, ואע"ג דכשאנו בן יומו אסור רק מדרבנן, מכל מקום מכיון דכבר החמרנו לאוסרו באכילה

ב. חובה או נדבה

הנה ילפינן מקרא 'כבש אחד' דבעינן ממיוחד שבעדרו, ומקשינן בגמרא יומא (ל"ד ב') תיפוק ליה מקרא דמבחר נדרים, ומתרצינן דבעינן קרא אחד דבקרנן חובה צריך להביא מהודר, ובעינן עוד קרא דגם בקרבן נדבה בעינן להביאו במהודר.

ופירש רש"י דיש סברא לכל אחד, דיש צד נוטה שהנדבה צריך ליפותה כדי שתתרצה לדורון והקבלת פנים, ויש צד נוטה לומר שהחובה המוטלת צריך לפרוע חובו באופן מושלם.

ויש לעיין לדינא במי שיש לו שתי בהמות אחת מהודרת ואחת לא מהודרת, ויכול להביא אחד לחובה ואחד לנדבה, מה יעשה, האם עדיף להביא המהודר להחובה או להנדבה.

ג. משובח במראה או בגופו

הנה בירושלמי יומא (ריש פ"ו) מספקא להו בקרבנות מה עדיף, אם משובח במראהו או משובח בגופו, ופשטוה, דמשובח בגופו עדיף.

והנה שמעתי ששאלו את הגאון דרך אמונה שליט"א, מהו אם יכול לקנות מנורת לחנוכה בסכום מסויים, ויש לפניו ב' אפשרויות מה לקנות, או מתכת זולה אבל מאוד יפה במראה, או מתכת יקרה אבל אינה כל כך יפה.

והשיב מפאת האי דינא דירושלמי, דעדיפא המתכת החשובה יותר, מכיון דהוה משובח בגופו, אע"פ דהשני יותר יפה.

ד. אחד משובח בגופו

והשתא יש לעיין אם יכול לקנות או שנים משובחים במראה, או אחד משובח בגופו, מי נימא דשנים עדיפי, או האחד שמשובח בגופו עדיף שהרי מהודר יותר.

וכעין זה יש לעיין בנותן לשני אנשים חנוכיה במתנה, ויכול לתת או לאחד פשוטה ולאחד מהודרת, או לשניהם מהודרות פחות, הי עדיפא.

ואולי תליא בסוגיא דיבמות (צ"ח ב'), ויש למילף מהתם דעדיפא ליתן לאחד אתרוג ודאי, מאשר לשנים אתרוגים ספק, וכדילף מהתם הגאון מאיר נתיבים (סי' י'), ואם כן הכי נמי נימא דעדיף לתת לאחד מהאנשים יותר מהודר, ולא לתת לשנים מהודרות פחות. [וביארנו ההוכחה באריכות בפרשת וישלח תשע"ה]. אך כמדומה דבתשובות טוב טעם ודעת (א"ה, לא מצאתי) פליג עליו. ויש לחלק בין הנושאים.

חומש

ואת אשר חטא מן הקדש שלם ואת חמשתו יוסף עליו וגו' (ה' ט"ז) הנה איתא בקרא במועל בהקדש שמשלם להקדש הקרן ומוסיף חומש. וזה אחד מה' חומשין שמצינו בתורה, וכדאמרין במשנה בבבא מציעא (נ"ה ב') חמשה חומשין הם, מעילה בהקדש, שבועת הפקדון, אכילת תרומה, פדיון של הקדש, ופדיון מעשר שני.

והנה יש לעיין האם שייך ליתן החומש בלא הקרן:

א. היכי תמצי

כגון שיש לו מעשר שני, והוא שולח אותו לחבירו, וחבירו רוצה לחללו בעצמו על כספי המשלח, וחבירו סובר שפטור מחומש כי סובר ששייך לאשה, ואיכא מאן דאמר (קידושין כ"ד א') דאשה פטורה מחומש, אבל באמת אינו של האשה, ואי אפשר לזכות לה, והמשלח אינו יכול לגלות לו שאינה של האשה, ונמצא דהמקבל לא יוסיף חומש. [וקיימא לן דמעשר שני ממון גבוה, ונמצא דהמעשר שני של הנותן].

והשתא מה יעשה, ויש לו תקנה שהנותן יחלל את החומש וישאירו את הקרן. ותליא בחקירה דידן האם שייך ליתן חומש בלא הקרן.

ב. מנחת חינוך לענין ד' וה'

הנה אשכחן במנחת חינוך (פרשת משפטים מצוה מ"ב סק"ב) דדן בקם ליה בדרכה מיניה, בגוונא דחייב בהקרן ופטור מדי' וה', כגון ששחט בשבת, אבל הקרן חייב דבגנבתו אין חילול שבת.

דמכל מקום כשישלם הקרן יאמר הנגב שהוה תופס עבורו הדי' וה', דאע"פ דפטור מדי' וה' מחמת קם ליה בדרכה מיניה, מכל מקום מהני תפיסה.

מכח דינא דספיקא דאורייתא לחומרא, אם כן מחמירין שאסור באכילה גם לגבי האיסורי דרבנן.

משא"כ לענין ספק תודה ספק שלמים, כל הנידון רק לענין הזמן שלמחר ובה טרם החמירו. ודמי למה שכתב במקור חיים (א"ה, לא מצאתי) בספק חמץ וביטלו, דמקילין, דאכתי לא היה כאן נפקא מינה אם חמץ או מצה.

ב. יש לחוש שיגיע לעבור על דאורייתא

אלא יש לדון שגם בספק תודה ספק שלמים, נימא דמספק אסור לאחר חצות, שיש לחוש שאם נתיר לאחר חצות, שיאכלנו למחרת ואז קא עבר על ספיקא דאורייתא.

ונפקא מינה בזה, דהרי מן התורה בטל חד בתרי יבש ביבש במין בשאינו מינו, והא דבעינן ששים היינו גזירה דרבנן שמא יבשלים.

ויש לעיין מהו במאכל שמספקינן ביה אם אסור מדאורייתא ואחר כך נתבטל בחד בתרי, מי אמרינן דספק איסור בטל בחד בתרי, דכל הא דבעינן ששים היינו מדרבנן, וספק דרבנן לקולא, או דילמא גם בספק איסור מחמירין דבעינן ששים, דגם בכהאי גוונא גזרינן שיבשלו ואז יהא ספק דאורייתא.

והדבר מבואר בגליון הגרע"א (יו"ד סי' ק"ט) בשם פרי מגדים (פמ"ג סק"ב בש"ד סק"ד) דבספק שרינן יבש ביבש מי בשאינו מינו. [והתם הנידון אם יהא ששים לאחר שיבשלו].

ג. שלא כדרך אכילתו

הנה בספק איסור דאורייתא מיתסר שלא כדרך אכילתו, אף דהאיסור דשלא כדרך היינו רק מדרבנן. וכך אסיק הגרע"א (קמא סי' ט"ד).

אך התם טעמא דכיון דאסורנו מספיקא, אסרינן אף למילי דרבנן, והרי גם באיסור דרבנן אסור לאוכלו שלא כדרך אכילתו.

משא"כ הכא לענין גזירה, הרי באיסור דרבנן לא גזרינן גזירה לגזירה, ובה דיינינן אם גזרינן בספיקא דאורייתא.

[ובבה"ג (סוף הל' יוה"כ, ומובא בסודר רש"י סי' קצ"ה ובמחזור ויטרי סי' שמ"ה) כתב דלריש לקיש דחצי שיעור אסור רק מדרבנן, אם כן בספיקא דאורייתא מקילינן, והנה ליכא למילף לענין גזירות דשרי, דהרי יש לומר דהיכא דחיישינן דיבוא לידי ספיקא דאורייתא חמיר].

לחומרא מקשינן

נֶפֶשׁ כִּי תִמְעַל מֵעַל וְחִטָּא בְּשִׁגְגָה וְגו' (ה' ט"ו).

וְנֶפֶשׁ כִּי תִחְטָא וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹה וְגו' (ה' א')

הנה אמרינן בגמרא פסחים (ל"ב ב') דילפינן מקרא 'וחטאה בשגגה' פרט למזיד, והיינו דבמעילה דוקא בשוגג חייב קרבן אבל במזיד פטור.

אמנם לאידך גיסא אמרינן במשנה בכריתות (ט' א') דאיכא ד' שחייבין להביא קרבן גם על המזיד, ואלו הן, הבא על שפחה, ונזיר שנטמא, ושבועת העדות ושבועת הפקדון. וילפינן בגמרא לענין שבועת העדות, דבכולם נאמר ונעלם וכאן לא נאמר ונעלם, ללמד שחייבין על השוגג במזיד. ולענין שבועת הפקדון יליף תחטא תחטא משבועת העדות.

והנה בגמרא כריתות (שם) ילפינן דגם שפחה חרופה ונזיר חייבים במזיד. [בשפחה חרופה מדכתיב 'אשר חטא' לרבות זדון, וגבי נזיר דריש 'פתאום' לרבות זדון].

והקשו תוספות (פסחים שם ד"ה מעילה) למה לי קרא בשפחה חרופה ונזיר דמזיד חייב, נילף הכי משבועת העדות והפקדון, וכי תימא דאדרבה נילף ממעילה דפטור במזיד, אינו כן, דהרי אם אפשר ללמוד גזירה שוה והיקש או לחומרא או לקולא, לחומרא מקשינן, ואם כן נילף משבועת העדות והפקדון דחייב במזיד.

והנה יש לחקור בהאי כללא דאמרינן דאם אפשר ללמוד גזירה שוה והיקש או לחומרא או לקולא, ילפינן לחומרא, האם הוא בדרך ספק, דמחמירין מספק דשמא ההיקש לחומרא, או דילמא הוא מידה בתורה.

א. תוספות דידן

הנה לכאורה יש ראייה מתוספות דידן כהצד השני, דהא הקשו בשפחה חרופה, דמפאת הא דלחומרא מקשינן יביא אשם במזיד, והאיך יוכל להביא אשם מספק, הא הוה ליה ספק חולין בעזרה. נויש לעיין מהו להתנות באשם תלוי למאן דאמר דמביא כל יום].

ב. דעת הפרי מגדים

הנה בפרי מגדים (פתיחה כוללת ח"א אות י"ד) כתב כהצד הראשון, דהאי כללא דלחומרא ולקולא לחומרא מקשינן, הוא רק מספיקא, והיינו מדין ספיקא דאורייתא לחומרא. [ומשום הכי כתב דבהצטרף עוד ספק הוה ספק ספיקא].

ג. הוכחת הגרע"א

אמנם הגרע"א (ח"ג סי' י"ז) אייתי מתוספות כהצד השני, דהרי כתבו תוספות בבבא קמא (ג' א' ד"ה דומיא) דלחומרא מקשינן כדי להוציא ממון, דמדה הוא בתורה בין באיסור בין בממון.

וכן הביא הגרע"א מתוספות בפסחים (מ"ג ב' ד"ה סד"א), דהקשו תוספות אמאי בעינן קרא דנשים מוזהרות באיסור חמץ, הא בלאו הכי נימא דמוזהרות מפאת דלחומרא מקשינן, ואם נימא דמספק הוא, לא היו מקשים מיד, דהא מספק אם אכלו חמץ במזיד לא היינו מלקים אותם, ובשוגג לא היו מביאים חטאת מספק, ולזה אצטריך ילפותא דנדע דיהא בודאי לחומרא, אלא על כרחך דלחומרא מקשינן היא מדה.

ד. פטור נשים במילה

הנה כתב השואל בתשובות הגרע"א (שם), דאם נימא דהוה ספיקא, יהא אתי שפיר דברי התוספות בקידושין (כ"ט א' ד"ה אותו), דהנה ילפינן בגמרא (שם) מקרא דאותו ולא אותה, דאשה פטורה מלמול את בנה, והקשו תוספות דתיפוק ליה דבלאו הכי נשים פטורות ממילה, דהרי מילה הוה מצות עשה שהזמן גרמא דאינו נוהג בלילה. ותירצו דאתי כמאן דאמר דמילה שלא בזמנה נוהג בלילה.

ואכתי תיקשי הא הוה זמן גרמא דהרי מילה אינו נוהג בשבת. אך אם הא דלחומרא מקשינן הוא רק ספק, נמצא דהא דנשים מוזהרות באיסורי שבת הוי רק ספיקא.

דהנה ילפינן בגמרא ברכות (כ' ב') דנשים חייבות בקידוש היום, דמקשינן זכור לשמור, כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה, והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו בזכירה.

אך אם הא דלחומרא מקשינן הוא ספק, אם כן אפשר דההיקש בהיפך, כל שאינה בזכירה אינה בשמירה, ונמצא דנשים פטורות מאיסורים של שבת, אלא דאנן מחמירין מספק, ואם כן ממילא לענין מילה היינו מחמירין בהיפוך דדלמא נשים אינם במצות שבת ואם כן הוה מצוה עשה שאין הזמן גרמא וחיובות במילה, ועל כרחך בעינן קרא דאותה לחייב נשים במילה.

[אך כתב הגרע"א דלא קשה, דלא חשיב הזמן גרמא היכא דאיסורא רביעא עלה. אך באבני נזר (או"ח סי' תק"ט) כתב דנשים פטורות ממחיית עמלק דהוה ליה הזמן גרמא דאינו נוהג בשבת. [וצריך עיון ממעקה דחייבות], ולהגרע"א הוה ליה לאו הזמן גרמא.

ה. חייבות חטאת על הוצאה

הנה כתב הגרע"א דודאי אינו כדברי השואל הנ"ל, דהרי משנה ערוכה בשבת (ס"ב א') דאשה שעברה על מלאכת הוצאה בשבת חייבת חטאת, [דהרי מבואר התם דאשה היוצאת בשבת במחט נקובה וכדומה חייבת חטאת, וכן איתא בגמרא (שם נ"ט ב') דלר' מאיר היוצאת בירושלים של זהב חייבת חטאת], חזינן דנשים מוזהרות במלאכת שבת בתורת ודאי, דאם היה רק ספק, אינה מביאה ספק חטאת, דהרי דילמא הוה חולין בעזרה.

אלא על כרחך או דבאמת מוכח מזה דלחומרא מקשינן הוא מדה, או אף אם נימא כהפרי מגדים דהוה ספק, מכל מקום הא דאינם בשמירה, היינו דוקא בלאו, אבל בעונש כרת ובחטאת ישנם, דכרת וחטאת לא בעי אזהרה, אם כן עכ"פ אודא האי תירוצא על התוספות בקידושין.

ו. מוציאין בקידוש

הנה יש עוד ראייה כנגד השואל, דהא חזינן דנשים חייבות בקידוש בתורת ודאי, דהרי איתא בשולחן ערוך (סי' רע"א סעי' ב') דנשים

מוציאות את האנשים בקידוש הואיל וחייבות מן התורה כמותם, ואם הוה רק ספק, אף אם ספיקא דאורייתא מן התורה לחומרא, היאך תוציא אחרים החייבים בתורת ודאי.

[ויש לומר דאיירי שהאיש כבר התפלל, והשתא חיובו רק מדרבנן, ובחיוב דרבנן אמרינן דספק לקולא, וממילא מספק אשה יכולה להוציאו, אך דוחק לומר דאיירי השולחן ערוך דוקא כשהאיש כבר התפלל].

אך באמת תליא בפלוגתא הגרע"א והפרי חדש (מובא בתשובות הגרע"א קמא סי' ו') במי שחייב רק מספק אם יכול להוציא מי שחייב בתורת ודאי, ואין הכי נמי לדעת הפרי חדש דיכול להוציא, נאי נימא

עניני שבת ופסח

בכוסות של שתיח, באמת יהא מותר.

אך צריך עיון קצת, דלכאורה האיסור בכלי העשוי למדידה משום עובדין דחול ואם כן שוב לישתרי. וצריך לומר דלאו כל עובדין דחול שרינן.

דבר שיש לו מתירין

הנה לעיל ראינו שמותר למדוד שיעור ביטול ברוב של איסורין. וקשה, דנהי דהאיסור בטל ברוב, אבל כל איסור הוא גם מוקצה, כיון שהיה מוקצה בין השמשות, ומוקצה אינו בטל ברוב במין במינו, כיון דהוה דבר שיש לו מתירין, ואם כן היאך יועיל המדידה.

א. נפל מערב שבת

יש לומר דאיירי שנפל בערב שבת וכבר נעשה מותר בבין השמשות, ורק צריך למדוד עכשיו לבררו. אבל לפי זה נפול בשבת לא יתבטל.

ב. מיגו

יש לומר דמיגו דנפקע האיסור פקע נמי האיסור מוקצה, וכדינא (ביצה ו' א') דהואיל ומתיר עצמו בשחיטה, נהיינו באפרוח שנולד ביום טוב, דכיון דעכשיו שנולד מותר על ידי שחיטה, אם כן הותר נמי איסור מוקצה].

ג. אין לו מתירין

הנה כתב בכרתי ופלתי (פלתי סי' ק"ב סק"ד) דגם האיסור מוקצה בטל ברוב, דלא הוה דבר שיש לו מתירין, דהרי חוור לאיסורו בשבת הבאה, דהרי יהיה מוקצה שנית, ואם כן גם האיסור מוקצה בטל ברוב.

ותמה הגרע"א (גליון הפלתי והברוך טעם) דכיון דהאיסור בטל, ובשבת זו הוה מוקצה רק משום דאיתקצאי בין השמשות, הרי בשבת הבאה יהיה רשאי לאוכלו ולא יהיה מוקצה, ואם כן לא מיקרי חוור לאיסורו.

אך חזינן בר"ן (פסחים ז' ב' בדפי הרי"ף ד"ה ואני חוכך) דחמץ בפסח לא הוה דבר שיש לו מתירין מכיון דאסור גם לאחר הפסח משום חמץ שעבר עליו הפסח, ואע"פ שלאחר הפסח מותר בתערובת, מכל מקום דיינינן אילו היה בלא תערובת, ואם כן הכי נמי דכוותה, דיינינן דכמו שהוא עכשיו יהא מוקצה גם בשבת הבאה.

אך יש לחלק, דבהר"ן המתיר שיהא החמץ בתערובת, ובזה אמרינן דבאפי נפשה אסור, אבל הכא אין המתיר שיהא רוב, דנימא דדיינינן היאך היה בלא הרוב, דהרי אין הרוב רק להאיסור ולא להמוקצה, אלא כיון דהאיסור בטל ברוב ממילא אין מוקצה, [אף כשגד המוקצה לא יהא רוב שיהיו שם עוד מוקצים אחרים, מכל מקום ממילא הותר האי מוקצה].

מדידה לצורך מצוה

הנה אסור למדוד בשבת משום דמיחוי כעובדא דחול. ויש לדון מהו לענין מצוה, דלכאורה חזינן דמותר, אמנם לענין פסח חזינן דאסור.

א. מותר לצורך מצוה

הנה אמרינן במשנה בסוף מסכת שבת (קנ"ז א') מעשה שמדדו בשבת לדעת אם יש טפח שמכניס את הטומאה, ואמרינן שמדבריהם למדנו שמודדין בשבת, והיינו במדידה של מצוה, וכדפירש רש"י (שם) להתלמד על דבר הוראה.

וכן קיימא לן בשולחן ערוך (או"ח סי' ש"ו סעי' ז') דמדידה של מצוה מותרת בשבת, כגון למדוד אם יש במקוה מ' סאה. וכתב במשנה ברורה (שם סי' ל"ד) דטעמא, דאע"פ דלא הותר שבות אפילו במקום מצוה, מכל מקום שאני מדידה דלא הוה איסור כל כך אלא איסורו רק משום דהוה כעובדין דחול, אם כן היתירו לדבר מצוה.

תו כתב במשנה ברורה (שם סי' ל"ה) דמותר למדוד חור שיש בכותל המפסיק, כדי לדעת אם יש פותח טפח המכניס את הטומאה מהחדר שהמת בו לחדר הסמוך לו, ואע"פ שהכהנים יכולים לצאת למקום אחר, מכל מקום כיון שמודד שיעורי תורה לא מחוי כעובדין דחול. תו כתב, דהוא הדין מותר למדוד אם יש ששים לבטל איזה איסור, דכיון שהוא להתלמד על דבר הוראה, לא הוה כעובדין דחול. [וכן מותר למדוד לשם רפואה, דרפואת הגוף מצוה היא].

ב. לענין פסח אסרינן

אמנם לאידך גיסא בהלכות פסח חזינן לא כך, דהנה איתא בשולחן ערוך (סי' תנ"ו סעי' א' ג') דאין לשין לפסח עיסה שהוא גדולה משיעור חלה, שהיא מ"ג בצים וחומש בינונים, [והוא שיעור עשרון], דהרי ביותר מזה יש לחוש לחימוץ.

תו איתא (שם) דאע"פ שאין מודדין קמח ביום טוב ללוש, אך ביום טוב של פסח שאין לשין עיסה גדולה מעשרון, מותר למדוד. ויש אוסרים, אלא יקח באומד הדעת ולא ירבה על עשרון, והכי נהוג.

ויש להבין אמאי אסרינן, הרי מותר מדידה של מצוה, וכי תימא דשאני הכא דאפשר בלא מדידה דהרי יכול באומדנא, אך מאי שנא מהך דכהנים דמותר למדוד אע"פ דאיכא אפשרות אחרת בלא מדידה, דהרי הכהנים יכולים לצאת מהחדר.

ג. לחלק

יש ליישב, דבאמת אין זה מפאת איסור מדידה, אלא מפאת שמשמש בכלי שמודדין בו בחול, והשימוש בכלי חמירא טפי, וכן משמע בבית יוסף (שם).

ולפי זה אם ימדוד בכלים שאין משתמשים למדידה בחול, כגון

עשרת זקנים בני בנים

ברכות מאליפות לכבוד

הגאון ר' אליהו הלוי מאיר שליט"א וב"ב

חתנו של רבינו זצוקלה"ה

לרגל השמחה השרויה במעונם

בנישואי בנם

הבחור המופלג יהודה רפאל יונה נ"י

והברכה אחת לאמא של מלכות

הרבנית שתי'ה

שיזכו לנחת מכל יוצ"ח, זורות ישרים מבורכים לתפארת המשפחה הדגולה, ואך טוב וחסד ירדמם כל ימיהם.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשוננו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

אגא תרום להפצת הגליון, בכל תרומה הנך זוכה לסייע להפצת תורת רבינו זצ"ל. ודאי רבינו דצוקלה"ה יהא מליץ יושר לכל המסייע בהפצת תורתו שיתברכו בכל משאלות לבם. אפשר לתרום דרך גדרים פלוס מס' קופה 9000893 (תורת חסד) או במערכת טלפונית 03-7630585 מס' 346 שולוחה 1

L5703949@gmail.com

073-750-75-75 בתיקון לתרום במס' 073-750-75-75

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת ויקרא - בדיקת חמץ

על כל קרבנך תקריב מלח - מצווה להניח מלח על השולחן

"וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשבית מלח ברית אלוךך מעל מנחתך על כל קרבנך תקריב מלח". (פרק ב' פסוק י"ג).

השלחן אשר לפני ה'. והאכילה כקרבן, שאדם אוכל לחזק כחותיו ועל ידי זה יהיה בריא וחזק לעבודת ה'. והוא מגין מן הפורענות, דאיתא במדרש כשישראל יושבין וממתניין זה את זה עד שיטלו ידיהם והם בלא מצוות השטן מקטרג עליהם, וברית מלח מגין עליהם.

מבואר בזה שההלכה שנאמרה בקרבנות "על כל קרבנך תקריב מלח" נאמרה גם בסעודת פת, שיש מצווה להניח מלח על השולחן, וכשבוצע המצווה לטבול בו את פרוסת המוציא. ששולחנו של אדם דומה למזבח, וכשאוכל לשם שמים כדי שיהיה בריא וחזק לעבודת ה' האכילה נחשבת כקרבנות, וממילא כשם שקרבנות המצווה לתת עליהם מלח, כך המצווה לטבול את פרוסת המוציא במלח.

ופרש"י, "מלח ברית, שהברית כרותה למלח מששת ימי בראשית, שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במלח, וניסוך המים בחג".

כש"ע בהלכות בציצת הפת (סימן קס"ז סעיף ה') כותב, "לא יבצע עד שיביאו לפניו מלח או ליפתן ללפת בו פרוסת הבציעה וכו'. ומכל מקום מצווה להניח על כל שלחן מלח קודם שיבצע, כי השולחן דומה למזבח והאכילה כקרבן, ונאמר על כל קרבנך תקריב מלח, והוא מגין מן הפורעניות".

ובמשנה ברורה (סק"ל-ל"ב) מבאר, "כי השולחן דומה למזבח, כמו שאמרו חז"ל בזמן שבית המקדש קיים המזבח מכפר על האדם, עכשיו שלחנו של אדם [שנותן מלחמו לדל] מכפר עליו, דכתיב וידבר אלי זה

בהפסק דיבור הביאו מלח בין הברכה לאכילה

בין הברכה לאכילה. ובהמשך הדברים יוברר דין זה.

*

בירך בהבדלה על נר שלא שבת

ונראה להקדים בזה כמה הלכות בדיני הפסק בטעות בין ברכה לאכילה או שתיה, הנה בהלכות הבדלה כותב השו"ע (סימן רח"צ סעיף ה'), "אין מברכין על הנר, שלא שבת ממלאכת עבירה וכו'". והיינו שברכת בורא מאורי האש שמברכים במוצאי שבת על הנר, אי אפשר לברך את זה על נר שהודלק בשבת באיסור. וכתב בבאור הלכה (ד"ה אין מברכין), "אין מברכין על הנר שלא שבת וכו', עיין במשנה ברורה דאפילו בדיעבד לא יצא, והוא מהמגן אברהם. וכתב בחידושי רעק"א דצריך לחזור ולברך בורא פרי הגפן, כיון דברכת מאורי האש שבירך לא יצא, ממילא הוי הפסק בין בורא פרי הגפן לטעימה".

מבואר בבאור הלכה שמי שטעה ובירך במוצאי שבת בשעת הבדלה ברכת בורא מאורי האש על נר שלא שבת, כיון שעל פי דין אי אפשר לברך על נר כזה ברכת בורא מאורי האש, הרי הברכה הזו נחשבת כהפסק בין ברכת בורא פרי הגפן לשתיה. דהנה בהבדלה מברכים בתחילה בורא פרי הגפן, ואחר כך את הברכה על הבשמים והנר, ובסוף מברכים את ברכת הבדלה ושותים את הכוס. וכל הברכות של בשמים נר והבדלה אינם נחשבים כהפסק בין ברכת בורא פרי הגפן שבירך בתחילה לבין השתיה, משום שהם נחשבים כחלק מסדר ההבדלה, וכל ברכה שהיא מסדר ההבדלה אינה נחשבת כהפסק בין ברכת הגפן לשתיה. ומעתה כותב הרעק"א שכל מה שאנו אומרים שהברכות שמברכים אחרי הגפן אינם נחשבים כהפסק, זהו דווקא אם יוצאים באלו הברכות ידי חובה במה שצריך לצאת בהבדלה, אבל אם מאיזו סיבה שהיא, אי אפשר לצאת בזה ידי חובה, הרי הברכה הזו מוגדרת כהפסק בין הגפן לשתיה ויצטרך לחזור ולברך ברכת הגפן מחדש.

ולכן כותב הרעק"א לגבי ברכת בורא מאורי האש שמברכים על הנר במוצאי שבת, אם בירך את הברכה על נר שהודלק בשבת באיסור, שהוא נר שאי אפשר לצאת בו ידי חובה נר של הבדלה, הרי הברכה הזו נחשבת כהפסק בין ברכת הגפן לשתיה. ולכן יצטרך לחזור ושוב ולברך

הנה בהלכה הזו שצריך לטבול את הפרוסה במלח, מובא בגמרא בברכות (דף מ' א') מחלוקת מה הדין אם בירך המוציא ולפני שאכל מהפרוסה הפסיק בדיבור ואמר שיביאו לו מלח, האם זה הפסק בין הברכה לאכילה וצריך לחזור ולברך מחדש, או שזה נחשב כדבר שהוא מצרכי האכילה ואין זה מוגדר כהפסק בין הברכה לאכילה. דהנה ההלכה היא שאם אדם מברך על מאכל (והוא הדין על מצווה) והפסיק בדיבור שאינו לצורך בין הברכה לאכילה, הדיבור הזה נחשב להפסק וצריך לחזור ולברך מחדש על האוכל. ומעתה הנידון בגמרא אם הפסיק בדיבור ואמר הביאו מלח האם הדיבור הזה מוגדר כדיבור שאינו לצורך האכילה וממילא הרי הוא הפסק בין הברכה לאכילה, וצריך לחזור ולברך. או שהוא מוגדר כדיבור שהוא לצורך האכילה, ואינו נחשב להפסק. ומובא בגמרא שרב סובר שהוא הפסק, ורבי יוחנן סובר שאין זה הפסק. ופרש"י בדעת רבי יוחנן "הביאו מלח, נמי אין צריך לברך, שאף זו צורך ברכה שתהא פרוסה של ברכה נאכלת בטעם".

ולהלכה פוסק השו"ע (סימן קס"ז סעיף ו') כדעת רבי יוחנן, וכתב "יאכל מיד ולא ישיח בין ברכה לאכילה, ואם שח צריך לחזור ולברך, אלא אם כן היתה השיחה בדברים מענין דברים שמברכין עליו, כגון שבירך על הפת וקודם שאכל אמר הביאו מלח או ליפתן, תנו לפלוני לאכול, תנו מאכל לבהמה וכיוצא באלו, אין צריך לברך".

אמר הביאו מלח והוברר שהדיבור הוא שלא לצורך

יש להסתפק מה הדין אם טעה וחשב שלא מונח על שולחן מלח, ומשום כך הפסיק בדיבור בין הברכה לאכילה וביקש שיביאו מלח, ומיד לאחר מכן הבחין במלח שהיה מונח על ידו, האם הדיבור שאמר "הביאו מלח" נחשב להפסק או לא. והנידון בזה שמצד אחד י"ל שכיון שהוברר שהדיבור הזה היה שלא לצורך, שהרי באמת כבר מונח על ידו מלח, ממילא הוא מוגדר כדיבור שלא לצורך והרי הוא הפסק. ומצד שני יש לדון לומר, שאין זה הפסק, שכיון שבשעה שדיבר לא הבחין במלח שמונח על ידו, ממילא לפי דעתו הדיבור הזה הוא דיבור לצרכי האכילה, וכל דיבור שהוא לצרכי האכילה אין זה מוגדר כדיבור המפסיק

סובר כשיטתו לגבי הבדלה, שאם בירך בטעות ברכה שאינו יוצא בה ידי חובה בקידוש או הבדלה, הרי הברכה הזו נחשבת כהפסק בין ברכת הגפן לשתיה, וצריך לחזור ולברך שוב בורא פרי הגפן.

בשעת הברכה היה סבור שהוא לצורך

אבל בדברי המגן אברהם שכותב לגבי קידוש שאם קידש על כוס והיה סבור שהוא של יין ונמצא של חומץ, לוקח כוס אחר וחוזר ומברך עליו ברכת הקידוש, אבל ברכת הגפן אינו צריך לחזור ולברך, שברכת הקידוש שבירך בפעם הראשונה בטעות על כוס של חומץ אינו נחשב הפסק בין ברכת הגפן לשתיה, מוכח מדבריו שחולק על סברתו של הרעק"א.

ובדעת המגן אברהם שסובר שמה שבירך בטעות ברכת הקידוש על כוס של חומץ אינו מוגדר כהפסק בין ברכת הגפן לשתיה, יש לבאר שסובר שכיון שלפי סדר הקידוש מברכים ברכת הקידוש לאחר ברכת בורא פרי הגפן, ממילא ברכת הקידוש נחשבת במידה מסויימת כברכה שנאמרת לצורך השתיה. וע"כ גם אם טעה והכוס שקידש עליו לא היה כוס של יין אי אפשר להחשיב את הברכה הזו כהפסק בין ברכת הגפן לשתיה, כיון שאמירת הברכה הזו נאמרה בתור ברכה שנצרכת לצורך השתיה.

והסברא בזה היא שכל ההלכה שאם שח בין הברכה לשתיה הוא הפסק, זהו דווקא אם הדיבור אינו לצורך השתיה, אבל אם הוא דיבור שלצורך השתיה אינו נחשב להפסק, כמו שמצינו בסעודה שאם הפסיק בין הברכה לאכילה ואמר הביאו מלח שאינו נחשב להפסק. וממילא י"ל שגם אם הוברר לבסוף שהדיבור שדיבר היה בטעות, שלא היה צורך לדבר את הדיבור הזה לצורך הסעודה, אבל כיון שלפי דעתו בעת שדיבר כן, היה לצורך האכילה והשתיה, ע"כ אי אפשר להחשיב את הדיבור הזה להפסק. ומשום כן סובר המגן אברהם שברכת הקידוש איננה נחשבת להפסק, שהרי בעת שבירך כן היה סבור שמקדש על כוס יין, ואז הברכה הזו מוגדרת כברכה שהיא לצורך השתיה שכך הוא סדר הקידוש שמברך הגפן ומקדש ואחר כך שותה את היין, וממילא אפילו אם טעה ובסוף הוברר שאי אפשר לצאת בברכה הזו ידי חובת קידוש, בכל זאת כיון שלמעשה היה סבור שיוצא בזה ידי חובת קידוש אי אפשר להחשיב את זה להפסק.

ולפי זה י"ל שהמגן אברהם יחלוק על דברי הרעק"א גם לגבי הבדלה, שאם בירך מאורי האש על נר שלא יוצאים בו ידי חובת נר בהבדלה, הברכה הזו לא תחשב להפסק בין ברכת הגפן לשתיה. שכיון שעצם הברכה הזו היא בכלל סדר ההבדלה שמברכים הגפן ואחר כך ברכת הנר, א"כ אם טעה ובירך על נר שלא יוצא בו ידי חובה, הברכה הזו מוגדרת כדיבור בטעות שלצורך השתיה, שאי אפשר להחשיבו להפסק.

*

סתירה בדברי המשנה ברורה

אמנם אם כן יש לתמוה על דברי המשנה ברורה שלכאורה דבריו סותרים זה את זה, דהנה בהלכות הבדלה הביא בביאור הלכה את דברי הרעק"א שאם בהבדלה בירך ברכת בורא מאורי האש על נר שאי אפשר לצאת בו ידי חובת נר של הבדלה, שכיון שאינו יוצא ידי חובה בברכה הזו, ממילא היא נחשבת כהפסק בין ברכת הגפן לשתיה, וצריך לחזור ולברך שוב ברכת הגפן.

ואילו בהלכות קידוש הביא במשנה ברורה את דברי המגן אברהם, שאם קידש על כוס והיה סבור שהוא של יין ונמצא של חומץ או יין, שההלכה היא שצריך לקחת כוס יין חדש ולברך עליו ברכת הקידוש, וכתב שברכת הגפן אינו צריך לחזור ולברך שיוצא ידי חובה בברכת הגפן שבירך בתחילה (באופן שהיה בדעתו לשתות עוד יין). וברכת הקידוש שבירך בתחילה ואינו יוצא בה ידי חובה, אינה נחשבת הפסק בין ברכת הגפן לשתיה. ורק בשער הציון מביא את דברי הרעק"א וכתב שהרעק"א מפקפק בזה, אבל מסתימת דבריו במשנה ברורה, נראה שהכריע למעשה כדברי המגן אברהם שאינו צריך לחזור ולברך הגפן.

וקשה הרי בפשוטו סברת הרעק"א והמגן אברהם סותרות זו את זו, ולפי סברת המגן אברהם בקידוש שברכת הקידוש שבירך בטעות על כוס של מים או חומץ איננה נחשבת להפסק בין ברכת הגפן לשתיה, צריך להיות שהוא הדין גם לגבי הבדלה שאם בירך מאורי האש על נר שאי אפשר

ולכאורה יש להבין בזה, הרי כאשר מברך בורא מאורי האש על נר שהודלק בשבת באיסור, ורוצה לצאת בזה ידי חובת נר של הבדלה, מדובר בטעות שטעה וחשב שהנר שמברך עליו הוא נר שהודלק בהיתר, או שלא ידע שאי אפשר לברך על נר שהודלק באיסור. וא"כ מדוע הברכה הזו נחשבת כהפסק בין הברכה לשתיה עד כדי כך שצריך לחזור ולברך שוב בורא פרי הגפן, הרי הדיבור היה בטעות גמורה, שלפי דעתו חשב שאפשר לברך בורא מאורי האש על הנר הזה.

ומוכח מדברי הרעק"א שההלכה הזו שאם שח בין הברכה לטעימה, צריך לחזור ולברך, נאמרה אפילו באופן כזה ששח בטעות. שכיון שלמעשה דיבר דיבור שאינו שייך לאכילה או לשתיה אחרי הברכה, ממילא זה נחשב כהפסק לענין זה שצריך לחזור ולברך. ולכן כשמברך בטעות מאורי האש על נר שלא שבת אלא הודלק בשבת באיסור, כיון שלא יוצאים בברכה הזו ידי חובת נר של הבדלה, ממילא הוא נחשב כהפסק וצריך לחזור ולברך שוב את הברכה מחדש.

קידוש על כוס של יין ונמצא של חומץ

אמנם יש לעיין בזה, דהנה במשנה ברורה דיני קידוש (סימן רע"א סקע"ח) כותב, "כתבו הפוסקים, אם קידש על הכוס וסבר שהוא יין ונמצא שהוא חומץ או מים, יקח כוס אחר של יין ויברך בורא פרי הגפן ויקדש שנית, דכיון שלא היה יין נמצא שלא קידש על הכוס כלל. ומכל מקום אם היה דעתו מתחילה משעת ברכה לשתות יין יותר, אין צריך לברך שנית בורא פרי הגפן וכדלעיל, רק לקדש".

מבואר בדבריו שאם קידש על הכוס וסבר שהוא כוס יין, ובסוף נמצא שהוא חומץ או מים, צריך לחזור ולקדש שנית, שכדי לצאת ידי חובת קידוש צריך שהקידוש יהיה בדווקא על יין, ולא על חומץ או מים. אבל כל זה נאמר דווקא לגבי ברכת הקידוש, אבל לגבי ברכת בורא פרי הגפן הדבר תלוי, אם בשעה שבירך בורא פרי הגפן לא היה בדעתו לשתות עוד יין מלבד היין שבכוס הזה, הרי צריך לחזור ולברך מחדש גם ברכת בורא פרי הגפן. אבל אם היה בדעתו לשתות עוד יין, אינו צריך לחזור ולברך מחדש בורא פרי הגפן, אלא די בזה שלוקח כוס יין ומברך מיד ברכת הקידוש ואינו צריך לברך שוב בורא פרי הגפן.

ולכאורה צריך ביאור מדוע אם היה בדעתו לשתות עוד יין אינו צריך לחזור ולברך שוב בורא פרי הגפן, הרי הסדר הוא שמברכים קודם ברכת הגפן ולאחר מכן ברכת הקידוש, ומעתה באופן שקידש על הכוס והיה סבור שהוא של יין ונמצא של מים, כיון שלא יצא ידי חובה בברכת הקידוש שהיא מוגדרת כברכה לבטלה א"כ הברכה הזו נחשבת כהפסק בין ברכת הגפן לשתיה, וצריך להיות שיחזור ויברך מחדש גם ברכת בורא פרי הגפן. והדבר דומה לדברי הרעק"א שהביא את

הביאור הלכה בסימן רח"צ לגבי הבדלה, שאם בירך בורא מאורי האש על נר שלא יוצאים בו ידי חובת נר של הבדלה, הרי הברכה הזו היא הפסק בין ברכת הגפן לשתיה וצריך לחזור ולברך מחדש הגפן, וממילא גם לגבי קידוש אם לא יוצא ידי חובה בברכת הקידוש צריך להיות שהברכה הזו תחשב כהפסק בין ברכת הגפן לשתיה ויצטרך לברך מחדש בורא פרי הגפן. וצ"ב מדוע כתב המשנה ברורה שכשמקדש שנית על כוס של יין, מספיק לברך רק ברכת הקידוש, ואין צריך לחזור ולברך שוב בורא פרי הגפן (במקום שהיה בדעתו לשתות עוד יין).

הרעק"א מפקפק בזה

ובאמת בשער הציון (סקפ"ד) מביא שמה שכתב במשנה ברורה הוא מדברי המגן אברהם אבל הרעק"א חולק על זה. וז"ל "מגן אברהם ושאר אחרונים. והגאון ר' עקיבא איגר מפקפק בזה בחידושו".

ובחידושי הרעק"א בשו"ע, כתב על דברי המגן אברהם הללו, שסובר שאין צריך לברך שנית בורא פרי הגפן, וז"ל "לענ"ד כיון דנוסח הקידוש שאמר על הכוס של מים לא הוי קידוש, זהו הוי הפסק בין ברכת בורא פרי הגפן לשתית יין אחר". מבואר בזה שבאמת הרעק"א

וסוכר שמה שבירך ברכת הקידוש בתחילה והוברר לכסוף שזהו ברכה לבטלה, אינו מוגדר כהפסק בין ברכת הגפן לשתייה. והטעם י"ל שברכת הקידוש מוגדרת כברכה שהיא לצורך השתייה, שהרי אסור לשותות מהיין כל זמן שלא קידש, ולכן יש להחשיב את הקידוש כברכה שהיא לצורך השתייה. ועל כן אם טעה ובירך ברכת הקידוש על כוס של מים או חומץ, אין אנו דנים את הברכה הזו כסתם דיבור שהוא שלא לצורך שהוא הפסק בין הברכה לשתייה, אלא אנו מחשיבים את הברכה הזו כדיבור שהוא לצורך השתייה. וכיון שבעת הברכה גדר הברכה הזו כגדר דיבור שלצורך השתייה, ממילא זהו גדר הדיבור, וגם אם הוברר לכסוף שהיתה כאן טעות ואין הדיבור הזה מועיל לצורך השתייה, אי אפשר להחשיב את זה להפסק.

ברכת נר בהבדלה אינה לצורך השתייה

אבל כל זה שייך דווקא כדיבור שבעצמותו הוא מוגדר כדיבור לצורך האכילה והשתייה, שבה הסבא היא שגם אם בסופו של דבר הוברר שלא היה צורך בו, אין זה נחשב כהפסק.

אמנם בהבדלה בברכת בורא מאורי האש, הברכה על הנר בהבדלה אין לה שום שייכות לעצם השתייה, שבעיקר הדבר זהו מצווה בפני עצמה שתיקנו חז"ל לברך על הנר במוצאי שבת, ואפשר לברך את הברכה הזו גם שלא בשעת הבדלה וגם שלא על הכוס, שזה לא שייך לא לברכת הבדלה ולא לשתיית היין. אלא שהתקנה היתה לסדר את כל הברכות על הכוס, ובשעת ההבדלה להוסיף את ברכת בשמים ונר, אבל בעיקר הברכה אינה ברכה שמוגדרת כצורך השתייה כלל וכלל.

ומעתה י"ל שבכל הבדלה שמברך על הנר והבשמים כתקנת חז"ל אין זה הפסק בין ברכת הגפן לשתייה, כיון שכך היתה התקנה לסדר את ברכות הבדלה. אבל כל זה שייך דווקא אם בירך על הבשמים והנר כהוגן, אבל אם בסוף הוברר שבירך על נר שאי אפשר לצאת בו ידי חובה בברכת נר, י"ל שבזה הברכה יסבור המגן אברהם כסברת הרעק"א שהברכה הזו תחשב כהפסק בין הברכה לשתייה ויצטרך לחזור שוב ולברך הגפן. שברכה שבעצמותה אינה מוגדרת כצורך השתייה, כל מה שאנו אומרים שאיננה נחשבת להפסק, זהו דווקא אם בירך אותה כתקנת חכמים. אבל אם היתה לו בזה איזו טעות, כיון שלא יצא בה כתקנת חכמים, נחשבת הברכה הזו לדיבור של הפסק בין ברכת הגפן לשתייה.

ומעתה מובנים מאוד דברי המשנה ברורה שלגבי ברכת הקידוש מכריע למעשה כדעת המגן אברהם שברכת הקידוש שבירך על כוס שנמצאים בה מים או חומץ אינה נחשבת כהפסק בין ברכת הגפן לשתייה, כיון שהיא ברכה שמוגדרת כדיבור שלצורך השתייה. אבל לגבי ברכת נר בהבדלה שבמוצאי שבת, כיון שהברכה לא מוגדרת כצורך השתייה, לכן פוסק בזה כרעק"א שאם טעה ולא בירך על נר כתקנת חכמים, הברכה הזו נחשבת כהפסק בין הברכה לשתייה. ואין סתירה בין שתי ההלכות הללו, משום שלענין הבדלה יתכן שגם המגן אברהם יודה לסברת הרעק"א שזה נחשב להפסק. (ועיין בכל זה עוד אריכות דברים בספר "שלמי תודה", סוכות, סימן ט"ו).

לצאת בו ידי חובת נר של הבדלה, הברכה הזו לא תחשב כהפסק בין ברכת הגפן לשתייה. והרעק"א שחולק בהבדלה על הסבא הזו וסובר שהברכה היא הפסק, הוא כותב מפורש שלא כדברי המגן אברהם בקידוש וסובר שזה הפסק.

ומעתה קשה איך במשנה ברורה פוסק בהבדלה כרעק"א ובקידוש פוסק למעשה כמגן אברהם, הרי הוא סותר את דבריו מזה לזה.

ברכת קידוש היא לצורך השתייה

שמעתי מהגראי"ל שטיינמן שליט"א ליישב, דהנה במגן אברהם לא כתוב במפורש מה הדין בהבדלה כשבירך מאורי האש על נר שלא יוצאים בו ידי חובת הבדלה, אם הברכה הזו נחשבת כהפסק בין ברכת הגפן לשתייה או לא. ובמגן אברהם כתב רק לגבי קידוש שברכת הקידוש שבירך על כוס שהיה סוכר שהוא של יין ונמצא של חומץ שאין זה נחשב לפסק בברכת הגפן. ומעתה צריך לומר בדעת המשנה ברורה שסובר שכל דברי המגן אברהם נאמרו אך ורק לענין ברכת הקידוש שבירך בטעות על כוס של מים או חומץ, אבל לגבי הבדלה שבירך מאורי האש על נר שאי אפשר לצאת בו ידי חובה, לא נאמרו דבריו ובה יודה לרעק"א שהברכה הזו נחשבת כהפסק בין הגפן לשתייה ויצטרך לחזור ולברך שוב מחדש בורא פרי הגפן.

ויסוד הדברים הוא דבתחילת הדברים יש לדון ולומר דהנה ההלכה היא שאם אדם בירך ברכה על מאכל או משקה, ולפני שטעם מהאוכל והמשקה, דיבר דיבור שלא לצורך הדיבור הזה הוא הפסק בין הברכה לאכילה והשתייה, וצריך לחזור שוב ולברך מחדש את הברכה. אבל כל זה דווקא כשהדיבור הוא שלא לצורך האכילה והשתייה, אבל אם הדיבור הוא לצורך האכילה והשתייה אין זה הפסק, ולכן אם בירך המוציא ולפני שאכל מהפת ראה שאין מלח על השולחן ואמר "הביאו מלח", אין זה הפסק, כיון שהוא דיבור שלצורך האכילה. ומעתה יש לדון ולומר באופן שאמר "הביאו מלח" לאחר הברכה, אבל מיד אחרי הדיבור ראה שכבר יש מלח על השולחן, אלא שמתחילה לא הבחין בו, ונמצא שהוא דיבר דיבור שבאמת אינו לצורך הסעודה שהרי כבר יש מלח על השולחן. אבל בשעה שדיבר את הדיבור הזה הוא חשב שהדיבור הזה הוא לצורך הסעודה, שהרי לא הבחין אז במלח, ובפשיטות י"ל בזה שהדיבור הזה אינו מוגדר כהפסק בין הברכה לאכילה.

והטעם לכך הוא משום שההגדרה בדין זה שאם שח בין הברכה לאכילה זה הפסק, זה חל דווקא על שיחה כזו שאינה לצורך האכילה, אבל שיחה כזו שהיא לצורך האכילה אין זה הפסק. וכיון שבשעה שאמר "הביאו מלח" מבחינתו הדיבור הזה לצורך הסעודה, ממילא אי אפשר להחשיב את זה כדיבור של הפסק. ומה שהוברר הדבר שכבר יש מלח על השולחן, אינו סיבה להחשיבו להפסק, כיון שמבחינתו בעת הדיבור זה דיבור שלצורך הסעודה.

ומעתה לפי זה סובר המגן אברהם לגבי קידוש שאם קידש על כוס והיה סבור שהוא של יין ונמצא של חומץ, הוא צריך לחזור ולקדש על כוס של יין, כי הברכה שמברך על כוס היין היא רק ברכת הקידוש, ואין צורך לחזור שוב על ברכת הגפן (כשהיה בדעתו בעת הברכה לשותות עוד יין).

בעניני בדיקת חמץ

איסור אבן משכית בבדיקת חמץ

רבנן. וכן אם היה נופל דרך קידה על רצפת אבנים, אך שלא היה קידה גמורה דהיינו שנטה קצת על צדו, או אם היה בפישוט ידים ורגלים ושלא על הרצפה ונטה קצת על צדו דלא הוי פישוט ממש, ג"כ מותר". מבואר בזה שהאיסור מן התורה הוא כשמשותה בפישוט ידים ורגלים על רצפת אבנים, ומדובר אסור בפישוט ידים ורגלים גם שלא על רצפת אבנים, וברצפת אבנים אסור חכמים השתחויה אפילו שלא בפישוט ידים ורגלים.

שכיבה על הרצפה כדי לבדוק חמץ

יש לדון מה הדין בבדיקת חמץ, שמצוי הרבה פעמים שכדי לבדוק את החמץ מתחת לארונות ולמטות צריך להתכופף הרבה, וישנם כאלו שממש שוכבים על הרצפה בפישוט ידים ורגלים כדי לבדוק באותם המקומות את החמץ. ויש לעיין בזה מדוע אין בזה איסור של אבן משכית, שהרי השתחויה בפישוט ידים ורגלים אסור מן התורה גם כשכוונתו לשם שמים, ואם כן לכאורה היה צריך להיות בזה בבדיקת

הנה איסור "אבן משכית" נאמר בתורה בפרשת בהר (ויקרא, פרק כ"ו פסוק א'), "ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה, כי אני ה' אלוהיכם". ודיני האיסור שאסור להשתחוות על רצפה של אבנים בפישוט ידים ורגלים אפילו כשכוונתו לשם שמים, וזה אסור מהתורה. ובמשנה ברורה (סימן קל"א סק"מ) האריך בפרטי הדינים בזה, וכתב "אקדים הקדמה קצרה כדי שיתברר היטב והוא, דהנה כתיב בתורה ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה, דהיינו אפילו כשמשתחוה לשמים, על אבן משכית או על רצפת אבנים דחדא מילתא היא. וכתבו הפוסקים, דאין אסור מן התורה כי אם כשיש תרתי לגריעותא, דהיינו כשמשתחוה בפישוט ידים ורגלים, וגם על רצפת אבנים דווקא. אבל דרך קידה, דהיינו שנופל על אפיו על הרצפה בלא פישוט ידים ורגלים, או אם הוא בפישוט ידים ורגלים שלא על רצפת אבנים, אסור רק מדברי סופרים דגזרו קידה אטו השתחויה ושלא על הרצפה אטו רצפה. אבל אם היה תרתי למעליותא, דהיינו דרך קידה בלא רצפת אבנים, לא גזרו

יהיו שוכבים על הרצפה בפישוט ידים ורגלים. אבל באמת מעיקר הדין אין בזה איסור כלל.

*

רקם כל העם והשתחו

הנה בפרשת כי תשא כתוב, שלאחר חטא העגל משה רבנו לקח את אוהלו ונטה לו מחוץ למחנה, וכתוב בפסוק (שמות, פרק ל"ג פסוק ט"ו) "והיה כבוד משה האהלה ירד עמוד הענן ועמד פתח האוהל ודבר עם משה. וראה כל העם את עמוד הענן עומד פתח האוהל וקם כל העם והשתחו איש פתח אוהלו".

ולכאורה יש לעיין איך הותר להם להשתחוות, מדוע לא היה להם בזה איסור אבן משכית, הרי איסור השתחויה על אבן משכית נאמר אפילו כשמשתחוה לשמים, וא"כ צריך להיות שגם כשמשתחוים לעמוד הענן צריך להיות בזה איסור אבן משכית.

ונראה לומר בפשיטות שהשתחויה זו לא היתה על אבנים, אלא היו במדבר, והרצפה היתה מאדמה ולא מאבנים, וממילא אין על זה איסור של אבן משכית שהרי אינם משתחוים על אבן.

נהגת בכל מקום ובכל זמן

ואין לומר שאיסור "אבן משכית" נאמר דווקא בארץ ישראל כמו שכתוב בפסוק "ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה", שמוזכר דווקא בארצכם, וממילא היה מקום לומר שהאיסור הוא דווקא בארץ. וא"כ כלל ישראל כשהיו במדבר כיון שלא היו בארץ, אין עליהם איסור השתחויה על אבנים.

משום שבאמת איסור "אבן משכית" לא נאמר דווקא על ארץ ישראל, אלא הוא חובת הגוף ונוהג בין בארץ ובין בחוץ לארץ. ובחינוך (מצווה שמ"ט) כתב מפורש על איסור זה "ונהגת בכל מקום ובכל זמן", שהאיסור הוא בכל מקום, בין בארץ ובין בחוץ לארץ. ומה שכתוב בפסוק "בארצכם" לא בא למעט את חוץ לארץ מאיסור זה.

ונראה דבאמת אין בזה איסור כלל, משום שכל האיסור של "אבן משכית" נאמר דווקא כאשר מכוון להשתחוות, אבל אם מתכוון על הרצפה ואין כוונתו להשתחוות כלל וכלל אין בזה איסור אבן משכית. ולכן כאשר מתכוון ושוכב על הרצפה כדי לבדוק את החמץ שנמצא מתחת לארונות, אין בזה איסור "אבן משכית", כיון שאינו מכוון לעשות בזה השתחויה, וכל מטרתו היא רק לבדוק את החמץ מאותם המקומות, ממילא אין במעשיו הללו גדר השתחויה ואינו נאסר באיסור אבן משכית.

ובאמת הוא הדין בכל האופנים כיוצא בזה, שמתכוון על הרצפה כדי להרים חפץ שנפל מתחת לארון וכהאי גוונא, אפילו שנשכב על הרצפה בפישוט ידים ורגלים, ואפילו שפניו נוגעות בקרקע, אין בזה שום איסור והדבר מותר לתחילה. כיון שאינו מכוון להשתחויה, והאיסור נאמר דווקא כשעושה את מעשיו בגדר השתחויה.

ומה שכלפי חוץ הוא נראה כמשתחויה על רצפת אבנים, אינו סיבה לאסור את המעשה הזה. ואדרכא מעשיו מוכיחים עליו שאינו מתכוון להשתחוות, שזה עצמו שבודק את החמץ ומרים חפץ שנפל, מוכיח שכיון כוונתו במעשיו הללו להשתחוות.

והוא הדין במי שנתקל בדרך ונפל על הרצפה בפישוט ידים ורגלים, כיון שאין כוונתו בזה לשם השתחויה, אין בזה איסור של אבן משכית.

ומעשה במין הסטייפלר, הגריי קנייבסקי זצ"ל, שלעת זקנותו כשהלך בדרך, נפל על הרצפה, ובכל כוחותיו השתדל להטות את עצמו לצד, כדי שלא ישכב על הרצפה בפישוט ידים ורגלים, משום איסור "אבן משכית". ונראה שעשה כן רק בתור חומרא בעלמא, כדי שלא יהיה נראה כמשתחויה לרצפה, אבל מעיקר הדין כיון שלא עשה כן בגדר השתחויה אין בזה איסור.

ושמעתי שיש שמחמירים על עצמם גם בבדיקת חמץ, וכאשר מתכופפים לרצפה כדי לבדוק את החמץ, מטים את עצמם קצת על צידם, בכדי שלא

משמחי לב

והגר"צ השיב בכל פעם, שוב את אותה התשובה, שצריך לקבוע את המזוזה במקום הזה, שאמר לו בתחילה.

לאחר שסיימו לברר את כל המקומות המסופקים בהם צריך לקבוע את המזוזה, הושיט לו הגר"צ את ידו ובירכו בחיובות יתירה שיזכה לשוב טוב, והשלום והשלווה ישכנו בביתו כל הימים. ומכיון שראה הגר"צ שאותו ת"ח גם לאחר ההכרעה עדיין מוסיף ושואל שוב ושוב, על כן כשסיים את הברכה במאור פנים מיוחדת, פנה ואמר לו מעט בשקט – ספק אומר ספק לוחש לו באוזנו – "דע לך אדם צריך להיות רגוע, אסור לך להיות מתוח. אדם צריך ללמוד הלכה, לדעת הלכה, לחשוב על ההלכה, ולקיים את ההלכה, ובוודאי צריך גם דקדוק הלכה, אבל הכל בלי מתח. להיות במתח זה לא דרך התורה. צריך לעשות את הכל אבל בלי מתח, אלא ברוגע ושלווה".

ותן לחכם ויחכם עוד, אשר דברי התורה כללים הם, ודון מינה אוקי באתרא.

*

ועל השנות פעמיים

אגב, הגר"צ אמר על מרן החזון איש זצ"ל, שכאשר שאלו אותו שאלה, לא היה חוזר על התשובה פעמיים, אלא ענה את התשובה פעם אחת. שכדי לענות תשובה על שאלה, לא צריך לחזור עליה שתי פעמים אלא די בפעם אחת.

ובהודמנות אחרת אמר על החזון איש, שכאשר השיב תשובה על שאלה ששאלוהו בהלכה, ולאחר מכן היו אומרים לו שישנם אחרים שסוברים אחרת, לא היה חוזר בו מהכרעתו. כל תשובה שהשיב זה היה אצלו מתוך בחירות שכן היא ההלכה, ולא שייך לשנות בזה את דעתו. ונמלכד פעם אחת שחזר בו מדבריו, והיה זה כאשר אמרו לו שהמהר"ל דיסקין אומר אחרת מדבריו, שאז אמר החזון איש "אם המהר"ל דיסקין סובר אחרת, אני חוזר ב", שגדלותו והבנתו בתורה היתה מעל כולם, וכדבריו צריך לנהוג.

גליון השבוע מוקדש לע"נ הגאון רבי יוסף בן הג"ר משה אליעזר יום טוב הכהן פלשניצקי זצ"ל

נלב"ע ז' ניסן תשס"ה ת.נ.צ.ב.ה.

ניתן להשיג את העלון בכל שבוע בטלפון 0527120854 או במייל 7120854@gmail.com

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

"אדם" - כי יקריב

אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קֶרְבָּן לַה' (א. ט.)

הרמב"ן אומר: "מכס" - ה' לא צריך את הקרבנות, אלא רוצה בכס - ש'תקריבו' את עצמכם. הקב"ה רוצה מהאדם צניעות וענווה, עבודה על מידות שובות, קיום מצוות כראוי, לשם שמים. ראוי היה להקריב אותך, כי אתה חסאת, אך ה', ברחמיו, לוקח בהמה תמורתך. אתה רוצה להקריב משהו? - תקריב מעצמיותך. זה לא קל, אבל תתאמץ ותיתן! תוותר על קצת מהתאוות שלך, תקום חצי שעה מוקדם יותר לתפילה וללימוד, אל תהיה להוט מדי אחר כל מאכל ערב. הגמרא במסכת גיטין אומרת: "סעודה שהנאתך ממנה - משוך ירך ממנה". לפחות מעט להתגבר, ועל קצת תאוה לוותר.

"אדם כי יקריב מכס", אומר רש"י: "בקרבנות נדבה דיבר הכתוב". "מכס" - שתתנו מרצון, ולא בכוח. יש מצוות רבות בתורה, שהן רשות ולא חובה. מצוות כמו תפילין ושבת הן חובה. קרבן נדבה הוא רשות, ולא חובה. יש מצוות שאין להן שיעור: הפאה והביכורים והריאיון וגמילות חסדים... הקב"ה לא קבע שיעור של חובה, אלא הניח לאדם לתת לפי בחירתו. שואל הסטייפלר: לכאורה, אם מצוות אלו חשובות, ראוי שה' יאמר לנו כמה לתת. ואם לא - מדוע, בכלל, ראוי שנקיימן? מדוע למצוות מסוימות ה' לא נתן שיעור?

הקב"ה רצה לתת לנו את האפשרות לגלות כלפיו אהבה. בשמירת שבת פחות מגלים את האהבה לה', שהרי חייבים לשמור את השבת, ומי שלא ישמור, חלילה, ייענש בעונש חמור מאד. אדם פוחד למות בעונן חילול שבת, ופוחד להיענש בגיהנום, ואולי משום כך הוא שומר שבת. אולי לא דווקא מאהבתו את הבורא. אהבה מגלים בדברים שלא חייבים לעשות, ובכל זאת עושים. פעם הוריתי ללכה לבטל שידוך, למרות שביטול שידוך הוא דבר מאוד לא פשוט, ומאוד קשה ומכאיב. זה קרה זמן די קצר לפני החתונה, ואפילו הייתה כבר שמלת כלה. אבל אני אמרתי ללכה - "תבטלי את השידוך", וצדקתי.

למה? הקדמתי והבאתי את הכתובה לחתן זמן מה לפני יום החתונה, כי פחדתי שהחתן יריב עם משפחת הכלה ביום החתונה בעצמו. פחדתי שיתחיל ויכוח באולם, מול האורחים, לגבי הסכום שייכתב בכתובה. משום כך באתי אל החתן, עם הכתובה, ושאלתי אותו: "כמה לכתוב בכתובה?" ענה לי החתן היקר בשאלה: "מהו הסכום הכי נמוך שאפשר לכתוב, על פי הגמרא?"

אמרתי לו: "מינימום מאתיים זוז, שזה בערך עשרים שקלים".
אמר לי החתן: "תכתוב עשרים שקל".
אמרתי: "זה הכול?!"
אמר החתן: "אני רוצה כמה שכתוב".

אמרתי לו: "תשמע, אולי תהיה לארג'? תיתן קצת יותר, אולי אלף דולר!"
אמר לי החתן: "לא, לא, לא, מה שכתוב בגמרא - כך אעשה".
אמרתי ללכה: "אל תתחתני איתו, כי אחר כך תצטרכי לשלם את הוצאות הגירושין..." ובאמת, חלף זמן, והתברר שצדקתי לגבי אותו אדם.
אדם מגלה אהבה במה שהוא לא מוכרח. הוא לא מתעקש על "כמה אני חייב", אלא נותן יותר ממה שהוא חייב.

אם אישה מבקשת מבעלה שיקנה משהו, והוא שואל: "רגע, אני חייב?" פותח את הכתובה, וקורא בה, ומכריז: "לא חייב, לא עושה!" - איזה מין אדם הוא?
האישה מבקשת: "תקנה, בבקשה, שתי קופסאות גבינה ושלושה אשל", אבל הוא אומר: "לא התחייבתי בכתובה לתת שלושה אשל - מספיק אחד. וגבינה נשאר לך קצת מאתמול, אז גם גבינה אני לא חייב..."

קשה לומר שזה בעל ממש אוהב. קשה לומר שממש יאהבו אותו.
אדם מגלה אהבה לה' בתפילה שלו, שהיא בכוונה גדולה ובדבקות, אחד בלימוד התורה שלו, ואחד בחסדיו. כל אחד מגלה אהבה על ידי מצווה הנעשית באופן מהודר, יותר מהחוב.

הלימוד מחטאו של אדם הראשון

אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קֶרְבָּן לַה' (א. ט.)

במדרש תנחומא נאמר: "אדם כי יקריב מכס קרבן", למה אמר 'אדם' ולא אמר 'איש', ירצה לומר: כי יחטא האדם כמו אדם הראשון שהתחיל לחטוא, יקריב קרבן".

מה פשר הדבר שהכניסו כאן חז"ל את אדם הראשון - שאם חסאתי כמותו, שהתחיל לחטוא, עלי להביא קרבן. יש לי מספיק את העבירות שלי, וכי אני צריך גם את אדם הראשון?!!... (ועי' "אור החיים").

ביאור הדבר: בעת הקרבת הקרבן, על האדם לחשוב שהוא אמור היה להיות מוקרב במקום הקרבן. מה שעושים לקרבן - בעצם היו צריכים לעשות לו. ומדוע עד כדי כך?

כי עיקר מטרת הקרבן ותכליתו היא, שהאדם ישוב בתשובה, וזאת על ידי חרטה, וידוי וקבלה על העתיד בעזיבת החטא. וכיצד מגיע האדם לחרטה? כאשר הוא מרגיש את גודל החטא שעשה, העוול והפגם, לו עצמו ולעולם - הרחיקו מצטער ושב בתשובה.

על האדם לדעת, כי בחטא מונחת עוולה גדולה עד לב השמים. לפני מי אתה חוטא, לפני רבונו של עולם. הנך ממרה את פיו, אומרת התורה לחוטא, הבה תסתכל: אדם הראשון חטא, אבל מעץ הדעת. היה זה חטא שאנחנו לא מבינים כלל מהו. ומה קרה בעקבות החטא?

ראשית, נקנסה מיתה לכל הדורות, לכולם, מיליארים. המוות חדר לתוכנו עד סוף כל הדורות בעולם הזה, הכל מתים. מדוע? כי היה חטא! שנית, נגזר על האדם ועל כל צאצאיו: "בזעת אפך תאכל לחם". מהחטא שלו נובעים כל השרדות והצער, של כל יושבי תבל, בהשגת הפרנסה. כולם רצים ורצים, שרודים ומותשים בפרנסתם. וכל זה מחטא יחיד, שגרם עד כדי כך צער למיליארדי אנשים.

האם אתה רואה מה זה חטא? האם יש לך כבר מושג מה החטא גורם? מיתה לכל הבריאה - יתומים, אלמנות, צעקות. ולא לשכוח שהמיתה היא כבר התיקון - "מעפר אתה ולעפר תשוב".

ואם יאמר האדם: חטא אדם הראשון באמת היה חטא נורא, גיוועלידי, אבל החטא שלי - לא חמור עד כדי כך... הוא שועה, לא כך הדבר, כי כך אמרו חז"ל במדרש (במדרש רבה יט. יח): "אמר הכותב (משלי י) 'לא ירעיב ה' נפש צדיק' - זה אדם הראשון, שכל הצדיקים שיעמדו ממנו נגורה עליהם מיתה, אינן נפטרים עד שרואין פני שכינה ומוכיחין אדם הראשון ואומרים לו: אתה גרמת לנו מיתה, והוא משיבם: אני בידי חטא אחד, ואתם אין כל אחד מכם שאין בידו יותר מארבע עונות".

“ריח ניחוח לה” – ובלבד שיכוון לבו לשמים.

“צפונה” מזכיר את עקדת יצחק

וְשַׁחַט אֹתוֹ עַל יָדֶיךָ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לְפָנַי ה' (א, יא)

אמר חז"ל (אליהו רבה פרשה ז): “ושחט את בן הבקר לפני ה'”, ובאיל הוא אומר ‘צפונה לפני ה'’. אמרו: יום שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח, התקין הקדוש ברוך הוא שני כבשים, אחד של שחית ואחד של בין הערבים, וכל כך למה, שבשעה שישראל מעלין תמיד על גבי המזבח וקוראין את המקרא הזה, ‘צפונה לפני ה'’, זוכר הקדוש ברוך הוא עקדת יצחק בן אברהם. מעיד אני עלי את השמים ואת הארץ, בין גוי ובין ישראל, בין איש ובין אשה, בין עבד ובין שפחה קוראין את המקרא הזה, צפונה לפני ה', זוכר הקדוש ברוך הוא עקדת יצחק בן אברהם.”

נשאלת השאלה: היכן אברהם אבינו עקד את יצחק? כתוב: “וישם אותו על המזבח ממעל לעצים”. והיכן שוחטים קרבן? על רצפת העזרה. עולה שוחטים בצד צפון, על הרצפה, אם כך, כשאברהם אבינו לשחוט את יצחק, מדוע שמו על גבי המזבח?

הבסיס קצר רב אומר, שהדין של צפון נאמר רק כשיש עזרה, אבל אז, בזמן אברהם אבינו, עדיין לא היתה עזרה. היה רק מזבח, מקום המקדש, אבל עזרה לא היתה, וכיון שבגמרא מבואר שראש המזבח יש לו דין של “צפונה”, וצפון אחר לא היה לו כי לא היתה עזרה, ממילא היה חייב לשחוט אותו על ראש המזבח.

אבל **רבי יהושע לייב דיסקין** זצ"ל אומר מהלך אחר. א' גיוועלדיג גישמעק, גיוועלדיג מתיקות:

כשהיו מקריבים קרבן, לא רק זריקת הדם אלא גם השחיטה היתה נעשית על גבי המזבח, כמו שרואים שאברהם אבינו רצה לשחוט את יצחק על המזבח. ממתי התחיל הדין של “צפונה” לא על המזבח? מהעקדה. מדוע?

כשהקב"ה אמר לאברהם אבינו: “אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה”, כתוב: “וַיֵּצֵא אֱלֹהִים אֶת אֲחֵר נֶאֱמָר בְּשֶׁכֶר בְּקִרְיָו וַיִּלְכְּ אֲבִרָהֶם וַיִּשַׁח אֶת הָאֵל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֵלָה תַּחַת בְּנוֹ” (בראשית כב, יג).

כתוב כאן דבר נורא - כשאברהם לקח את האיל להקריבו, יצחק עדיין היה על גבי המזבח, ולא הורידו מהמזבח עד שנגמרה כל העבודה עם האיל.

שכן, פחד אברהם אבינו שמא יהיה איזשהו פסול באיל; פסול בשחיטה, בעבודה או בזריקת הדם, ואם כך יהיה - האיל לא ייחשב כעולה תחת בנו, ויצטרך לחזור בחזרה ליצחק ולהקריבו! לכן השאיר את יצחק עקוד על גבי המזבח, ובזמן שיצחק שכב שם, עשה אברהם את האיל “צפונה”, אז התחיל הדין של “צפונה” על גבי קרקע העזרה. לפני כן היו שוחטים על גבי המזבח, וראש המזבח היה לו דין של “צפונה”.

לכן אמירת הפסוק “ושחט אותו על ידך המזבח צפונה לפני ה'” מזכירה לקב"ה את עקדת יצחק, כי מדוע באמת שוחטים את הקרבן “צפונה”, היינו על קרקע העזרה בצד צפון? מדוע לא על גבי המזבח? כי בעקידת יצחק לא יכלו לשחוט על גבי המזבח מאחר ויצחק עדיין היה עקוד על גביו, הוא תפס את המקום. לכן הקב"ה נזכר בעקדת יצחק.

מיידיג:

ובלבד שיכוון לבו לשמים!

אֲשֶׁה רִיחַ נִיחּוּחַ לָהּ (א, ט)

שנינו במשנה (מנחות ק"ג א'): “נאמר בעולת בהמה ‘אשה ריח ניחוח’, ובעולת עוף ‘אשה ריח ניחוח’, ובמנחה ‘אשה ריח ניחוח’, לומר ק': אחד המרבה ואחד הממעט, ובלבד שיכוין לבו לשמים”.

וז הנקודה, והיא התכלית: “שיכוון לבו לשמים”.

תשמעו סיפור כיצד נראה “יכוון לבו לשמים”.

בהיותי באמריקה, הצטרף אלי לעזרתי יהודי חשוב. הוא הרבה להתחמד איתי, נסע עימי עד סן-פרנסיסקו, וגם לפייטסבורג ולעוד מקומות. הוא היה מקורב גדול לרבי מבאבוב זצ"ל.

וסיפר לי, כי במשך השנים שם לב לדבר מעניין: כל יום,

בקביעות, כאילו חוק ולא יעבור, אחרי הצהריים בשעות ארבע-חמש, הגבאים מניחים לפני האדמו"ר כמה עוגיות פשוטות, קיכעלך. הרבי מברך עליהם ברכת מונות, ואחרי האכילה מברך ‘על המחיה’.

כיצד הבחינו בקביעות זו של אכילת העוגיות? כי פעם אחת קרה שאמרו לו - “אין קיכעלך עוגיות, אולי נביא תחתם תפוחים?” אמר הרבי: “לא, אני רוצה את הקיכעלך...” לא היה ברור מה המטרה שלו בעוגיות הללו, הרבי לא ביאר מעולם מה כוונתו באכילת העוגיות.

אבל, כמה זמן צדיקים יכולים להסתיר את המעשים הטובים?...

היה זה חודשים ספורים לפני פטירתו לשמי רום, אחד מבאי הבית תפס אומץ ושאל אותו: “רבי, מה זה הקיכעלך האלה? מה הסיפור עם העוגיות הללו?”.

השיב הרבי: הברכה היחידה שאומרים בה “ונברך עליה בקדושה ובטהרה” היא ברכת ‘מעין שלוש’. לא בברכת המזון, לא בבורא נפשות, רק ב‘מעין שלוש’ אנו אומרים ומבקשים “ונברך עליה בקדושה ובטהרה”, ואיני יכול לעבור יום אחד בלי לומר לקב"ה ולבקש - “ונברך עליה בקדושה ובטהרה”.

כמה צריכים אנו חיזוק בזה, כמה עלינו לשעבד את הלב לברכות ולתפילות. אנחנו מתפללים שלוש פעמים ביום, צריך לראות שלא נכנסים ל‘מלומדה’, צריך חיזוק.

כאן המקום להעיר: פעמים רבות אדם נכנס לביקור אצל חברים בני משפחה, או שנמצא בבית לבדו, הוא טועם ואוכל חתיכת עוגה שהגישו לו, ביסקוויט וכדו', באמצע אכילתו או בסיום אכילתו, הוא נכנס לשיח עם מישהו, מדבר ומשוחח, לפעמים שיחה מאוד רצינית, מדבר, ושוכח לברך ‘על המחיה’. קורה, הרבה פעמים.

או בהבדלה: עושים הבדלה, ואחרי הבדלה עסוקים מיד בדבר אחר, כגון שמביאים הדס או נר לברך עליהם, או שאומרים זה לזה “שבוע טוב”, ושוכחים לברך ‘על הגפן’, מפסידים את הברכה, וברכת ‘מעין שלוש’ היא ספק דאורייתא. מה יש לעשות כדי לא להיכשל? להתרגל מיד בסיום אכילת המזונות, לומר ברכת ‘על המחיה’. לפני הכל לברך, אחר כך בבקשה, תיכנס לשיחה כחפצך. גם בברכת ‘אשר יצר’ פעמים רבות קורה כעין זה: הוא שוכח. “ונברך עליה בקדושה ובטהרה” - שכן יהיו הברכות שלנו, בקדושה ובטהרה.

הגיונוי האחר

רבי ראובן נהר ונשמר בכל חשש איסור שהוא. די היה בספק ספיקא כדי להחריד אותו משלוותו, כביכול עומד לנגדו רוצח וחרבו שלופה בידו.

בני ביתו זוכרים כיצד בשנים קדמוניות, בטרם היו גרשורים ומוגנים, כשהיה מבחין בחרקים מעופפים בזמן סעודת שבת, היה מחוזה עליהם בידי וועק באימה ופחד: “תראה, חרקים, גיוועלד!” כל זאת מחשש שמא אחד המעופפים ינוח בתוך המאכלים ואי מי מבני הבית יאכלוהו בלא שימת לב.

כמו כן נהג להזהר שלא להניח ספרים וברכונים על שולחן האוכל, מחשש שהזוחלים המצויים בספרים יוחלו לתוך המאכלים. כאשר אירע שמאן דהו הניח בשוגג ספר על השולחן, היה נועק במורא: “מילבין”, “מילבין” - תולעים!

כאשר אורח היה מניח ספר על השולחן, היה מעיר לו על כך בנעם ופותח בסיפור מעשה הקשור לעניין זה, תוך כדי שהוא עומד על דעתו בתוקף ומביא את דברי בעל ה“יסוד ושושן העבודה” שכתב: “גם שמעתי על כמה אנשי מעשה, שנהרסם שלא יאח מונח שום ספר על השולחן בעת האכילה, כי בספרים מצוין מילבין, וחוששין שלא ירחשו מהספרים על המפה ועל הלחם”.

ניסן

יש נוהגים לא לאכול מצה מראש חודש¹

אין גופלים על פניהם בכל חודש ניסן² וא"א אב הרחמים בשבת קודם מוסף³ עד פסח אבל לאחריו אומרים⁴ וא"א צדקתך בשבת במנחה⁵ א"א צידוק הדין⁶ ולא הקדיש שאחריו⁷ א"א יהי רצון שאחר קריאת התורה ואין מזכירין נשמות⁸.

טוב לקרות בניסן בכל יום הנשיא שלו וביום י"ג פר' בהעלותך עד כן עשה את המנורה⁹.

הנוהגים לצום כל ער"ח, בער"ח אייר לא יתענו¹⁰.

שבת שלפני פסח¹¹ המנהג לומר במנחה ההגדה מתחלת עבדים היינו עד לכפר על כל עונותינו¹² ובשם הגר"א כתבו שלא ה' נוהג בזה¹³.

ברכת אילנות

הרואה אילנות מאכל¹⁴ שמוצאין פרח אומר בא"י אמ"ה שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בג"א¹⁵ אבל באילנות סרק או בעלים ללא הפרח שממנו עתיד להתגדל הפרי אינו מברך¹⁶.

איחר לברך עד אחר שגדלו הפירות וראויים כבר לברכת שהיינו שוב לא יברך¹⁷ אבל אם לא גדלו הפירות כל צרכם לא אבד הברכה בד"א שלא ראה מקודם אבל ראה מקודם אבד הברכה¹⁸ וקודם שגדלו הפירות אפי' לא בירך בשעת רא' ראשונה יכול לברך¹⁹, וברכה זו נוהגת בכל חדשי השנה ואלא שבניסן דרך ארצות החמים לבלב האילנות²⁰ ומ"מ אין מברכים אלא פ"א בשנה²¹.

וצריך לזהר על נקיות המקום שלא יכשל בברכתו באיסור "לא תשא" ויהי מחניק קדוש".

ליל בדיקת חמץ

בתחלת ליל י"ד בניסן בודקין את החמץ²² בכל המקומות שיש לחוש שמא הכניסו בהם חמץ²³ ואם ידוע שהכניסו חמץ אפי' פעם אחת כבר מחויב²⁴ ובית שתינוקות מצויין צריכים בדיקה בכל גווי ועי' הערה²⁵ ולפיכך בתי כנסיות ובתי מדרשות צריכים בדיקה²⁶ וצריך הגבאי לבדוק בליל י"ד לאור הנר בברכה²⁷.

משהגיע זמן הבדיקה אסור להתחיל ללמוד (אפי' יש לו עת קבוע ללמוד) או לעשות מלאכה או לאכול עד שיבדוק²⁸ ואפי' שהיה בעלמא אסורה²⁹ וטעימה מותר והיינו פת עד כביצה³⁰ ופירות אף יותר מכביצה כל שאין שוהה הרבה באכילתם מותר³¹.

חצי שעה קודם זמן הבדיקה: להתחיל במלאכה אסור³² לאכול מותר פת עד כביצה³³ ופירות ללא הגבלה³⁴ ללמוד הלומדים שיעור בביהמ"ד בלא פלפול מותר והלומד יחידי בביתו מחלוקת אמנם אם עשה שומר שיזכירו לבדוק לכו"ע מותר³⁵.

התחיל בלימוד מלאכה אכילה וכו'³⁶ בין קודם חצי שעה שקודם הבדיקה בין בחצי שעה שקודם הבדיקה (שאסור לכתחילה וכדלעיל) משהגיע זמן הבדיקה והיינו צאה"כ פוסק³⁷ אבל משהגיע חצי שעה שקודם הבדיקה א"צ להפסיק³⁸.

מעריב בזמנו בצבור קודם לבדיקה³⁹ וביחידי מחלוקת אם קודם לבדיקה⁴⁰ ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד⁴¹.

צריך לכבד חדריו קודם הבדיקה⁴² דלא מיבדק שפיר בלא כיבוד⁴³ והמנהג הוא לכבד כל הבית ביום י"ג כדי שיוכל לעשות הבדיקה כדין מיד בליל י"ד⁴⁴ ואם נתכוין בכיבוד זה לשם בדיקה לא עלתה לו וצריך לחזור ולבדוק בליל י"ד⁴⁵.

נוהגים להניח קודם הבדיקה במקום המשומר מתינוקות ועכברים⁴⁶ עשרה⁴⁷ פתיתי חמץ קשה⁴⁸ שימצאם הבדוק כדי שלא יהיה חשש ברכה לבטלה מיהו אם לא נתן לא עכב דדעת כל אדם עם הברכה לבער אם נמצא⁴⁹ ומ"מ אין כדאי לבטל מנהג של ישראל⁵⁰.

הבדיקה צריך שתהיה לאור נר⁵¹ של שעה⁵² לאפוקי אבוקה או נר של חלב שמן שומן⁵³ ובדיעבד בשל חלב ושומן יצא⁵⁴ בשל שמן מחלוקת⁵⁵ ובאבוקה אף בדיעבד לא יצא⁵⁶.

עדיף שיבדוק בעצמו משימנה אחר דמצוה בו יותר מבשלוחו, ברם מדינא יכול לסמוך בבדיקה אפי' על נשים עבדים וקטנים ומ"מ לכתחלה נכון שלא לסמוך אלא על אנשים ב"ח שהגיעו לכלל מצוות והיינו מי"ג שנה ואילך⁵⁶.

קודם שיתחיל לבדוק יברך אקב"ו על ביעור חמץ⁵⁷ בירך לבער חמץ יצא⁵⁸ שכח ונזכר תוך כדי בדיקה מברך⁵⁹ נזכר לאחר שסיים הבדיקה יברך למחר בשעת שריפה ויש מהאחרונים דס"ל דאז הברכה בלא שם ומלכות ומ"מ אין מוחזין ביד המברך בשם ומלכות דיש לו על מי לסמוך⁶⁰.

י"א שטוב שיטול ידי קודם שמברך⁶¹.

יזהר שלא ידבר בין הברכה לתחילת הבדיקה⁶² ובדיעבד אם שח בין ברכה לבדיקה מעניני הבדיקה א"צ לחזור ולברך ואם לאו חוזר ומברך⁶³.

1 משנ"ב תע"א סק"ב 2 שו"ע תכט ס"ב 3 רמ"א רפד ס"ז כ' שאין לאומרו ביום שא"א צו"צ 4 משנ"ב רפ"ד סק"ה 5 שו"ע תכט ס"ב 6 תכט ס"ב ברמ"א 7 משנ"ב תכט סק"ה 8 שם 9 משנ"ב תכט סק"ה 10 משנ"ב תכט סק"י 11 עי' משנ"ב תל סק"ב 12 תל ס"א ברמ"א 13 תל ביה"ל ד"ה במנחה 14 משנ"ב רכו סק"ב 15 שו"ע רכו ס"א 16 משנ"ב רכו סק"ב 17 משנ"ב רכו סק"ד 18 שם 19 משנ"ב רכו סק"ה 20 משנ"ב רכו סק"א 21 שו"ע רכו ס"א 22 שו"ע תל ס"א 23 שו"ע תל ס"ג 24 משנ"ב תל סק"ט 25 שם, ובחוט שני פ"ד סק"א החמיר בכה"ל לבדוק גם בית הכסא ואמבטיה 26 שו"ע תל ס"י 27 משנ"ב תל סקמ"ג 28 שו"ע תל ס"ב 29 תל ס"ב ביה"ל ד"ה ולא יאכל 30 משנ"ב תל סק"ו 31 משנ"ב תל סק"ו 32 משנ"ב תל סק"ה 33 משנ"ב תל סק"ה וסק"ו 34 תל ס"ב ביה"ל ד"ה לא יאכל 35 משנ"ב תל סק"ז 36 משנ"ב תל סק"ט 37 משנ"ב תל סק"י 38 שעה"צ רלה או' כז 39 משנ"ב תל סק"ה 40 שם 41 שעה"צ תל או' יא 42 תל ס"א ברמ"א 43 משנ"ב תל סקמ"ו 44 שם 45 שו"ע תל ס"א ועי' משנ"ב שם סקמ"ה 46 משנ"ב תל סק"ב 47 משנ"ב תל סק"ג 48 משנ"ב תל סק"ב 49 תל ס"ב ברמ"א 50 משנ"ב תל סק"ג 51 שו"ע תל ס"א 52 שו"ע תל ס"ב 53 שם 54 משנ"ב תל סק"י 55 שם 56 שם 57 שו"ע תל ס"א 58 משנ"ב תל סק"ג 59 תל ס"א ברמ"א 60 משנ"ב תל סק"ד 61 משנ"ב תל סק"ב 62 שו"ע תל ס"א 63 משנ"ב תל סק"ה

לענין ספק חמץ אבל לענין ודאי חמץ כביצה לכו"ע צריך לחזור לביתו או לשלוח שליח שיבדוק זולת בהפסד מרובה שסגי בביטול.⁹⁰

המשכיר בית לחבירו לפסח וקנהו השוכר באחד מהדרכים ששכירות קרקע נקנה בו (כסף שטר חזקה סודר⁹¹) אם עד שלא מסר לו המפתח חל י"ד על המשכיר לבדוק ואם משמסר לו המפתח חל י"ד על השוכר לבדוק⁹², ובמסירת מפתח בלא קנין קודם התחלת י"ד יש להחמיר דחייב הבדיקה על שניהם ומ"מ יכול האחד לעשות השני לשלוחו⁹³ ואחר התחלת י"ד החייב בדיקה על המשכיר⁹⁴ וכשאין המשכיר בעיר על השוכר לבדוק⁹⁵.

לא בדק בליל י"ד יבדוק ביום י"ד⁹⁶ ואסור בכל הדברים (לימוד אכילה מלאכה וכו') עד שיבדוק⁹⁷ ויבדוק לאור הנר כבלילה זולת באכסדרה שאורה רב וכנגד ארובה⁹⁸ וחלונות שבחדר בלא זכוכית⁹⁹ שיכול לבדוק לאור החמה¹⁰⁰ לא בדק ביום י"ד יבדוק בתוך הפסח לא בדק בתוך הפסח יבדוק לאחר הפסח שלא יכשל בחמץ שעבר עליו הפסח¹⁰¹ וכ"ז אפי' בביטול חמצו בער"פ¹⁰² זולת ביו"ט שאם ביטל בער"פ ידחה הבדיקה לחוה"מ¹⁰³ ולעולם מברך על הבדיקה¹⁰⁴ חוץ מבדיקה שלאחר הפסח שאין מברך¹⁰⁵. (וכהיום שמוכרים החמץ אין לברך בבדיקה בפסח).

המקדים לבדוק בליל י"ג מחלוקת אם מברך על ביעור חמץ¹⁰⁶ וצ"ע למעשה¹⁰⁷ ולפיכך לא יקדים לבדוק בליל י"ג¹⁰⁸.

אם הקדים לבדוק ביום י"ג לאור הנר צריך לחזור ולבדוק ליל י"ד כתקנת חכמים ומ"מ לא יברך אכן אם הקדים לבדוק בליל י"ג לאור הנר ונזהר היטב שלא להכניס אחר חמץ א"צ לחזור ולבדוק. והרוצה להחמיר לא יברך¹⁰⁹.

ערב פסח

תענית בכורות

הבכורות מתענים בער"פ¹¹⁰ ואומרים ענגנו במנחה¹¹¹ ואם חש בראשו או בעיניו או שע"י התענית לא יוכל בערב לקיים אכילת מצה ומרור ושתיית ד' כוסות א"צ להתענות¹¹² ומ"מ טוב יותר שיאכל רק מיני תרגימא¹¹³.

בכור קטן מל' יום והלאה אביו מתענה עבורו¹¹⁴ ואם האב עצמו בכור שתעניתו עולה לעצמו¹¹⁵ האם מתענה תחת בנה¹¹⁶ ובמקום שמצטער מהתענית וכ"ש מעוברת ומניקה יש להקל אף אם אין לה בעל שיתענה עבור בנה¹¹⁷.

והיום נוהגים לאכול בסעודת סיום מסכת ואף שהבכורים

טוב שלא ידבר בשעת הבדיקה⁶⁴ אלא רק מעניגי הבדיקה ומ"מ א"צ לחזור ולברך הואיל והתחיל כבר במצוה⁶⁵.

בברכה אחת יכול לבדוק כמה בתים⁶⁶ וההליכה ל"ה הפסק⁶⁷.

אם רוצה יכול להעמיד אצלו בשעה שמברך כמה אנשים שיצאו בברכתו⁶⁸ ויתפזרו לבדוק איש איש במקומו על סמך ברכתו⁶⁹ ואם לא שמעו ברכתו לכתחלה אין לשלחם לבדוק ומ"מ אם קשה לו לגמור הבדיקה יכול לבקש מאחר שסייענו ואותו אחר א"צ לברך⁷⁰.

חצר א"צ בדיקה הואיל ועופות המצויים שם יאכלו החמץ, וה"מ ספק חמץ אבל ודאי חמץ צריך בדיקה⁷¹ בד"א דוקא בחמץ שהיה בליל י"ד אחר זמן הבדיקה אבל של קודם לכן אף בודאי חמץ סמכינן שיאכלוהו העופות⁷² וי"א דתוך ל' יום סמוך לפסח חיישינן^{72*} וכ"ז לענין חיוב בדיקת חמץ אבל להשליך לכתחלה חמץ במקום שהעופות מצויים ולסמוך שיאכלוהו אסור, וגם בדיעבד אם זרק צריך לבדוק ולבער זולת במקום מופקר לרבים כמו רחוב שמותר להשליך חמצו ולהפקיר קודם זמן איסור⁷³.

חורים שבצדדי החצר צריכים בדיקה⁷⁴.

כיסים או בתי יד של בגדים בין משלו ובין משל תינוקותיו⁷⁵ שנותנים בהם לפעמים חמץ צריכים בדיקה⁷⁶.

אחר הבדיקה יהא נזהר בחמץ שמשייר להצניעו כדי שלא יצטרך בדיקה אחרת⁷⁷.

מצא חמץ בבית לאחר בדיקתו א"צ לחזור ולבדוק כל הבית בשביל זה⁷⁸.

עכו"ם שנכנס עם חמץ לבית בדוק א"צ לחזור ולבדוק הבית⁷⁹.

אחר הבדיקה בלילה יבטלנו ויאמר כל חמירא דאיתא ברשותי דלא חזיתיה ודלא בערתיה לבטיל וליהוי הפקר⁸⁰ כעפרא דארעא⁸¹ (כל חמץ או שאור⁸² הנמצא ברשותי יהיה הפקר ויהיה נחשב כעפרא הארץ) וצריך לאומרו בל' שמבין⁸³ ואם אינו מבין הל' לא יצא אפי' דיעבד זולת בלשה"ק דיצא דיעבד כל שיודע לפחות ענין הביטול שמפקיר חמצו⁸⁴.

אף היוצא מביתו לפסח חייב בבדיקה כל שיוצא תוך ל' יום שקודם החג⁸⁵ ויבדוק בלילה שלפני יציאתו לאור הנר⁸⁶ מיהו לא יברך⁸⁷ וגם צריך אז לבטל החמץ שלא ראה כמו בליל י"ד⁸⁸ אף יאמר הלשון כל חמירא וחמיעא דאיכא בביתא הדין וכו'⁸⁹ ואם שכח ולא בדק מחלוקת אם מספיק שמבטל חמצו או שצריך לחזור לביתו לבדוק וזה

64 שו"ע תלב ס"ב 65 משנ"ב תלב סק"ו 66 שו"ע תלב ס"ב 67 משנ"ב תלב סק"ו 68 משנ"ב תלב סק"ט 69 שו"ע תלב ס"ב 70 משנ"ב תלב סק"א 71 שו"ע תלב ס"ו 72 משנ"ב תלב סק"ה ושעה"צ שם או' ו, ועי' משנ"ב תלב סק"ז 72* שעה"צ תסה אות ג' ועי' משנ"ב תלב סק"ז 73 משנ"ב תלב סק"ה 74 משנ"ב תלב סק"ה 75 משנ"ב תלב סק"ה 76 תלב ס"א ברמ"א 77 שו"ע תלב ס"א 78 משנ"ב תלב סק"ד 79 משנ"ב תלב סק"א 80 משנ"ב תלב סק"ה 81 שו"ע תלב ס"ב 82 תלב ביה"ל ד"ה אבל בשאר לשונות 83 תלב ס"ב ברמ"א 84 משנ"ב תלב סק"ט 85 שו"ע תלב ס"א 86 משנ"ב תלב סק"ג 87 תלב ס"א ברמ"א 88 משנ"ב תלב סק"ג 89 שעה"צ תלב או' ה 90 תלב ביה"ל ד"ה זקוק לבדוק 91 משנ"ב תלב סק"ב 92 שו"ע תלב ס"א 93 משנ"ב תלב סק"ב 94 שו"ע תלב ס"א 95 תלב ביה"ל ד"ה על המשכיר 96 שו"ע תלב ס"א 97 משנ"ב תלב סק"ה 98 שו"ע תלב ס"א 99 משנ"ב תלב סק"ז 100 שו"ע תלב ס"א 101 שו"ע תלב ס"א 102 משנ"ב תלב סק"ג 103 שם 104 משנ"ב תלב סק"ה 105 שו"ע תלב ס"א 106 תלב ס"א ברמ"א ביה"ל שם ד"ה ולא יברך 107 תלב ביה"ל ד"ה ולא יברך 108 תלב שעה"צ או' ה 109 משנ"ב תלב סק"א 110 שו"ע תלב ס"א 111 משנ"ב תלב סק"ב 112 שם 113 שם 114 עי' רמ"א תלב ס"א ומשנ"ב שם סק"ה וסק"ט 115 משנ"ב תלב סק"ה 116 תלב ס"א ברמ"א 117 משנ"ב תלב סק"ט

א"צ להיות בביתו בשעה שמבטל אלא בכל מקום שנמצא יכול לבטל¹⁴⁷.

מצא חמץ ברה"ר אסור להגביהו אפי' אין דעתו לזכות בו דמשעה שהגביהו קנאו ועובר עליו בב"י¹⁴⁸.

אסור לומר בשר זה לפסח כי אם בשר זה ליו"ט¹⁴⁹ אבל בדיעבד אין לאוסרו באכילה¹⁵⁰ וטוב ליזהר בזה גם בעופות ודגים¹⁵¹.

אסור לעשות מלאכה בער"פ מחצות ולמעלה ואפי' בחנם¹⁵² וע"י עכו"ם יש להקל¹⁵³.

אסור להסתפר אחר חצות ע"י ישראל אפי' בחנם אבל ע"י עכו"ם מותר¹⁵⁴ וע"י ישראל שאין לו מה יאכל מותר אפי' בשכר¹⁵⁵. ונטילת צפורניים אם שכח קודם חצות יש להקל אפי' ע"י עצמו.

איסור הסתפרות הוא רק בראש והזקן אבל שאר אברים מותר לספר¹⁵⁶.

אסור לכבס בגדיו אחר חצות¹⁵⁷.

בגדיו שנקרעו קצת רשאי לתקן ולתפורם לצורך יו"ט אפי' אחר חצות ואפי' מעשה אומן הותר בזה וה"ה שמותר לעשות לחבירו בחנם¹⁵⁸.

מצוה לרחוץ ולגלח בעיו"ט¹⁵⁹ וגם על הנשים שייך מצות רחיצה¹⁶⁰.

ילך אחר חצות לבית המרחץ ויטבול לכבוד הרגל ואחר מנחה נכון שיתעסק בדיני קרבנות פסח ויחשוב לו הקב"ה כאילו קיים בפועל¹⁶¹.

אסור לאכול דברים העשויים מחמשת מיני דגן כגון קניידלעך¹⁶² משעה עשירית ולמעלה כדי שיאכל מצה לתיאבון¹⁶³ ואף קודם שעה עשירית אם יודע שימשך סעודתו לתוך שעה עשירית לא יתחיל לאכול אף קודם שעה ט'¹⁶⁴ ואם התחיל לאכול בזמן האיסור פוסק¹⁶⁵ אבל אוכל מעט פירות ירקות¹⁶⁶ בשר דגים ביצים וכה"ג¹⁶⁷ והוא שלא ימלא כריסו מהם¹⁶⁸.

יהיה שולחנו ערוך מבעוד יום¹⁶⁹ כדי שיהיה אפשר לו להתחיל הסדר מיד ולא ישתהה¹⁷⁰ וצריך לזרז עצמו אחר התפילה לילך תיכף לביתו¹⁷¹ שמצוה למהר לאכול בשביל התינקות שלא ישנו¹⁷².

אע"פ שבכל השנה מצוה למעט בכלים גאים משום זכר לחורבן בליל פסח מצוה להרבות שזוהו בכלל דרך חירות¹⁷³.

לא למדו המסכת מ"מ אצל המסיים הוא סעודת מצוה ומצטרפים לסעודתו¹¹⁸.

שאר דיני ער"פ

מעלות השחר¹¹⁹ אסור מדינא לאכול מצה¹²⁰ ואפי' מצה שמחמירין לחשבה לחמץ כמצה כפולה או נפוחה ג"כ אסור¹²¹ וממנהגא אין לאכול אף מצה עשירה¹²².

קטן וקטנה שאינם יודעים מה שמספרים בלילה מיציאת מצרים מותר להאכילם כל היום מצה¹²².*

מצה שנאפתה כתיקונה ואח"כ נתפררה ונילושה ביין ושמץ אפי' אפאה שנית¹²³ אינה נקראת מצה עשירה ואסור לאוכלה מדינא¹²⁴ אבל אם בשלה וכגון קניידלעך וכדו' ל"ח למצה בכלל ומותר קודם שעה עשירית¹²⁵ (יתר דיני אכילה קודם שעה עשירית יתבארו להלן בעזה"י) ולענין טיגון צ"ע¹²⁶.

א"א בשחרית מזמור לתודה וקל א"א ולמנצח¹²⁷.

מותר לאכול חמץ עד שליש היום¹²⁸ והיינו סוף שעה ד' ומיהו מותר בהנאה כל שעה ה' ומתחילת שעה ו' אסורוהו גם בהנאה¹²⁹ ולפיכך יש לבער החמץ או למוכרו לגוי עד סוף שעה חמישית¹³⁰.

גם המוכר לגוי נכון שיניח מחמצו לכל הפחות כזית לשריפת חמץ כדי לקיים מצות תשביתו כתיקונה¹³¹.

אע"פ שבדק כיסי בגדיו בבדיקת חמץ צריך לחזור ולנערם בשעת הביעור שמא הכניס בהם חמץ שאכל אחר הבדיקה¹³².

אע"פ שביטל לאחר בדיקת חמץ טוב לחזור ולבטל ביום¹³³ אחר ששרף החמץ¹³⁴ בסוף שעה חמישית קודם שעה שישית¹³⁵ ובביטול דיום יאמר דחזיתיה ודלא חזיתיה דבערתיה ודלא בערתיה¹³⁶.

בשעת הדחק¹³⁷ אשתו יכולה לבטל ותאמר כל חמירא דאיכא ברשות בעלי וכו'¹³⁸ ומ"מ לכתחלה אין לסמוך על ביטולה כיון שאינו שלה¹³⁹ ולפיכך אלמנה לכתחלה מבטלת לעצמה¹⁴⁰.

בשעת הדחק¹⁴¹ יש להקל לעשות שליח לבטל חמצו¹⁴² ואין לעשות קטן לשליח¹⁴³ ובלילה יאמר השליח כל חמירא דאיכא ברשותיה דפלוני דלא ידע ביה וכו' וביום יאמר דידע ביה ודלא ידע ביה וכו'¹⁴⁴.

עשה שליח על הבדיקה ל"ח לשליח על הביטול ויבטל בעצמו¹⁴⁵ אא"כ נסע בדרך ועשהו שליח קודם נסיעתו לבדוק חמצו דאז הוי שליח גם על הביטול¹⁴⁶.

118 משנ"ב תע סק"י 119 משנ"ב תעא סק"י"ב 120 תעא ס"ב ברמ"א 121 משנ"ב תעא סק"י"ב 122 תמד ס"א ברמ"א * 122 תעא ס"ב ברמ"א ומשנ"ב שם סק"י"ג וסק"ד 123 משנ"ב תעא סק"י"ט 124 תעא ס"ב ברמ"א 125 משנ"ב תעא סק"י"ב 126 שעה"צ תעא או"כ 127 תכס ס"ב ברמ"א 128 תמו ס"א ברמ"א 129 שו"ע תמו ס"א 130 שו"ע תמו ס"ב ומשנ"ב תמו סק"י 131 משנ"ב תמו סק"י 132 משנ"ב תלג סק"י 133 שו"ע תלד ס"ב 134 תלד ס"ב ברמ"א 135 שו"ע תלד ס"ב 136 שו"ע תלד ס"ג 137 תלד ביה"ל ד"ה שתבטל אשתו 138 שו"ע תלד ס"ד 139 משנ"ב תלד סק"י"ח 140 משנ"ב תלד סק"י"ט 141 משנ"ב תלד סק"י"ט 142 שו"ע תלד ס"ד 143 תלד ביה"ל ד"ה שלוחו 144 משנ"ב תלד סק"י"ז 145 משנ"ב תלד סק"י"ד 146 תלד ביה"ל ד"ה ידא בטל 147 שו"ע תלד ס"ד 148 תמו ביה"ל ד"ה בביתו 149 שו"ע תסס ס"א 150 משנ"ב תסס סק"א 151 משנ"ב תסס סק"ב 152 שו"ע תסס ס"א 153 תסס ס"א ברמ"א 154 משנ"ב תסס סק"ה 155 משנ"ב תסס סק"ו 156 שעה"צ תקלא או"ט וע"י תקלא ס"א ותקמו ס"ה 157 משנ"ב תסס סק"י 158 משנ"ב תסס סק"ה 159 תעא ס"ג ברמ"א 160 משנ"ב רס סק"ב ועיי"ש סק"ה 161 משנ"ב תעא סק"ב 162 משנ"ב תעא סק"ג ושעה"צ שם או"כ 163 שו"ע תעא ס"א 164 משנ"ב תעא סק"ט 165 משנ"ב תעא סק"ב 166 שו"ע תעא ס"א 167 משנ"ב תעא סק"ג 168 שו"ע תעא ס"א 169 שו"ע תעב ס"א 170 משנ"ב תעב סק"א 171 משנ"ב תעב סק"ב 172 שו"ע תעב ס"א 173 משנ"ב תעב סק"ו

יו"ט ראשון

הדלקת נרות

מברך על הנר אקב"ו להדליק נר של יו"ט¹⁷⁴ וא"צ לברך שהחינו על הנר מיהו במקום שנהגו אין למחת בידם¹⁷⁵ ויזהרו לא לענות אמן בקידוש על ברכת שהחינו דלא ליהוי הפסק ובדיעבד אם ענו אי"ז מעכב.

ברכת שהחינו תיבת לזמן (הזה) הל' בחיריק ולא בפתח¹⁷⁶.

בשונה משבת שמדלקת ואח"כ מברכת, ביו"ט מברכת ואח"כ מדלקת¹⁷⁷ (מיהו יש מי שאומר דלא פלוג¹⁷⁸).

אסור לכבות אש ביו"ט שלא לצורך או"ג¹⁷⁹ לפיכך לא תכבה הגפרור אחר הדלקת הנרות אלא תניחנו עד שיכבה מאליו.

מעריב

שכח במעריב של פסח לומר משיב הרוח ומוה"ג אינו חוזר¹⁸⁰.

חותם בברכה אמצעית מקדש ישראל והזמנים¹⁸¹ חתם מקדש השבת¹⁸² או מקדש ישראל¹⁸³ לא יצא וחוזר לראש הברכה¹⁸⁴ ואם תיקן תוכ"ד יצא¹⁸⁵ ודוקא בשלא התחיל עדין רצה¹⁸⁶ עקר רגליו חוזר לראש התפילה¹⁸⁷.

שכח לומר אתה בחרתנו ואמר יעלה ויבא יצא¹⁸⁸ ואפי' נזכר קודם שחתם הברכה א"צ לחזור לאתה בחרתנו¹⁸⁹ שכח שניהם לא יצא אע"פ שאמר והשיאנו¹⁹⁰.

ליל הסדר

נשים חייבות בכל מצוות הלילה¹⁹¹.

מצוה לחלק לתינוקות קליות ואגוזים כדי שיראו שינוי וישאלו¹⁹².

אסור לאכול הזרוע בלילה דאין אוכלין צלי בלילה¹⁹³.

אין ליתן שום מצה על השולחן עד זמן הסעודה וזולת המצות שבקערה¹⁹⁴.

טעה בקידוש בחתימת מקדש ישראל והזמנים דינו כבתפילה (עי' מש"נ במעריב).

ברכת שהחינו בקידוש תיבת לזמן הל' בחיריק ולא בפתח¹⁹⁶.

דיני הסיבה

כל אדם מיסב על שמאלו¹⁹⁷ אף אטר¹⁹⁸ ובדיעבד אטר שהיסיב על צד ימין יצא יד"ח הסיבה¹⁹⁹ אשה אינה צריכה הסיבה²⁰⁰.

אבל (תוך י"ב חודש על אביו ואמו או תוך ל' על שאר קרובים כשלא נהג שבעה לפני הרגל) יסב בשינוי קצת ונהגו שלא לובש קיטל ומ"מ הלובש אין מוחזין בידו²⁰¹.

אכל ושתה בלא הסיבה יצא²⁰² ומ"מ שכח להיסיב בכוס שני יחזור וישתה בהסיבה בלא ברכה²⁰³ ונכון שקודם שמברך על כוס ראשון יהיה בדעתו לשתות בין הכוסות ואז גם בכוס ראשון יחזור וישתה בהסיבה בלא ברכה²⁰⁴ אבל ב' כוסות אחרונות אין חוזר דגראה כמוסיף ועי' הערה²⁰⁵ וכן באכילת מצה יחזור ויאכל כזית בלא ברכה זולת באפיקומן הואיל ואסור לאכול ב' פעמים אפיקומן²⁰⁶ ולכתחלה יסב כל הסעודה²⁰⁷.

דיני ד' כוסות

צריך לשתות ד' כוסות על סדר ההגדה²⁰⁸ ואם שתאן שלא כסדר לא יצא²⁰⁹ וחוזר ושותה בברכה על הסדר²¹⁰.

שיעור הכוס רביעית²¹¹ ולכתחלה ישתה כולו ובדיעבד בג' כוסות ראשונות²¹² מספיק רובו זולת באדם שמלא לוגמיו יותר מרוב רביעית שאז צריך רביעית או מלא לוגמיו שלו²¹³, ואם יש בכוס יותר מרביעית אע"ג דבעלמא די ברוב רביעית מ"מ י"א דד' כוסות חמיר טפי²¹⁴ וצריך לשתות רוב הכוס²¹⁵ ולפיכך אם אין בדעתו לשתות הרבה לא יקח כוס גדול אלא כוס שמחזיק רביעית בלבד²¹⁶.

לכתחילה נכון לשתות רוב רביעית בבת אחת²¹⁷ ואם שהה באמצע שתייתה יותר מכדי שתיית רביעית בשתי כוסות אחרונות לא יחזור וישתה²¹⁸ ובשתי כוסות ראשונות אם היה בדעתו לשתות בין הכוסות (וכדלעיל בדיני הסיבה) יחזור וישתה בלא ברכה ואם לאו לא יחזור וישתה²¹⁹ ואם שהה בשתייתה יותר מכדי אכילת פרס אפי' בדיעבד לא יצא ויחזור וישתה בברכה²²⁰.

כוס גדולה המכילה ד' רביעיות וחפץ לשתות ממנה על הסדר כל פעם רביעית, צ"ע אם יצא²²¹ ומ"מ יכולים לצאת בו לכתחלה²²² ד' בני אדם יד"ח כוס אחת והיינו שכ"א ישתה רביעית²²³ ובדיעבד מספיק רוב רביעית לכ"א²²⁴.

ד' כוסות מברך ברכה ראשונה על כל כוס אבל ברכה אחרונה אן מברך אלא רק אחר האחרון²²⁵.

קדש - כוס ראשון יכוין לצאת בו גם יד"ח קידוש וגם יד"ח כוס ראשון²²⁶ ויברך שהחינו קודם השתיה ואם שכח מברך אימתי שנזכר בחג עד יו"ט אחרון דשהחינו ארגל קאי²²⁷.

לא יטול ידיו קודם הקידוש²²⁸ אפי' כונתו להקדים

174 שו"ע תקיד סי"א 175 משנ"ב רסג סק"ג 176 משנ"ב תרעו סק"א 177 משנ"ב רסג סק"ז 178 שם 179 שו"ע תקיד ס"א וס"ב 180 משנ"ב קיד סק"ג 181 שו"ע תפז ס"א 182 שם 183 משנ"ב תפז סק"ב 184 משנ"ב תפז סק"ד 185 שו"ע תפז ס"א 186 תפז ביה"ל ד"ה תוכ"ד 187 משנ"ב תפז סק"א 188 שו"ע תפז ס"ג 189 משנ"ב תפז סק"ב 190 משנ"ב תפז סק"א 191 שו"ע תעב ס"ד 192 שו"ע תעב סט"ז 193 משנ"ב תעב סק"ב 194 משנ"ב תעב סק"ו 195 משנ"ב תרעו סק"א 196 שו"ע תעב ס"ג 197 שו"ע תעב ס"ג 198 תעב ס"ג ברמ"א 199 משנ"ב תעב סק"א 200 תעב ס"ד ברמ"א 201 משנ"ב תעב סק"ג 202 תעב ס"ז ברמ"א 203 משנ"ב תעב סק"א 204 שם 205 תעב ס"ז ברמ"א, אא"כ היה לו כוס גדול ולא שתה כולו ונשאר בו שיעור שאז כל שלא התחיל לומר הלל או שאר ההגדה חוזר ושותה בהסיבה בלא ברכה, ואם התחיל לומר הלל או שאר ההגדה צ"ע מה יעשה - תעב ביה"ל ד"ה אין לחזור ולשתות 206 משנ"ב תעב סק"ב 207 תעב ס"ז ברמ"א 208 משנ"ב תעב סק"ד 209 שו"ע תעב ס"ה 210 משנ"ב תעב סק"ו 211 שו"ע תעב ס"ט 212 משנ"ב תעב סק"ל 213 תעב ביה"ל ד"ה ושתה כולו 214 משנ"ב תעב סק"ג 215 שו"ע תעב ס"ט 216 משנ"ב תעב סק"ג 217 משנ"ב תעב סק"ד 218 שם 219 שעה"צ תעב או' מט 220 משנ"ב תעב סק"ד 221 תעב ביה"ל ד"ה על הסדר 222 משנ"ב תעב סק"א 223 שו"ע תעב ס"ט 224 משנ"ב תעב סק"ב 225 תעב ס"א ברמ"א 226 משנ"ב תעב סק"א 227 שם 228 תעב ס"א ברמ"א

ונאמר²⁶⁸.

לאחר שמסיים גאל ישראל שותה כוס שני²⁶⁹.

אסור להפסיק בשתייה באמצע ההגדה²⁷⁰ ואפילו לא התחיל עדיין ההגדה אלא רק מזג כוס שני והכין עצמו לאמירת ההגדה ג"כ אסור²⁷¹ ולא הותר לשותות אלא בין כוס ראשון לשני אם היה בדעתו בשעה שקידש²⁷² וה"מ בין או בשאר משקין המשכרין אבל משקה שאין משתכר בו מותר²⁷³.

שכח לומר ההגדה בלילה אין לו תשלומין²⁷⁴.

רחצה - יטול ידיו ויברך על נט²⁷⁵ ואם ברור לו ששמר ידיו היטב מנטילת הכרפס נכון שיטמא ידיו קודם הנטילה שלא יהיה ברכתו לבטלה²⁷⁶.

מוציא מצה - יקח המצות כסדר הנחתם והיינו הפרוסה בין שתי השלמות ויברך המוציא ויניח השלישית להשמט מידו ויברך על הפרוסה עם תפיסת העליונה על אכילת מצה²⁷⁷ ויכוין בברכה גם על הכורך²⁷⁸ וגם על האפיקומן²⁷⁹ ויבצע משתייהם בבת אחת²⁸⁰ ויאכל בהסיבה משתייהם ביחד כזית מכל אחד²⁸¹ ולכתחלה צריך להכניס לפיו את שני הכזיתים בב"א ולרסקם אבל אין מחויב לבולעם בב"א אלא די שיבלע כזית בב"א ואח"כ יבלע השאר ובדיעבד אפילו בלע הכזית מעט מעט יצא כל שלא שהה מתחילת אכילתו עד סופה יותר מכדי אכילת פרס²⁸² ואם שהה יותר מכדי אכילת פרס לא יצא²⁸³.

אם אינו יכול לאכול שני כזיתים ביחד יאכל של המוציא תחלה²⁸⁴ והיינו מהעליונה השלמה²⁸⁵ ואח"כ של אכילת מצה²⁸⁶ והיינו מהפרוסה, ובדיעבד אם אכל כזית אחד בין מהשלמה בין מהפרוסה יצא²⁸⁷.

צריך לכוין באכילת המצה לצאת ידי המצוה והוא לעיכובא²⁸⁸.

משבירך על אכילת מצה לא ידבר בדבר שאינו מענין הסעודה עד לאחר הכורך²⁸⁹ ובדיעבד אם דיבר א"צ לחזור ולברך על הכורך²⁹⁰.

אין המנהג לטבל המוציא במלח בליל הסדר²⁹¹.

מרור - יקח כזית מרור (ובפחות לא יצא אפילו אם זה בריה²⁹²) ויטבלנו בחרוסת וינער החרוסת מעליו שלא יבטל טעם מרירותו ויברך על אכילת מרור ויאכלנו בלא הסיבה²⁹³ ומ"מ אם רוצה להיסב רשאי²⁹⁴.

כורך - נוטל מצה שלישית ובוצע ממנה כזית²⁹⁵ וכורכה עם כזית מרור²⁹⁶ וטובלה בחרוסת ואוכלן ביחד

הנטילה של אכילת כרפס²²⁹ ואם אין ידיו נקיות יטול מעט²³⁰ אבל לא נטילה גמורה²³¹.

אם אפשר²³² בעה"ב לא ימזוג לעצמו אלא אחר ימזוג לו דרך חירות²³³.

ורחץ - נוטל ידיו בלא ברכה²³⁴ ומ"מ צריך לזה כל דיני נטילה כמו לפת²³⁵ והיינו כלי כשר ומים כשרים וזהירות מחציצה הפסק והיסח הדעת ודיבור בין נטילה לאכילה (דתיכף לנטילה ברכה היינו לברכת האכילה).

כרפס - יקח מהכפרס פחות מכזית²³⁶ דוקא²³⁷ ויברך פה"א ויכוין בברכה לפטור גם את המרור שיאכל אח"כ²³⁸ ולפיכך אין מברך ברכה אחרונה על הכרפס אפילו עבר ואכל כזית²³⁹.

יחץ - יחצה המצה האמצעית לשתיים²⁴⁰ ויתן חציה הגדול²⁴¹ לאחד המסובין לשומרה לאפיקומן²⁴².

מגיד - קודם ההגדה יכוין או יאמר לצאת ידי מצות סיפור יציאת מצרים²⁴³ (דמצוות צריכות כונה²⁴⁴).

יגביה הקערה²⁴⁵ עם כל מה שעליה²⁴⁶ ויאמר בקול רם²⁴⁷ הא (וי"א כהא²⁴⁸) לחמא עניא עד מה נשתנה ואז יצוה להסירם מעל השולחן ולהניחם בסוף השולחן²⁴⁹ ואם השולחן קטן יסירם לגמרי מהשולחן²⁵⁰ כדי שיראו התינוקות וישאלו²⁵¹ המצות המוכנות לאכילה מדוע מסלקים אותם ויענה להם שאין רשאים לאכול עד שיספר ביציאת מצרים²⁵².

לאחר סילוק הקערה קודם מה נשתנה מוזגין כוס שני²⁵³ וא"צ שטיפה והדחה הואיל וכבר שטפו לקידוש²⁵⁴ ושואלים מה נשתנה²⁵⁵ והנשאל א"צ לומר מה נשתנה אלא מתחיל מעבדים היינו²⁵⁶.

מחזיר הקערה וקורא כל ההגדה²⁵⁷ והמצות שבקערה יהיו מגולים עד סוף ההגדה²⁵⁸ זולת בפסיסקא והיא שעמדה לאבותינו עד הקב"ה מצילנו מידם²⁵⁹ ופיסקא לפיכך אנו חייבים עד שחותם גאל ישראל שבמקומות אלו הואיל ומגביה הכוס²⁶⁰ יכסה המצות²⁶¹, כשיגיע למצה זו יגביה המצה הפרוסה²⁶², כשיגיע למרור זה יגביה המרור²⁶³.

נוהגין לזרוק באצבע (ולא בזרת²⁶⁴) וי"א לעשות בקמיצה²⁶⁵) מהכוס כשמגיע לדם אש ותמרות עשן וכן כשמזכיר עשרת המכות ודצ"ך עד"ש באח"ב והיינו הכל יחד ט"ז פעמים²⁶⁶ ואיסטניס א"צ באצבע ויכול ע"י שפיכה מהכוס ובפרט שי"א שכך נכון לכתחלה²⁶⁷.

כשיאמר ונאמר לפניו שירה הנ' יאמר בניקוד סגול

229	מושנ"ב תעג סק"ו	230	תעג ס"א ברמ"א	231	מושנ"ב תעג סק"ז	232	מושנ"ב תעג סק"ט	233	תעג ס"א ברמ"א	234	שו"ע תעג ס"ו
235	מושנ"ב קנח סק"כ	236	שו"ע תעג ס"ו	237	מושנ"ב תעג סקנ"ב	238	מושנ"ב תעג סקנ"ה	239	מושנ"ב תעג סקנ"ו	240	שו"ע תעג ס"ו
241	מושנ"ב תעג סקנ"ה	242	שו"ע תעג ס"ו	243	מושנ"ב תעג סק"א	244	שו"ע ס"ד	245	שו"ע תעג ס"ו	246	מושנ"ב תעג סק"ס
247	מושנ"ב תעג סקס"א	248	שם	249	שו"ע תעג ס"ו	250	מושנ"ב תעג סקס"ה	251	שו"ע תעג ס"ו	252	מושנ"ב תעג סקס"ו
253	שו"ע תעג ס"ז	254	מושנ"ב תעג סקס"ה	255	שו"ע תעג ס"ז	256	תעג ס"ז ברמ"א	257	שו"ע תעג ס"ז	258	תעג ס"ז ברמ"א
259	מושנ"ב תעג סקע"ג	260	שו"ע תעג ס"ז מושנ"ב שם סקע"ג	261	תעג ס"ז ברמ"א	262	שו"ע ורמ"א תעג ס"ז	263	תעג ס"ז ברמ"א	264	מושנ"ב תעג סקע"ד
	מושנ"ב תעג סקע"ד	265	שעה"צ תעג או' פא	266	תעג ס"ז ברמ"א	267	שעה"צ תעג או' פא	268	מושנ"ב תעג סקע"א	269	שו"ע תעד ס"א
270	מושנ"ב תעג סק"ד	271	תעג ביה"ל ד"ה הרשות בידו	272	מושנ"ב תעג סקכ"א ותעג סקי"א	273	מושנ"ב תעג סקט"ז	274	מושנ"ב תעג סק"ד	275	שו"ע תעה ס"א
	מושנ"ב תעג סק"ד	276	תעה ביה"ל ד"ה יטול ידיו	277	מושנ"ב תעה סק"ב	278	מושנ"ב תעה סקכ"ד	279	שעה"צ תעז או' ד	280	מושנ"ב תעה סק"ג
	מושנ"ב תעה סק"ג	281	שו"ע תעה ס"א	282	מושנ"ב תעה סק"ט	283	מושנ"ב תעה סק"מ	284	שו"ע תעה ס"א	285	מושנ"ב תעה סק"י
	מושנ"ב תעה סק"י	286	שו"ע תעה ס"א	287	מושנ"ב תעה סק"י	288	מושנ"ב תעה סקל"ד	289	שו"ע תעה ס"א	290	מושנ"ב תעה סקכ"ד
291	תעה ס"א ברמ"א	292	מושנ"ב תעה סקי"ב	293	שו"ע תעה ס"א	294	מושנ"ב תעה סקי"ד	295	מושנ"ב תעה סקט"ז	296	שם

ובדיעבד אם חתם ישתבח בברכה יאמר יהללך בלא חתימה³²⁹ ואחר ההלל שותה כוס רביעי בהסיבה ומברך לפניו ולאחריה³³⁰.

יכול לומר ההלל אף שלא במקום סעודה³³¹.

נתאחר עם הסדר עד סמוך לחצות יקדש וישתה כוס ראשון ויטול ידיו ויברך המוציא ועל אכילת מצה ויאכל וגם יברך על המרור תיכף קודם חצות ואח"כ יאמר ההגדה ואח"כ יסעוד סעודתו³³².

נוהגים שלא לקרות על מטתו רק פרשת שמע³³³ ומברך ברכת המפיל³³⁴.

חייב אדם לעסוק בהל' פסח וביציאת מצרים ולספר בניסים ובנפלאות שעשה הקב"ה לאבותינו עד שתחטפנו שינה³³⁵.

שחרית

שכח בשחרית משיב הרוח ומוה"ג אינו חוזר³³⁶.

אחרי שחרית גומרין ההלל³³⁷ ואם דילג אות אחת או תיבה אחת לא יצא³³⁸ וצריך לחזור ולומר ממקום הנדלג עד סוף ההלל דאם יאמרנו במקום שנזכר הו"ל קורא למפרע שלא יצא³³⁹.

מכריז הש"ץ קודם מוסף מוריד הטל³⁴⁰.

מוסף של ג' רגלים שכח לומר פסוקי מוסף היום יצא ואם טעה והזכיר של יום אחר אם לא סיים הברכה יתחיל מפסוקי הקרבנות ואם סיים הברכה א"צ לחזור³⁴¹.

ספירת העומר

סופר בתחילת הלילה ואם שכח הולך וסופר כל הלילה³⁴².

משהגיע זמן הספירה אסור לאכול ולעשות מלאכה עד שיספור³⁴³ ובהתחיל יתכן וצריך לפסוק³⁴⁴ ואם התחיל קודם שהגיע הזמן א"צ לפסוק³⁴⁵.

בדיעבד אם בירך וספר בביה"ש יצא ומ"מ ראוי שיחזור ויספור בלא ברכה בצאה"כ³⁴⁶.

יכול לספור אפי' לא התפלל עדיין מעריב³⁴⁷.

לכתחילה אין לברך עד שידע איזה יום הוא מהספירה³⁴⁸ ובדיעבד אם בירך על דעת לספור כפי שישמע מחברו יצא³⁴⁹.

צריך לעמוד הן בברכה³⁵⁰ והן בספירה³⁵¹ ובדיעבד יצא אף במישוב³⁵².

לא אמר תיבת היום לא יצא³⁵³ לא אמר תיבת לעומר יצא³⁵⁴, ברוב הפוסקים הנוסח לעומר ולא בעומר³⁵⁵. ומנהג הגר"א לומר "בעומר" וכן נהגו רבים.

בהסיבה²⁹⁷ וא"צ לבולעם יחד אלא רק להכניסם לפיו בב"א²⁹⁸ ויאמר זכר למקדש כהלל²⁹⁹ ולכתחיה יאמר זאת לאחר האכילה³⁰⁰.

שולחן ערוך - נוהגים בקצת מקומות לאכול בסעודה ביצים³⁰¹ ויהדר לאכול הביצה שעל הקערה³⁰².

לא יאכל וישתה הרבה יותר מדאי שלא יאכל האפיקומן על אכילה גסה³⁰³ ואם שבע כ"כ שנפשו קצה באכילה מרוב שבע אע"פ שידחוק עצמו לאכול האפיקומן לא יצא יד"ח מצות אפיקומן³⁰⁴.

צפון - לאחר גמר כל הסעודה אוכלים בהסיבה³⁰⁵ ב' כזיתים³⁰⁶ מהאפיקומן, ואם אכלו בלא הסיבה לא יחזור ויאכלנו³⁰⁷ ובפרט אם קשה עליו האכילה³⁰⁸.

אל יהיה אכילת אפיקומן עליו לטורח דעי"ז אין מתקיים המצוה מן המובחר³⁰⁹.

אם נאבד האפיקומן יאכל ממצה אחרת³¹⁰.

יהא זהיר לאכול האפיקומן קודם חצות³¹¹.

אחר האפיקומן אין לאכול שום דבר³¹², ובדיעבד אם אכל יחזור ויאכל כזית מצה לשם אפיקומן³¹³, ולענין שתיה נחלקו הפוסקים ולכתחלה נכון ליזהר מכל משקה חוץ ממים³¹⁴.

אם שכח ולא אכל אפיקומן ולא נזכר עד שנטל ידיו או אמר הב לך ונברך אוכל אפיקומן בלא ברכת המוציא ובנזכר אחר ברכה מ"ז קודם ברכת בפה"ג יטול ידיו יברך המוציא ויחזור ויברך בפה"ג על הכוס³¹⁵ וכ"ה בנזכר אחר שבירך בפה"ג ואלא שלא יברך ברכה מ"ז על הכוס³¹⁶.

ברך - מוזגין כוס שלישי ומברך ברכה מ"ז ובפה"ג ושותהו בהסיבה³¹⁷ ואם לא היסב אינו חוזר ושותה³¹⁸ וצריך הכוס הדחה ושטיפה אם אינו נקי³¹⁹.

נהגו שבעה"ב מזמן בברכה מ"ז בליל הסדר³²⁰.

הלל - לכתחילה יקרא ההלל קודם חצות³²¹.

אומרים ההלל מיושב אע"פ ששאר הלל אומרים מעומד³²².

מצוה להדר לומר הלל בשלושה כדי שיהיה אחד אומר לשנים הודו והם יענו פסוק שאחרי זה³²³, ויכול לצאת בזה באשתו ובניו³²⁴ מיהו בניו הקטנים יכול רק באמירת אנא אבל לא בהודו³²⁵, אין שם אלא שנים שניהם יאמרו ההודו³²⁶.

אין חותמים בישתבח אלא מסיים מעתה ועד עולם³²⁷ ואז יאמר יהללך ויחתום בא"י מלך מהולל בתשבחות³²⁸.

297 שו"ע תעה ס"א 298 משנ"ב תעה סק"ב 299 שו"ע תעה ס"א
משנ"ב תעה סק"א 303 תעה ס"א ברמ"א 304 משנ"ב תעה סק"ו
308 משנ"ב תעה סק"ד 309 משנ"ב תעה סק"ו 310 תעה ס"ב ברמ"א
תעה סק"ב 315 שו"ע תעה ס"ב 316 משנ"ב תעה סק"א 317 שו"ע תעה ס"א
ס"א ברמ"א 321 תעה ס"א ברמ"א 322 משנ"ב תעה סק"א 323 משנ"ב תעה סק"ט 324 שם
סק"ג 327 משנ"ב תעה סק"ד 328 שו"ע תעה ס"א 329 משנ"ב תעה סק"ד 330 שו"ע תעה ס"א, וברמ"א 331 תעה ס"א ברמ"א 332 משנ"ב
תעה סק"ו 333 תעה ס"ב ברמ"א 334 משנ"ב תעה סק"ד 335 שו"ע תעה ס"א 336 משנ"ב תעה סק"ג 337 שו"ע תעה ס"א 338 שעה"צ
תעה ס"ב 339 משנ"ב תעה סק"ג 340 משנ"ב תעה סק"ג 341 משנ"ב תעה סק"ג 342 שו"ע תעה ס"א ועי' משנ"ב שם סק"ב 343 תעה
ס"ד ברמ"א 344 עי' משנ"ב תעה סק"ה 345 תעה ס"ד ברמ"א 346 משנ"ב תעה סק"ו 347 משנ"ב תעה סק"ה 348 משנ"ב תעה
סק"ט 349 שו"ע תעה ס"ה 350 משנ"ב תעה סק"ו 351 שו"ע תעה ס"א 352 משנ"ב תעה סק"ו 353 משנ"ב תעה סק"כ 354 משנ"ב
תעה סק"ה 355 שם

אמר משיב הרוח ומוה"ג אם סיים הברכה חוזר לראש התפילה³⁷⁸ אם רק אמר ברוך אתה ד' יחזור לראש הברכה³⁷⁹.

אמר ותן טל ומטר לברכה חוזר לראש התפילה³⁸⁰ בד"א בעקר רגליו אבל לא עקר רגליו חוזר לראש הברכה ואף בנזכר קודם שסיים הברכה חוזר לראש הברכה ועל הערה³⁸¹.

הלל מצותו במעומד³⁸², ובדיעבד יצא אף במיושב³⁸³. אין לטעום עד אחר הלל הואיל ושייך לתפילת שחרית³⁸⁴.

יזהר לאומרו בצבור לצאת ידי הדעות שיחיד אין מברך על ההלל בפסח (ובר"ח)³⁸⁵, ולפיכך אם בא לביהכ"נ סמוך להלל יאמרו עם הצבור ואח"כ יתפלל וה"ה אם נמצא באמצע פסוקי דזימרא ואלא שאז אומרו ללא ברכה תחילה וסוף יען וברוך שאמר חשיב לברכת תחלה וישתבח לברכת סוף³⁸⁶ ובאין לו צבור יאמר לשנים שיאמרו אחריו בהודו כחזן וקהל שהוא יאמר הפסוק והם יענו אחריו הודו דאז הוי כרבים³⁸⁷ ומ"מ אם אין מצויין לפניו שנים אין לו לחזור אחריהם³⁸⁸.

לכתחילה אין להפסיק בהלל³⁸⁹ בין בשתיקה בין בדיבור³⁹⁰ ואם הפסיק אפי' שהה כדי לגמור את כולה א"צ לחזור לראש אלא ממשיך ממקום שפסק³⁹¹ אמנם אם השהיה היתה מחמת אונס טוב לחזור ולקרית בלא ברכה אם שהה כדי לגמור את כולה³⁹².

קרא למפרע לא יצא³⁹³ ולפיכך אם דילג פסוק אחד או שהקדים פרשה לחברתה³⁹⁴ לא יאמרו במקום שנזכר אלא יחזור למקום הנדלג ומשיך משם כסדר ואם אינו יודע באיזה מקום טעה יחזור לראש הפרשה שנפל לו הספק³⁹⁵. שכח יעלה ויבא בברכהמ"ז עי' להלן.

שבת חוה"מ מתפלל שחרית כדרכו ומוסיף יעלה ויבא³⁹⁶ ואם חתם ברכה אמצעית גם בשל חוה"מ והיינו שאמר מקדש השבת וישראל והזמנים יצא ואם חתם ישראל והזמנים ולא הזכיר שבת לא יצא מיהו תוכ"ד יכול לתקן ולומר מקדש השבת³⁹⁷.

שבת חוה"מ במוסף מזכיר של חוה"מ ושל שבת וחיותם מקדש השבת וישראל והזמנים³⁹⁸. חתם מקדש השבת יצא, חתם ישראל והזמנים צ"ע³⁹⁸. התפלל מוסף של שבת לחוד לא יצא³⁹⁹.

אחר פסוקי מוסף של שבת נדפס "זה קרבן שבת וקרבן היום כאמור" ואין לאומרו משום הפסק⁴⁰⁰.

סופר הימים והשבועות³⁵⁶ הזכיר ימים ולא הזכיר שבועות וכן להיפך וכגון היום שבווע אחד ויום אחד בלא שהקדים לומר היום שמונה ימים יצא³⁵⁷ בד"א מיום שמיני והלאה אבל ביום השביעי שבו נשלם השבוע הראשון הזכיר ימים בלא שבוע מחלוקת אם יצא ויחזור ויספור בלא ברכה (ואם שכח לחזור וליספור מונה שאר ימים בברכה) הזכיר שבוע בלא ימים לכו"ע לא יצא³⁵⁸.

אמר בל' אחר כגון ביום ל"ט אמר היום ארבעים חסר אחת נמי יצא³⁵⁹.

מנה בראשי תיבות כגון שאמר היום ב' לעומר מחלוקת אם יצא ויחזור ויספור בלא ברכה³⁶⁰.

בירך וספר שלא כמנין היום חוזר וסופר בברכה זולת אם נמצא בתוכ"ד שמתקן מיד ודין ומספיק שיתקן את מנין הספירה וא"צ לחזור ולומר תיבת היום³⁶¹.

שכח ולא בירך כל הלילה וכן הנמצא ביום ומסתפק אם ספר בלילה³⁶² יספור ביום בלא ברכה³⁶³ וימשיך לספור שאר ימים בברכה³⁶⁴.

דילג יום אחד ולא ספר או שספר שלא כהוגן באופן שצריך לחזור ולברך דחשיב לדילוג³⁶⁵ סופר שאר ימים בלא ברכה אבל אם הוא מסופק בדבר סופר שאר ימים בברכה³⁶⁶.

שאלו חברו ואפי' בביה"ש כמה היום לעומר יאמר אתמול היה כך וכך פן יעלה לו לספירה ויפסיד הברכה³⁶⁷ או שיכוין בפירוש לא לצאת בזה יד"ח ספירה ויוכל לומר לו כמה הוא היום³⁶⁸ או שיאמר המנין בלא תיבת "היום" שאז ג"כ ל"ח לספירה³⁶⁹ או שיאמר השבועות בלא הימים דאז אע"פ שבעלמא יצא וכדלעיל מ"מ הכא מוכחא מילתא שאין מתכוין לצאת בזה³⁷⁰.

יכול לבקש מחברו שיוציאו בברכה אבל בספירה מחלוקת אם חברו יכול להוציא דאפשר דזה כנטילת לולב שאין חברו יכול ליטול עבורו³⁷¹ ולפיכך אם שמע הספירה מחברו וכיון לצאת יחזור ויספר בלא ברכה³⁷².

נשים פטורות מספירת העומר וכתב המג"א דשויה עלייהו חובה ויספרו בלא ברכה³⁷³.

פסח

שחרית מנחה מעריב של חוה"מ אומר יעלה ויבא³⁷⁴ שכח ונזכר קודם שהתחיל מודים אומר במקום שנזכר לאחר שהתחיל מודים חוזר לרצה עקר רגליו חוזר לראש³⁷⁵ אף במעריב³⁷⁶ ואם קודם שעקר רגליו חוזר לרצה³⁷⁷.

356 שו"ע תפס ס"א 357 משנ"ב תפס סק"ט ושעה"צ שם או' כח 358 משנ"ב תפס סק"ז ועי' שעה"צ שם או' כח 359 משנ"ב תפס סק"א 360 תפס ביה"ל ד"ה מונה 361 משנ"ב תפס סק"ב 362 תפס ביה"ל ד"ה שכח ולא בירך 363 שו"ע תפס ס"ז 364 משנ"ב תפס סק"ד 365 משנ"ב תפס סק"ה וסק"ה 366 שו"ע תפס ס"ה 367 שו"ע תפס ס"ד 368 משנ"ב תפס סק"ב 369 משנ"ב תפס סק"כ 370 משנ"ב תפס סק"ב ושעה"צ שם או' כח 371 משנ"ב תפס סק"ה 372 תפס ביה"ל ד"ה ומצוה על כל אחד 373 משנ"ב תפס סק"ג 374 שו"ע תצ ס"ב 375 שו"ע תכב ס"א 376 שו"ע תצ ס"א 377 משנ"ב תצ סק"ג 378 שו"ע קיד ס"ד 379 משנ"ב קיד סק"כ 380 שו"ע קיד ס"ג 381 משנ"ב קיד סק"ד ומשמע בביה"ל שם ד"ה אם שאל מטר דאפי' נמצא בתוכ"ד עדיף לחזור לתחלת הברכה 382 שו"ע תכב ס"ז 383 משנ"ב תכב סק"ה 384 ביה"ל תכב ד"ה וקורין 385 תכב ס"ב ברמ"א ומשנ"ב שם סק"ז 386 משנ"ב תכב סק"ז 387 תכב ס"ב ברמ"א 388 משנ"ב תכב סק"ה 389 שו"ע תכב ס"ד 390 משנ"ב סה סק"א 391 שו"ע תכב ס"ה 392 משנ"ב תכב סק"ה 393 שו"ע תכב ס"ו 394 משנ"ב תכב סק"ו 395 משנ"ב תכב סק"ז 396 שו"ע תצ ס"ט 397 ביה"ל תצ ד"ה מתפלל כדרכו 398 שו"ע תצ ס"ט *398 משנ"ב תפז סק"ז 399 ביה"ל תצ ד"ה מתפלל כדרכו 400 משנ"ב תכב סק"ד

טעה בפסוקי מוסף עי' מש"נ ביו"ט ראשון.

לענין הזכרה ושאלה ויעלה ויבא וכה"ג אם ברור לו שהיה בדעתו לזכור מעין המאורע בתוך התפלה ולאחר זמן מופלג נפל ספק בלבו אם זכר או לא א"צ לחזור ואם נתעורר הספק מיד אחרי התפלה צריך לחזור⁴⁰¹.

שכח בברכהמ"ז רצה או יעלה ויבא אם נזכר אחר שאמר ברוך אתה (של הקל אבינו וכו') חוזר לרצה או יעלה ויבא ואומר אח"כ ובנה ירושלים וכו'⁴⁰² ואם נזכר אחר שאמר ברוך אתה ד' מהנכון שיסיים למדני חוקיך כדי שלא יהיה השם לבטלה והוי כלא סיים הברכה וחוזר לרצה או יעלה ויבא⁴⁰³ התחיל ברוך אתה ד' אמ"ה ולא אמר עדיין תיבת הקל⁴⁰⁴ בשכח רצה ימשיך שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל לאות ולברית ברוך אתה ד' מקדש השבת ואח"כ יאמר ברכת הקל אבינו וכו'⁴⁰⁵ ובשכח יעלה ויבא ביו"ט ימשיך אשר נתן ימים טובים לעמו⁴⁰⁶ ישראל לששון ולשמחה את יום חג המצות הזה ברוך אתה ד' מקדש ישראל והזמנים⁴⁰⁷ ובחזה"מ ימשיך שנתן מועדים לעמו ישראל לששון ולשמחה ואינו חותם⁴⁰⁸ ובשבת חזה"מ ושכח שניהם כולל מועד עם שבת ואומר שנתן שבתות

למנוחה ומועדים לששון ולשמחה וחיתם מקדש השבת וישראל והזמנים⁴⁰⁹ ובשכח אחד משניהם ימשיך רק את הברכה של הדבר ששכח⁴¹⁰ וכל הנ"ל הוא בין בשבת ויו"ט ובין בחזה"מ ואלא שבנזכר אחר שאמר תיבת הקל (אבינו) בשבת⁴¹¹ וביו"ט⁴¹² צריך בסעודה ראשונה ושניה לחזור ובחזה"מ א"צ לחזור⁴¹³.

שבת חזה"מ בברכהמ"ז אומר קודם רצה ואח"כ יעלה ויבא⁴¹⁴ ובדיעבד אם החליף יצא⁴¹⁵.

בחזה"מ א"א בברכהמ"ז הרחמן הוא ינחילנו יום שכולו טוב⁴¹⁶.

טוב לעשות בט"ז ניסן (א' דחזה"מ) בסעודה איזה דבר לזכר סעודת אסתר שביום ההוא נתלה המן⁴¹⁷.

המוצא חמץ בביתו אם הוא בחזה"מ יוציאנו ויבערנו מיד ואם הוא יו"ט כופה עליו כלי עד הלילה ואז יבערנו⁴¹⁸ וא"צ לברך על ביעור חמץ כל שבדק וביטל כדינו בער"פ ואם לא בדק אע"פ שביטל יברך⁴¹⁹.

נוהגין להרבות קצת באכילה ושתייה באסרו חג⁴²⁰.

יבורך המצלם ומפיץ לזיכוי הרבים

להערות: 054-8495635

401 משנ"ב קיד סקל"ח 402 משנ"ב קפח סקב"ב 403 שם 404 משנ"ב קפח סקב"ג 405 שו"ע קפח ס"ו 406 משנ"ב קפח סקי"ח 407 שם 408 משנ"ב קפח סקב"ז 409 דלא גרע משבת ר"ח עי' שו"ע קפח ס"ז ומשנ"ב סק"ל 410 משנ"ב קפח סק"כ 411 שו"ע קפח ס"ח 412 משנ"ב קפח סקב"ו 413 שו"ע תצ ס"ב 414 שו"ע קפח ס"ה 415 משנ"ב קפח סקי"ג 416 משנ"ב תצ סק"ה 417 משנ"ב תצ סק"ב 418 שו"ע תמו ס"א 419 משנ"ב תלה סק"ה 420 תכט ס"ב ברמ"א

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

אופקים

052-7635246 (סמיד)

בבתי הכנסת:

קיווית

שיווית

נחלת משה

לעד

054-8415551 (הופנר)

אצל הנציגים בישיבות:

בני ראובן

כנסת יחזקאל

תורה בתפארתה

תורת חסד

בבתי הכנסת:

דרך החיים

מאור שרגא

אחיעזר

אשדוד

רובע ג' - קרית חרדים

054-8454846 (וינגרטן)

רובע ז'

052-7668323 (מונק)

רובע ט'

077-7656779 (בלומנטל)

אשקלון

050-4181543 (לוי)

באר שבע

052-7628911 (היקלי)

בית שמש

קריה

02-9910398

(פינקלשטיין)

בביהכ"ס

שערי תורה

ישיבת אור לישרים

רמה ג'

ביהכ"ס אהבת תורה

02-9920797

יפה נוף

054-8488951 (וקסלר)

רמה א'

בבתי הכנסת:

כולל עטרת שלמה

ביהכ"ס לב אליהו

ביתר

גבעה A

בביהכ"ס אשכנז

גבעה B

בבתי הכנסת:

בני הישיבות

בני תורה

קהל חסידים

בית חלקיה

050-4156578 (מן)

בני ברק

שכון ג'/יהודה הנשיא

053-3145900

(גולדשטיין)

ויזניץ

050-4192923 (טסלר)

בבתי הכנסת:

אוהל משה ורחל - רח'

פרל

אוהל תמר

אשכנז רח' יעל

בית אהרון רח' רדק

בית אריה רח' גרוסברד

פינת בעל התניא

בית הכנסת הגדול

דברי שיר

היכל צבי רח' סירקין

הליגמן

הליכות חיים

המרכזי - רמת אלחנן

יד אהרון

לדרמן

משכנות יעקב

נאות יוסף

שבת אחים

שיח תפילה רח' קהילות

יעקב

שלייכר

שם אבותי

תפארת נחמן

בכוללים:

בית הלל

ברסלב

חזון איש

ישכר באוהליך רח'

סורוצקין

נחלת משה

עטרת שלמה (צעירים)

פוניבז' (אוהל קדושים)

רשב"י

אצל הנציגים בישיבות:

אורחות תורה

בית מדרש עליון

גאון יעקב

משך חכמה

סלבדוקא

פוניבז'

קהילות יעקב

קרית מלך

שערי תורה

תפארת ציון

מרכז

חנות גל פז - ר"ע 88

חנות שאבעס חזו"א 49

פרוס כץ

052-7168580

(אבוהצירא 30)

במקוה

בבתי הכנסת:

מנין אברכים (אבוהצירא

9)

שכון ה'

ביהכ"ס המרכזי

זכרון יעקב

04-6392214 (קניגסבורן)

חדרה

בביהכ"ס יד זאב

חיפה

נוה שאקן

054-8454992 (גינזער)

ישיבת נחלת הלויים

בביהכ"ס מקלט רח' פרל

פינת מנדלה

הדר

ישיבת תפארת ישראל

04-8699455 (חסידים)

פבריה

קרית שמואל

ביהכ"ס חניכי הישיבות-

שערי דעת רח' המגינים

32

בביהמ"ד אהבת שלום

של סטון

02-5335545 (כל בו אלן)

יסודות

ביהכ"ס המרכזי

ירוחם

ביהכ"ס המרכזי

052-7627788 (מיכאל)

ירושלים

בית וגן

02-6449498 (שעין)

הפיסגה 46

בבתי הכנסת:

אמשינוב

מנין אברכים

בית ישראל

ישיבת מיר

052-7677676 (לוי)

בר אילן/נוה צבי

054-8474651

גאולה

053-3172626 (אלה)

חנות גל פז (מלכי ישראל)

גבעת זאב

בביהכ"ס ברכות שמואל

רח' גבע 054-8422492

גבעת שאול

זופניק

בביהכ"ס אוהל יונתן

בכולל ישכר באוהליך

גוש 80

ביהכ"ס בראשות הגאון

ר' דן סגל שליט"א

גילה

ביהכ"ס חזון נחום

052-7653820

הר נוף

בבתי הכנסת:

אמרי שפר

קהילת בני תורה

חניכי הישיבות - רח' ברנד

כנסת

054-8429113 (גרוס)

מאה שערים

ביהכ"ס תפארת בחורים

(הישן)

מטרסדורף

ישיבת בית שמואל

בביהכ"ס היכל שמואל

נוה יעקב

052-7677676 (לוי)

בבתי הכנסת:

בני הישיבות

חניכי הישיבות מרכז

מגן אברהם

תורה ותפילה

סורוצקין

בבתי הכנסת:

אהבת תורה

באר שמואל

היכל שמואל

סנהדריה

ביהכ"ס פאג"י

עזרת תורה

054-8474651 (אלקין)

בית הכנסת בית ישראל

קרית יובל

052-7639488

רוממה

בית כנסת חניכי הישיבות

רמות א'

054-8408719

(גולדשטיין)

בבתי הכנסת:

משכן שרגא

שערי תבונה

רמות ג'

ביהכ"ס

חניכי הישיבות צא"י

053-3120780 (גליקסברג)

רמות פולין

ביהכ"ס אוהל יוסף

053-3180324 (דורוני)

רמת שלמה

בבתי הכנסת:

המרכזי

חזון אי"ש

שערי חסד

054-8498969 (קירט)

מודיעין עילית

בכוללים:

עטרת שלמה,

ישכר באוהליך, הר"ן

כתר תורה הרב אברמוב

פוניבז'

בית אבא

חפציבה

052-7143196 (דרמר)

ישיבת כנסת יצחק

נאות הפסגה

052-7608620

קרית ספר

בית הכנסת קהילת משך

053-3127555 חכמה

ברכפלד

ישיבת מיר

בבתי הכנסת

אוהל תורה

חניכי הישיבות רשב"י

גרינ פארק

ביהכ"ס בני הישיבות

מצפה רמון

אצל ידידינו ר' איבגני

בגולדססקי הי"ו

זמ ציונה

מוסדות אור תורת שלום

בכולל בראשות הרב יפת

שליט"א

נתיבות

054-8454356 (טרבלסי)

ישיבת שכר שכיר

נתניה

רמת אפרים

052-7664668

ביהכ"ס מנין אברכים רח'

גבע 25 054-8452828

(וייס)

ישיבת עטרת מתתיהו

054-8479928 (סעידוב)

פתח תקוה

גני הדר

בבתי הכנסת:

אוהל אברהם

מקוה בעש"ט

מרכז העיר

